

הישיבה המאה-ועשרים-ושש של הכנסת החמישית

יום שלישי, ו' ניסן תשכ"ב (10 אפריל 1962)

ירושלים, בנין הכנסת, שעה 16.03

א. הודעת הממשלה על החלטת מועצת הבטחון

אזרח ישראל, שתיים ושלוש פעמים בשבוע, לא שימש סנסציה בשביל העתונות העולמית ולא הופיע בכותרות העתונים היומיים. אולם ארגון האומות המאוחדות היה חייב למנוע גם התקפות בודדות — ולא עשה זאת. — ורק מיבצע ההתגוננות שלנו במערכת סיני הבטיח לנו מאז שקט יחסי על גבולות מצרים וירדן.

אולם מצרים מוסיפה עד היום להמרות החלטת מועצת הבטחון על תופש השטש בתעלת סואץ, החלטה שנתקבלה פה אחד גם בשנת 1951 וגם בשנת 1956, וברית-המועצות הרוגלת בשלום ובנאמנות לאו"ם, וברית-המועצות ראל לסמוך על או"ם בשמירת שלומה, וארצות-הברית שגייסה אתמול עשר חברות או"ם לנווף בישראל על הגנת זכויותיה בכנרת, — לא ניסו מעולם לנווף במצרים על הפרה ממושכת של החלטת מועצת הבטחון, והראו בנאות — ולא פעם אחת — מידת איפה ואיפה, ההורסת הבסיס המוסרי שעליו נוסד ארגון האו"ם.

ארגון האומות המאוחדות — כפי שנקבע בסעיף שניים של מגילת האו"ם — מיוסד על „עקרון השוויון הריבוני של כל חבריו“. בהחלטה שנתקבלה אתמול במועצת הבטחון הופר עקרון זה. נציג מצרים, המבזה ומפר כל השנים החלטות מועצת הבטחון, עשה עצמו לשופט על ישראל, והחלטה שנתקבלה אתמול במועצה נוסחה בצורה מעליבה את ישראל ותמוך התעלמות מן האמת על מאורעות השבועות האחרונים בכנרת, — ייתכן כדי למצוא חן בעיני מצרים ולהבטיח הצבעתה בעד וזחלטה זו.

ישראל רואה בהחלטות ממין זה התכחשות לשוויון הריבוני של כל חברות או"ם, שנתגלתה בהחלטת מועצת הבטחון שנתקבלה אתמול, סכנה חמורה לעצם המטרה שלשמה נוסד או"ם ולכל המדינות הקטנות בארגון זה, שכבודן וענייניהן החיוניים יוקרבו לצרכי המלחמה הקרה.

ראש משקיפי או"ם נקרא למועצת הבטחון, ובהצעתו למועצת הבטחון ובתשובותיו לשאלות טושטשו עקבות התהוות קפות הסוריות ביום 8, 15, 16, 20 במאי, על סירת המשמר הישראלית בכנרת, ועלי להדגיש, כי התקפות סוריה לא יהלו במאסר שנה זו. במשך שש השנים האחרונות פתחו כוחות סדירים ולא-סדירים של סוריה באש על הגבול הצפוני-המזרחי של ישראל בארבע פעמים באחד מקרים. נערכו התקפות על משמרות ישראל שנעו בגבולותינו ועל ישובים ישראליים לאורך הגבול הסורי. בשני החדשים האחרונים של 1956 — 11 פעם, בשנת 1957 — 125 פעם, בשנת 1958 — 100 פעם, בשנת 1959 — 50 פעם, בשנת 1960 — 67 פעם, בשנת 1961 — 52 פעם, ובשלושת החדשים הראשונים של 1962 — 26 פעם. ריבן של התקפות אלה נערכו על-ידי כוחות סדירים של סוריה. יריות אלה גרמו כשש שנים אלה ל-122 קרבות ישראליים בהרוגים ובפצועים.

יושבי-ראש ועדת שביית-הנשק הסורית-ישראלית יושב כל הזמן בדמשק, וקשה להניח כי מארחיו הסוריים מסרו לו על התקפות אלה. גם ראש המטה של משקיפי או"ם הגנרל פון-הורן לא ידע למסור אף על מקרה אחד, שבו פתחו

היו"ר ק. לוז :

אני פותח את ישיבת הכנסת.

על סדר-היום — הודעת הממשלה על החלטת מועצת הבטחון. רשות-הדיבור לראש הממשלה.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון :

אדוני היושבי-ראש, חברי הכנסת. אין זו הפעם הראשונה שישראל נאלצת, שלא בזיממה, לעמוד בוויכוח מר עם גורמי מים עולמיים שישראל מוקירה אותם לא פחות מכל מדינה אחרת, — והן ארגון האו"ם וממשלת ארצות-הברית. ויכוח ראשון היה מיד עם חידוש עצמאותנו לפני ארבע-עשרה שנה, שהיה לו גם תוקף מטעם האומות המאוחדות ובהשתתפות שתי המעצמות הראשיות — ארצות-הברית וברית-המועצות. מתוך התמרדות וזווית בהחלטת האו"ם, ומתוך הפרת העקרונות הראשיים של או"ם — פלשו חמש מדינות ערביות, שארבע מהן כבר היו אז חברות באו"ם, למדינת ישראל הצעירה במטרה להכחיד ולהשמיד את עמה, ואו"ם לא נקף אצבע למנוע התקפה זו. הוא לא תבע אפילו מצבאות ערב לסגת לארצותיהם, ואלמלא גבורת צה"ל היתה המדינה היתר דית הצעירה נמחית מעל פני האדמה ואולי היה גם עמה נשמד.

ישראל לא נטרה איבה למדינות ערב, וברצון קיבלה תביעת מועצת הבטחון מיום 16 בנובמבר 1948, וחתמנו על הסכם כמי שביית-הנשק עם מצרים, לבנון, ירדן וסוריה, שמטרתם העיקרית היתה להביא לידי שלום של קבע בארץ ישראל.

עברו שלוש-עשרה שנה אחרי תמימת הסכמי שביתת-הנשק — והממשלות הערביות, שחתמו עליהם, מסרבות לקיים את הסעיף הראשון, ומבחינת עקרונות או"ם, — הסעיף הראשי בהסכמי שביתת-הנשק, והוא — החזרת שלום של קבע בארץ ישראל; ולא עוד אלא שהן מצהירות בפומבי ששאיפתן היא להכחיד את ישראל — ושום צעד או נסיון לא נעשה על-ידי או"ם כל השנים האלה לתבוע ממדינות אלה שימלאו התחייבותן זו ולא יפרו עקרונות מגילת האו"ם.

אולם מדינות אלה הפרו כל השנים גם אחד הסעיפים להתחייבויות המרכזיים של הסכמי שביתת-הנשק — והוא „לא יאימו, לא יתכנו ולא יבצעו פעולה תוקפנית באמצעות כוחותיהם המזוינים נגד האוכלוסיה או הכוחות המזוינים של הצד השני“ (סעיף 1, פסיקה 2). ושוב, אלמלא יכלה ישראל להתגונן בכוחותיה היא בהחלט לסעיף 51 של מגילת האו"ם, היו חיי כל תושב ואזרח בישראל מופקרים להתנששויות הבלתי-פוסקות של המדינות הערביות שחתמו על הסכמי שביתת-הנשק.

בישיבה השלישית של הכנסת השלישית מסרתי ביום 2 בינואר 1956 פורטים מלאים על מקרי החבלה והרצח מצד כנופיות צבאיות סדירות ובלתי-סדירות, שגרמו לנו בחמש השנים שעברו עד אז 884 אבידות בהרוגים ובפצועים. כפי שצינתי אז, לא עוררה מלחמת-גרילה זו מצד המדינות הערביות את דעת-הקהל העולמית במידה מספיקה, מפני שהתקפות והרציחות לא נעשו בהמון ובכבדת-אמת; ורצח בודד של

הרוב הזה, החליט על חיסול המנדט הבריטי והקמת מדינה יהודית בחלק מארץ ישראל — סירבה ממשלתו לקיים החלטות אר"ם ולשתף פעולה אתו, ומפקדים בריטיים עמדו בראש אחד הצבאות הערביים שפלטו למדינת ישראל והפגינו בלא רחמים את ירושלים, — העיר הקדושה לשלוש הדתות הגדולות בעולם.

לפני חמש שנים, כשהתנהל מאבקנו המדיני אחרי מערכת סיני, שידר גשא ארצות-הברית בעשרים בפברואר 1957 על הסכסוך הישראלי-מצרי, ובין השאר ציין החובה של אר"ם לעשות מאמץ גדול יותר להבטיח צדק ומשפט מאשר עשה עד כה. הוא רמז בזאת על מידת איפה ואיפה שהיתה נהוגה באר"ם בכירור הסכסוכים שבין ישראל ושכנותיה בהפרת הסכמי שביתת-הנשק ועקרונות מגילת אר"ם. לא ניכל, לצערנו הגדול, לציין כי אמנם פסקה שטת איפה ואיפה בדיוני אר"ם על סכסוכים אלה — כפי שהובלט ביתר עוז לא רק בנאומי נציג בריית-המיעוט, אלא גם בנאומו של נציג ארצות-הברית ובנוסח ההחלטה האנגלו-אמריקנית.

ישראל נאמנה להסכמי שביתת-הנשק לא רק מתוך חובתה לאר"ם, ומתוך נימוקים מוסריים המהווים תמצית תפיסת היהדות, אלא גם מתוך צרכים חיוניים המתנים אפשרות ביצוע של משימותיה ההיסטוריות: קיבוץ גלויות והפרחת השממה, שהן תובעות כל מאמציה החמריים והרוחניים וכל אמצעיה וכוחותיה של ישראל. אולם הסכמי שביתת-הנשק הם הסכמים דו-צדדיים, והם מחייבים במידה שווה את ישראל ושכנותיה. ישראל לא השתתפה ולא תשתתף במלחמה הקרה ובתכסיסה, וגם לא תשלים עם מידת איפה ואיפה שבה נוהגת מועצת הבטחון כל השנים בדיוניה על סכסוכי ישראל ושכניה, וככל שהיא ארוגן אר"ם תשתמש בכוחה, לפי סעיף 51 של מגילת אר"ם, להגנה עצמית בכל מקרה של התקפה מזוינת מצד אחד משכניה, כל עוד מועצת הבטחון לא תקוט האמצעים הנדרשים לקיים השלום והבטחון הכיני לאומי.

ישראל לא תסבול כל פגיעה בדייגי כנרת, בסירת המשמר הישראלית בכנרת, שהיא כולה שטח ריבוני של ישראל. ישראל לא תסבול כל פגיעה בישובים ובאזרחים בשטח ישראל, אל, ותתגונן בכל האמצעים שבידה, אם מישו משכניה יפר הסכמי שביתת-הנשק ויטכסן שלוםם וחייהם של תושבים ישראלים או יתקש בשלמותה הטריטוריאלית של ישראל. וכל עוד יש סכנת תוקפנות מצד שכניה, על ישראל לסמוך על צה"ל — ועמנו יודע שהוא יכול לשלם על צה"ל.

ישראל תשתף פעולה עם נציגי אר"ם כשיפעלו בהתאם למגילת אר"ם ולהסכמי שביתת-הנשק; ישראל תישאר נאמנה לעקרונות מגילת האר"ם וגם לעקרונות המבטיח שוויון ריבוןותם של כל חברי אר"ם, והיא תכבד שוויון ריבונותם של שכניה — בתנאי של הדדיות.

ים כנרת היא חלק לא-ינתק משטח מדינת ישראל הריבונית, וכל התקשות בריבונות זו היא התקשות בנפש ישראל. אנו רואים בהחלטה, שנתקלה במועצת הבטחון אתמול, מידה של איפה ואיפה ועידוד השכנים — אם גם לא מכונן מצד מנכחי ההחלטה — להמשיך בהתקפותיהם על תושבי ישראל ועל שטחי ריבונותה. פייסנית זו כלפי תוקפנות סורית לא העלתה בכורו של אר"ם ולא חיוקה השלום באזור רנו. ואני מצייין בהוקרה המדינה האחת צרפת שנמנעה מהצבעה בעד החלטה מפקפקת זו.

ולסיום: ישראל תימנע מכל הפרה של הסכמי שביתת-הנשק, ותקפיד על קיום סעיפיהם; אבל לא תשלים בשום תנאי

הסורים ביריות על ישראל, — בין שאלה היו יריות והם גזות על ישובים ישראליים, ובין שאלה היו יריות על דייגי ישראל בכנרת ומשמרות-סיוור של משטרת ישראל בכנרת.

הנציג הראשי של ממשלת ארצות-הברית באר"ם, מר עדלי סטיבנסון, בנאומו ביום 28 במארס 1962 במועצת הבטחון, דיבר על פרובוקציות ותגומולים, ולא ראה כל צורך לציין מאין וממי באו הפרובוקציות האלו, וגם לא ראה חובה לעצמו להגדיר התקפות סוריות במקלעים ובתותחים ללא רתע על סירות משמר ישראל בתוך ים כנרת, שהוא שטח הריבוני של ישראל — הכפרת הסכם שביתת-הנשק, אלא כפרובוקציה אנונימית.

ישראל לא תוכל להשלים בשום אופן לא עם פגיעות סוריה בריבונות ישראל בים כנרת, ולא עם התנקשויות צבאיות בדייגים ישראליים ובסירות משמר ישראליות בים זה, שהוא כולו שטח ריבונותה של ישראל, ולא תרשה בשום תנאי לחבל בתכניות ההשקאה החיוניות שלה הקשורות בכנרת.

סוריה אינה מסתירה כלל את מיומנותיה כלפי שלמותה הטריטוריאלית ועצם קיומה של ישראל.

ראש ממשלת סוריה, דואליבי, בנאומו באסיפה המכוננת, ביום 8 בינואר 1962, על קווי היסוד של ממשלתו הכריז: „פלסטין היא בעיית הבעיות של סוריה. כל עוד לא הוחזרה פלסטין לחיק הערבים כחלק מהקיום הערבי החפשי, כל עוד לא גורש הדחליל הצינוני ממנה, וכל עוד לא חוסלה מדינת ישראל הכפילה — רואה סוריה את עצמה כנפגעת פגיעה חמורה המסכנת את חייה וחיי האומה הערבית“.

זהו אידן, המפקד הראשי של הצבאות הסוריים, אשר פיזר לפני שבועות אחדים בכוח הצבא הפרלמנט הסורי ואת דואליבי וממשלתו, הכריז בסיום מחזור קציניים בלאדקיה ביום 13 בינואר 1962: „הים התיכון — היא החזית הימית המשותפת של ישראל עם הערבים. כדי לתנוק את ישראל ולחלטה — חייבים הערבים לעקור את ריאתה הימית של ישראל עליידי כוח-מחץ ימי שיהווה חומה של פלדה בים וימנע חזירת אוויר למדינה-המפלצת“. ודברים אלה נשנו ברדיו דמשק באותו יום.

ראש הממשלה הסורית דאז, עיוזאת נוס, בשיחה עם כתב המחלקה הערבית של ב.י.ס.י. אמר, כפי שהודיע רדיו לונדון בערבית ביום 2 בנובמבר 1961: „ממשלת סוריה, ככל ממשלה עויבת אחרת, תוסיף להתאמץ כי חובתה הקדושה הראשונה היא שחרור פלסטין מהצינוניות או העצמאות להטות את אפיק הירדן, ישא הצבא הסורי וכל אורח נשק נגדה“.

שליטי סוריה אינם חוששים שמא תנווף בהם מועצת הבטחון על הפרת סעיף שניים במגילת אר"ם, האומר: „כל חברי אר"ם חייבים להימנע ביחסיהם הבינלאומיים מכל שימוש בכוח נגד השלמות הטריטוריאלית או העצמאות המדינית של כל מדינה שהיא“; — כי הם בוטחים בשימוש הוויטו של אחת מחמש המעצמות במועצת הבטחון, שיש לה זכות הוויטו והיא משתמשת בה מומן לזמן.

ממשלת ארצות-הברית, שאינה נוהגת להשתמש בזכות הוויטו, החליטה הפעם לנסח החלטת נזיפה בישראל שתזכה בתמיכת מצרים — שהיא עכשיו חברה במועצת הבטחון, ולשם כך שינתה נוסח הצעתה האורייגנלית, למען יהיה לטעמה של ממשלת מצרים. והנציג הבריטי שיעץ לישראל לסמוך על אר"ם בשמירת שלומה, ולא על צה"ל, שכב כנראה התנהגות ממשלתו כלפי אר"ם לפגי ארבע-עשרה שנה. כשרוב עצום באר"ם, וכשארצות-הברית וברית-המועצות היו בתוך

עתה נפתחה מחדש מערכה, מאזור מפורז, שהוא שטח ריבוני שלנו; והמערכה הפעם איננה על האזור המפורז. ההתקפה נראת הפעם רצינית הרבה יותר ומסוכנת הרבה יותר. המערכה שנפתחה מנוקייב כוונה לשטח ריבוני של מדינת ישראל. היא כוונה לכנרת. אבל מה ההבדל אם בכנרת המדובר או אם בתל-אביב ובירושלים המדובר? — היינו הך. וזה התחיל בלי ששמנו לב לדבר. זה התחיל עוד בראשית פברואר, עם היריות על משטרת דרדרה ועם היריות על ישוב דרדרה. ושוב כל נשכח: הממשלה הסכימה לפירוזו של אזור זה, אף שהסורים לא ישבו בתוכו. מעניין: שני הבסיסים להתקפות הסורים הם שני האזורים המפורזים שלא היה כל הכרח בפירוזם. החוקנו בהם, ישבנו בתוכם. אכן, זה הוא פרס הנסיגה.

הסורים פתחו ביריות בראשית פברואר — ואנו עברנו על כך לסדר-היום, עד ש-8 במאסר החלה ההפגזה על סיר רות המשמר שלנו; הפעם לא עוד יריות, אלא הפגזה בהר-תחי לארבע. והיתה גם פגיעה בשוטרים. ובנס לא הסתיימה התקפה זו בהרג רב. היה המשך להתקפה זו ב-15 במאסר וב-16 בו. ואני רוצה שנראה את משמעותה ואת פירושה של התקפה משולשת זו.

אין זו בעיית הדיג. אם כי אלו לנו לזלזל בבעיה זו. התקפה על דיג בכנרת כמוה כהתקפה על אורח ישראלי בכל שטח משטחי המדינה; אין הבדל. עלינו להבטיח את חופש הדיג ואת בטחון הדיג ואת חיי דיגינינו בכנרת, ללא סייג כלשהו. אבל הפעם הכוונה היתה מרחיקת לכת. ההתקפה המשולשת הזאת, אין ספק שכונתה ברורה: היא באה לערער את ריבונותה של ישראל על הכנרת, מתוך ניסיון להתנכל לתכנית המים, לתכנית המוביל הארצי.

והשאלה היא: מה צריכה להיות עמדתה ועמידתה של מדינת ישראל מול תוקפנות והתקפה זאת? היכול מישו להעלות על זעתו כי ישראל תוכל להחריש מול תוקפנות זו ולהסתפק במחאה ולנהוג בשיטה: הם יירו ואנחנו ניסוג; הם יפגעו ואנחנו נפסיק את הדיג, נפסיק את פטרול סירות המשמר — ונמנע? היכול מישו להעלות על הדעת דרך זו? אני סבור שנקטנו בדרך האפשרית היחידה, אחונו בזכות ההתגוננות, זכות המוכרת לכל עם על פי סעיף 51 של מגילת האו"ם. אחונו בדרך זו, כי דרך אחרת אין. עלינו להתגונן מפני כל פגיעה בריבונותנו. עלינו להיכחח לתוקפים כי נתגונן ולא נסבול שום פגיעה. עלינו לעמוד ללא רתיעה על זכותנו להתגונן. אני בטוח כי אם יהא הכרח בכך, למרות הגיוניים, נתגונן גם בעתיד. איך נתגונן? — אין זאת זכותו של מישו וזולתנו לקבוע לנו את דרכי ההתגוננות. נתגונן בדרך הנראית לנו כיעילה ביותר וכמעט שית ביותר. היום שמעתי שתי הצעות להתגוננות הכנרת: האחד מציע ישוב צף בסירות, והשני מציע ישוב על גבי רפסודות. אינני חושב שיש צורך בהוכחת זכותנו על הכנרת דווקא על ידי ישובים צפים. יש לשלוט בכנרת ללא סייג.

אני רוצה להביע מעל הבמה הזאת את התוקרה — ובוודאי אביע בזה את התוקרה הכנסת כולה — לחיילינו האמיצים אשר הגנו בגבורה, באומץ לב ובהקרבה על זכותה של מדינת ישראל ועל ריבונותה בכנרת. נשפך דם. נפלו קרבנות, וכל טיפת דם יקרדה לנו. אבל מה לעשות, אין מנוס. הברייה היא — או נסיגה או עמידה. ולעתים עמידה זו קשורה בקרבן דמים. נביע מעל הבמה הזאת את השתתפותנו באבלן ובצערן של המשפחות השכולות, אשר בניהן נתנו את חייהם על ריבונות ישראל בארצנו.

עם הפרת ההסכם מצד שכניה ולא תותר בשום אופן על זכותה להתגוננות עצמית השמורה לכל מדינה והמוסכמת גם עלידי מגילת האומות המאוחדות.

הי"ר ק. לוז:

אנו עוברים לדיון. רשות-הדיבור לחבר-הכנסת לגדא, ואחריו לחבר-הכנסת הררי.

חיים לונדא (תנועת החירות):

אירוסים וישיבת-ראש, כנסת נכבדה. האזורים המפורזים בגבול סוריה-ישראל הפכו שוב לבסיס התקפות עלינו ולפצע שותת דם. אין זו הפעם הראשונה בתולדות המדינה שניתכת אש מתיכם על ישובים עבריים הנמצאים בתחומם ועל שטחי המדינה שמוחזק לאזורים המפורזים. אין זו הפעם הראשונה שעלינו להתגונן מפני התקפות אלו. דם רב כבר נשפך במערכה זו.

לצעדנו נסוגה הממשלה באזורים המפורזים. לא אכנס כעת לבעיה, אך אציין עובדה, שלגבי שני אזורים מפורזים נתנה הממשלה הסכמתה להיווצרם, בשטחים שהסורים לא עמדו בהם. אחד מהם, הוא אזור עין-גב, שנוקייב בתוכו, הפך עתה שוב לבסיס התקפה עלינו.

עובדה היא, שהנסיגה נמשכה. אפשרנו חדירת כוחות צבאיים סוריים לאזורים המפורזים; השלמנו עם העובדה של הקמת ביצורים צבאיים של הסורים באזורים אלה בתואפיק ובנוקייב, והם מנסים במשך כל הזמן להפוך את ביצוריהם לבסיס התקפה.

עלינו לציין פעם ועוד פעם, שהאזורים המפורזים הם שטח שעליו חלה ריבונות ישראל, הם שטח משטחי מדינתנו, שבהם מחייבת על פי סעיף 5 של הסכם שביבת הנשק מיגבלה אחת ויחידה: שאין אנו רשאים להתחזק בהם כוחות צבאיים סדירים, אבל אנו רשאים להחזיק בהם כוחות משטרה. ועל אף זכותנו זו, ועל אף העובדה שהאזורים המפורזים זים הם שטח שעליו חלה ריבונות ישראל, השלימה הממשלה עם העובדה שכוחות סוריים נמצאים בתוכם, התבצרו בהם, אף הפכו אותם לבסיס התקפה נגדנו.

אוסוף ואומר: אין זו נסיגה יחידה באזור ההוא. סוגנו גם באזור הכנרת, בשטח שאינו מפורז. באזור המתחיל צפונה מנוקייב, בחוף המזרחי של הכנרת — 10 מטר של החוף הם שטח שעליו חלה ריבונות ישראל, שטח ישראלי. האם ניסינו לקבוע עובדה זו הלכה למעשה — והוא שטח ישראלי שאין עליו עוררין? האמת היא, שלא אנו בעלי-הבתיים המעשיים בו, ועלי לשאול את ממשלת ישראל: למה? כמה זמן נסבול עובדה זו, בשטח שהוא שטח של מדינת ישראל — ריבונותנו בו תהיה ריבונות להלכה ולא למעשה?

אין ספק שנסייגות אלה היו מקור עידוד לסורים וגורם להתקפות נגדנו מפעם לפעם. נכון, היו שנים של שקט באזור — שקט יחסי, שקט מוחלט לא היה אף פעם. בדרך כלל כשהתעורר באזור זה ריב על הדיג וריב בין הדייגים, עצמנו עין. — ואף זה מתקם. עלינו לקבוע אף עובדה זו: אין לסורים שום זכות לדוג בכנרת. הם מסתמכים כביכול על זכות שהיתה להם בתקופת המנדט. אף זה לא נכון. לא היתה להם זכות כזאת. האמת היא, שמפעם לפעם היו מבקשים ממושל המחוז הבריטי שבטרייה רשות לדוג בכנרת. אם קיבלו רשות — דגו; ואם לא קיבלו — לא דגו בכנרת. אל לנו לשכוח זאת ואל לנו לאפשר להשכיח זאת, עלינו לקבוע כי זכות הדיג בכנרת היא זכותה הבלעדית של ישראל.

עלי להוקיע את עמדת ברית-המועצות במועצת הבטחון, עלי להוקיע את עמדתה כצבירות גלויה. כבר ב-10 במאוס, בין התקפה סורית ראשונה לשנייה, בטרם היתה תגובה ישראליית כלשהי, כאשר הותכה אש רק עלינו, כבר או אמרו ברדיו של מוסקבה שישראל יורה על הסורים. וביחוד מפליאה האזהרה של מר מורונוב, שניתנה במועצת הבטחון. אם תותקף ישראל, על כך אין לו מה להעיר, על כך הוא עובר בשתיקה מוחלטת. חבלי הוא אומר, שאם תעז ישראל לצאת לפעולת תגמול עוד אחת — כלומר, תקדם לפעולת תגמול זו התקפה עליה, כי בפעולת תגמול המדובר — אם תעז ישראל לצאת לפעולת תגמול נוספת, יציע לנקוט נגדה סנקציות.

מעניין כיצד מפרשת ברית-המועצות את סעיף 51 של מגילת האומות המאוחדות. הוא הסעיף על הזכות להגנה עצמית לגויסמית. חברי הכנסת וזכרים בוודאי את מקרה האוירון „יו 2". לאחר שהאוירון יורט הודיעה ברית-המזרח, שבהתאם לסעיף 51 של מגילת האומות היא נוטלת לעצמה את הזכות להגיב, בכל האמצעים ובכל הכוח, לא רק כלפי ארצות-הברית, בעלת האוירון ושולחתו, אלא גם כלפי כל מדינה שתשמש לאוירון כזה בסיוע וכלפי כל מדינה שתרשה סיסת אוירון כזה מעליה. איזה פירוש רחב כאשר הדבר נוגע באינטרסים שלה, אם כי לא בשפך דם ולא במלחמה, אלא באוירון ריגול המדובר. אז היא מאיימת ומוכנה כנראה להשתמש במלוא הכוח, בכל הטילים ובכל המגנטים שלה כלפי כל ארץ שתחיר סיסת אוירון כזה מעליה. ואילו במקרה הנוגע לנו, כאשר מדובר בהתקפת דמים ישירה עלינו, אין היא מכירה כלל בזכותנו להתגונן.

אין זה אלא חלק בפסיפס התנהגותה של רוסיה במזרח התיכון ויחסה לישראל ולעמנו אף מעבר למדינת ישראל. על כן ברור שאנו דוחים צבירות זו, שעל פיה הוצא „סקס דין" של מועצת הבטחון.

הרשו נא לי, חברי הכנסת, להתייחס למספר החלטות שנתקבלו במועצת הבטחון, הקשורות בהחלטות ראש המש"קפים של האומות ביחס לפעולת מטה המשקיפים. אתחיל בראש המשקיפים עצמו.

אני חושב שהגנרל פון הורן פסל את עצמו מלהשיך בתפקידו כראש המשקיפים. גנרל שאינו רואה, או אינו רוצה לראות, או אינו יכול לראות ביצורים סוריים בשטח ריבונותה של מדינת ישראל בנוקייב, דבר שכל משקיף שלו באזור ראה ודיווח על כך — אינו יכול לשמש כמשקיף, ובוודאי לא כראש המשקיפים. אני סבור שזה צריך להיות ברור לגנרל פון הורן, וטוב יהיה אם יסיק את המסקנות בעצמו, בטרם ניאלץ אנו להכריז עליו כעל „פרסונה נון גרטה".

אני רוצה להתעכב קצת על נסיונו בעבר עם משקיפי אומות שונים, כזכור, כבר קרה שבהתקפה הציחתית שנערכה במעלה-עקרבנים ניסה משקיף אומות חשוב לראות אוטו-פוג' רום, סמו-פוג'רום. כמו כן כבר קרה שראש משקיפי אומות התקשה לזהות דם יהודי שפוף לאחר התקפת רצח ולא ידע להבחין בינו לבין דם שאינו של יצור אנושי.

אשר למטה המשקיפים, חברי הכנסת, אנו סבורים שאין במטה המשקיפים ובמשקיפים כל תועלת למדינת ישראל. פיקוחם אינו מונע דבר, לא מנע דבר בעבר, ואיש אינו משתעשע באשליה כי ימנע משהו בעתיד. התגוננותו בידינו. התגוננותו תלויה בנו ורק בנו. עלינו להתנגד נמרצות לכל ניסיון של הרחבת פיקוח האומות המאוחדות ומשקיפיו בשטח מדינתנו. עלינו לדחות ללא סייג כל ניסיון להחזיר גוססת של המשקיפים לפיקוח במדינתנו.

סביב פעולת ההתגוננות בנוקייב נשמעו הדים שונים בארץ. אין בדעתי להתעכב על תגובתה של מקי. עם „His Master's Voice" אין מה להתווכח. אולם קשה לי להבין את עמדתה של מקי. היא מציעה לנו כנראה לא רק מאבק צמוד ושקול; היא מציעה לנו הפעם „מאבק סימטרי". היא טוענת: מידת ההתגוננות תלויה בגודל הפגיעה. קרה נס והפגנים הסוריים לא הצליחו לרצוח רבים. הם הצליחו, לצערנו, רק לפצוע כמה שוטרים. חברי מקי הנכבדים, הגידו לי מה לעתכם הקריטריון והגבול? כמה יהודים צריכים להיהרג כדי שישראל תאחו בזכותה להתגוננות של ממש? האם שכחתי את ימי המאבק הצמוד והשקול ואת התוצאה? אתם מציעים לנו מיצוי הדרך המדינית עלידי האומות ומשקיפי האומות. אני מציע לכם לחפש דרך יעילה יותר להתגוננותה של ישראל.

אני משוכנע שלא רק אנחנו, אלא כל בני עמנו, מבחינים רים אי-נסיה והגנה על זכותנו, אף אם גיננו בצדו, ודוחים נסיה ויחורים, שהלל בצדו.

חברי כנסת נכבדים. אשר למועצת הבטחון — אנו דוחים את החלטתה מיום אתמול. איננו מקבלים אותה כפסק דין של בית משפט, כי אין האומות בית משפט. אין זה טרד כי האומות הפך זה מזמן לבמה של התגוננות פוליטית של אינטרסים ואינטרסנטים פוליטיים, תוך התעלמות מוחלטת מן העובדות, מן האמת ומן הצדק. אמנם, איננו להוטים אחרי גינויים; איננו ששים לגינויים. אבל אל נפריז בערכם. „מען וועט דאס איבערלעבען". אבל יש לשים לב ולא להתעלם מן העובדה של מערך הכוחות הפוליטי, שהשתקף כפי שהשתקף בישיבת מועצת הבטחון: מתוך 11 מדינות שהשתתפו במועצה זו, 10 מדינות גינונו, ורק אחת, צרפת — והיא יידיה, היתה יידיה, ואנחנו בטוחים כי תישאר יידיה — נמנעה מן ההצבעה.

מנהלי מדינות החוץ בישראל חייבים לתת את דעתם על תופעה מזרחית זו, המבליטה את הבדידות הפוליטית בה נמצאת מדינת ישראל בידה הבינלאומית. נציגי ארבע יבשות, נציגי עולם ומלואו — רק אחד נמצא בתוכם שתמך בעמדתנו ושביטא את התמיכה בנו. כל היתר הרימו ידם לגנותנו.

אני מציע למנהלי מדינות החוץ שיפתרו פחות בידית הגוברת והמעמיקה כביכול בפניות עולם שונות — אף כי איננו מזלזל בשום ידידות חדשה. רצוי שננסה פעם לעשות את חשבון הידידות הזאת, איך היא מתבטאת למעשה, ואולי נלמד מכך לקח, למען העמקת הסברה, הסברה פוליטית. למען העמקה קשרים, קשרים פוליטיים, על מנת שביום חשבון או ביום מאבק מדיני לא נעמוד מבוודים, כשם שעמדנו במערכה המדינית האחרונה בארץ.

עמדת ארצות-הברית במועצת הבטחון גרמה לנו אכזבה, אכזבה רצינית מאד. אני חושב כי משחקה של ארצות-הברית במועצת הבטחון, בישיבתה האחרונה, הוא משחק מסוכן מאד. אינני מדבר קצת על ההתעלמות מן העובדות, על ההתעלמות מן האמת. אנו יודעים מה הוא האומות, ואיננו צריכים לחיות באשליה כלשהי. אבל עלינו לקבוע שיש בעמדה זו שנקטה ארצות-הברית קוצר ראות מרחיק לכת. ודאי שעמדה זו לא תוסיף לאורך יציבות, ואף לא שקט; ודאי שעמדה זו עלולה רק ללבות את היצרים וללבות את אש; ודאי שהיא עלולה רק לעודד את התוקפן, ומסופקני אם לכך התכוונה ארצות-הברית בעמדתה. רוח של רגע איננו רוח פוליטי מבחינת מטרות רחוקות יותר, יציבות יותר וקובעות יותר.

ישיבה קכו"ו, ו' ניסן תשכ"ב (10 אפריל 1962)
— הודעת הממשלה על החלטת מועצת הבטחון (לנדאו, לוז, הררי) —

מדינית — ולהעמיק ידידויות קיימות. ועל כולם: על מדינת ישראל לא לסגת. אני פונה לממשלה בקריאה, שתתן הוראה להפעיל את סירות המשמר שלנו בכנרת מחוש וללא דיחוי. כל נסיגה, כקטנה כגדולה, מתפרשת כחלושה. תחזור סירת המשמר של משטרת ישראל לכנרת, מיד. הגיע הזמן לקבוע את ריבונותנו באזורים שהם ריבונותנו הלכה למעשה.

היו"ר ק. לוז:

רשות-הדיבור לחברי-הכנסת הררי, ואחריו — לחברי הכנסת אונא.

יהרר (המפלגה הליברלית):

כבוד הושב-ראש, כנסת נכבדה. יש לעתים שמרוב דיונים ומרוב טענות ומרוב החלטות ומרוב מסקנות שוכחים את האמיתות הראשוניות והיסודיות של הדברים. נדמה לי שהנחת היסוד ועובדת היסוד והבלתי-מעוררת היא, שמאן קיימת מדינת ישראל לא ביצעה מעולם איון פעולה צבאית שהיא, איון פשיטה או איון תגמול, בלי שאחת המדינות השכנות נקטה קודם ביריות, באמצעים צבאיים, ברצח, בפעור לה תוקפנית. על כך, נדמה לי, אין חולקים גם אלה בתוכנו המתנגדים לפעולות התגמול. יכולות להיות גישות שונות לתגובות צבאיות של מדינת ישראל, אבל מעולם לא הגבנו — מעולם — בלי שהיתה התגרות קודמת מצד שכנינו ומתנגדינו. אמת יסודית זו צריכה להיות בפני כל אלה אשר דנים, חושבים ועוסקים בבעיות האלה, בעיקר בעצרת האו"ם מאוחרות.

אותו הדבר היה במקרה זה, שבו אנו דנים היום. עכשיו, לאחר החלטת מועצת הבטחון, צריכים אנו לבחון החלטה זו בשקט נפשי גמור. אין זו החלטת מועצת הבטחון הראשונה לגבי ישראל; אין זה גם הגינוי הראשון שניתן לגבי ישראל. אין צורך באבדן חושים ובהתרגשות יתר, כי אם עלינו לראות את הדברים נכחה, בקור-רוח נפשי שקט וגמור.

ובכן, היתה החלטת גינוי, ונדמה לי שהכנסת כוללת או לפחות רוב מפלגות הכנסת מגנות את החלטת מועצת הבטחון. מועצת הבטחון התעלמה לגמרי — כפי שכבר נאמר כאן — מזכות ההגנה העצמית שלנו. מועצת הבטחון התעלמה גם ממאמצינו שלא לפגוע באוכלוסיה האזרחית — מאמצים על-אנושיים של מדינה, אפילו עד כדי הקרבת קרבנות והשהיית פעולות. איש לא דיבר על זאת במועצת הבטחון. בשעה שיררים בתוח לא-רתע בסירת משמר שלנו. נדמה לי שיתכן שאין דבר יותר פשוט מאשר לענות ביריות; ואו היריות היו יריות לכפר, לאוכלוסיה שאולי איננה אשמה בכל הענין. מועצת הבטחון התעלמה לגמרי מהדברים האלה.

אבל כפי שאמרתי, איננו צריכים להתפעל מכך. אנחנו יודעים את דיוני האו"ם. לפעמים מתעלה האו"ם לרמה מסוימת ולעתים ירד לבירא עמיקתא. אנחנו יודעים גם מי הם חברי מועצת הבטחון. אחד מאחד-עשר חבריה הוא נציג מצרים, מדינה שהיא במצב מלחמה עם מדינת ישראל, שמכ-ריוה זה ארבע-עשרה שנה שהיא רוצה להחריב את מדינת ישראל. אבל ארגון האו"ם סבור שזו מדינה הראויה לשבת במועצת הבטחון ולהכריע בעניני העולם ובגדולה של ישראל. וארגון האומות המאוחדות איננו רואה כל עוול בכך וכל עיוות דין, שמדינה המכריזה ללא הפסק שמטרת חייה היא להחריב את מדינת ישראל, תשתתף בדיונים, תכריע בהצבעות ותכונן גם את ההחלטות. אנחנו תיקים ובקיאים בענינים אלה, ואין לנו להתפעל כל עיקר. נאמרו כאן

שמענו שההצעה להפעיל פטרול סירות או"ם בכנרת נדחתה, וטוב עשתה הממשלה שדחתה את ההצעה. צריך להיות ברור, שגם ההמלצה האחרת, בדבר החייאת ועדת שביית הנשק הסורי-ישראלית, תידחה אף היא. אין לנו ענין לספק למשקיפים. "שטח מחיה" במדינת ישראל. אין לנו גם כל ענין בהגברת הצפיותיהם של המשקיפים, כי אין בכך כל תועלת וכל תכלית. אם ירצו להתקין הצפיות בשטח המת-קפים בסוריה, — בבקשה, יעשו כרצונם. הצפיות נוספות אצלנו — מיותרות. וודאי שאין כל ענין וכל תועלת בסיורי המשקיפים באזורי הגנה. למי התועלת בסיוורים האלה ובהר-חבתם? אינו רוצה להרחיב הפעם את הדיבור על כך. יש לנו נסיון המוכיח למי התועלת. מכל מקום, לא השלום והשקט מטרם.

גברתי שרת החוץ, דומני שהממשלה נמהרה קצת בענין זה. איני יכול להתוכח על עובדות בדוקות, אבל בעתונות התפרסמה ידיעה, שלפיה כאילו הביעה ישראל מצדה נכונות והסכמה להרחבת התצפיות. כנראה התכוונתם לראשונה להרחבת התצפיות בשטח הסורי, אבל אני שומע שמדובר עתה על ריבוי תצפיות לא רק שם; מדובר על ריבוי תצפיות בשטחנו. אני מתפלל על עצם היזמה, אם היתה כזאת. ואם לא ביזמתנו מדובר, תאסע ישראל מצד אחר, הריני מציע לדחותו. אין לנו כל אינטרס בטחוני בכך. זה לא ישרת לא את השקט ולא את השלום.

ברצוני להביע תמיחתי על עמדת נציגנו באו"ם בסוגיה זו. אני קורא את אשר אמר: "ישראל תשתף פעולה עם גנרל פון-הורן, בתנאי שתוכר הריבונות הישראלית. ישראל תענין בהצעותיו בכבוד-ראש, ואם הן ייראו כמועילות ומת-קבלות על הרתע" — תאסע ישראל לראש מטה המשקיפים בוגשמתן המוקדמת". עם כל הסייגים שיש בהודעה — ואני מבחין בהם: סייג של אי-פגיעה בריבונותנו; סייג שני, שההמלצות תיראנה, "כמועילות ומתקבלות על הדעת" — ובכל זאת, גברתי שרת החוץ, המלצות ראש המשקיפים הן מפורשות וגלויות. אין מדובר בכוננות וברמזים. בהחלטת מועצת הבטחון נאמר במפורש: "המועצה סומכת את ידיה על הצעדים שהומלצו על ידי ראש מטה המשקיפים לחינוך ארגון המשקיפים במילוי משימתו... וקוראת לשלטונות הישראליים והסוריים לסייע לראש מטה המשקיפים בהגשמתם המוקדמת של צעדים אלה". ולגבי סייף זה אמר נציג ישראל: אנו מסיכמים, בתנאים מסוימים — בתנאים ובמיגבלות שציניתי.

הבה נראה מבחינה קונקרטית במה מדובר. "המועצה קוראת לעשיית כל הצעדים הדרושים להפעלת מחושה של ועדת שביית הנשק המעורבת ולהיוקקות מלאה ומהירה למנגנון של ועדה זו". זה מה שמפורש בהחלטה. אף ההמל-צות של מר פון-הורן ידועות יפה. כאן מדובר לא רק על הפעלת פטרול של סירות בכנרת, לגביה נקטנו עמדה שלילית. כאן מדובר גם על תצפיות נוספות, לא רק באזורים המפורזים; אף באזורי ההגנה — והם אזורים שמעבר מזה לכנרת. האם אף לגבי אלה נדון בכבוד-ראש, אף כי מתוך סייגים? אני סבור שצריך לרבר בשפה לא כל כך דיפלומטית. רצוי לרבר בשפה ברורה יותר, מובנת יותר, פשוטה יותר. ודאי שהגויים מבינים יותר שפה זו, ואני מציע לדחות את כל ההמלצות האלה — לדחותן, ובמפורש.

על מדינת ישראל להתגונן בעת הצורך, לעמוד על זכותה להתגוננות ולקבוע את דרכי התגוננותה. על מדינת ישראל להסביר גם את זכויותיה בין העמים; להסביר את דבר צדקתה. על מדינת ישראל להרבות ידידים — ידידים מבחינה

לעשות בלולול בהם, אופייני למידת ההתרחקות מיסודות אלה הוא השינוי שזול בעמדת נציג ארצות-הברית, כפי שבאה לידי ביטוי בדבריו בתחילת הדיון לעומת ניסוח ההחלטה שנתקבלה לפי הצעתו. בתחילת הדיון אמר: "אפילו עיון מוקדם כדו"ח (ראש מטה א"מ) מגלה שהיתה כאן פרובר קציה ותגובה". בתחילה קבע את חלקה של סוריה בהחמרת המצב, על ידי שימוש בתחתים. גם אם לא יכולנו להיות מרוצים מקביעת עמדתו בתחילת הדיון, בכל זאת אפשר היה לראות בכך משום נסיון כל שהוא להתחשב, להתקרב לפחות לאמת. אבל גם מעט זה של מס לאמת נעלם מן ההחלטה — לומר לנו שאין כאן שמץ של שיקול לגופו של ענין, כי אם שימוש במקרה זה כאמצעי במלחמה הקרה ובפייסנות כלפי הערבים.

לא רק שאין אנו מסכימים להיות אובייקט לצרכיו של מי שהוא במלחמה הקרה, אלא עלינו גם לומר לאומות, לכל האומות, ובראש וראשונה לארצות-הברית, שפייסנות כלפי תוקפן עוד לא הביאה מעולם לידי שלום ויציבות, אלא הביאה לידי עידוד וחיוק התוקף והטילה על הפייסן את הצורך ללחום בתנאים יותר גרועים — ואת האשמה באטון כל ישוער שהביא על העולם.

על כן משבחים אנו את ציפת, לא רק בגלל נאמנותה לישראל והתמדתה בידידות אלינו, כי אם גם בגלל העובדה שהיא הבינה שאין לפתור את בעיות האזור על-ידי כניעה לעמדת הערבים. אין לצפות פחות אינטרסים מאשר לאמריקה באזור הזה; אין היא פחות מעוניינת ביחסים טובים עם הערבים. אבל היא כנראה יודעת שעמדה כנה ותקיפה בסופו של חשבון תשתלם יותר מאשר התפייסות. משמעות עמדתה של צרפת כשביל העולם היא לא פחות חשובה מאשר כשביל ישראל. כאשר ירבו בעולם אלה שילכו בדרכה של צרפת, כפי שהפגינה אותה בעמדתה הפעם, יש לקוות לשיפור המצב בעולם. רק בדרך זו אפשר לקוות ששוב יחאזנו פעם הדברים ונחיה בעולם אשר יראה לא רק את הצרכים הפוליטיים הרגועים, אלא גם עניני האנושות כולה יהיו לנגד עיניו.

לא כאן המקום והזמן לשקול את משמעותו המלאה של המצב שהוביל לסיכום של מועצת הבטחון, כפי שנתבאר בהתלשטותיה, לפני קבלתן ולאחר מכן. יש צורך לבחון היטב את המצב, כי כשם שאין להגזים בחשיבות החלטות אלה, הרי עוד פחות יש לזלול בהן. יש להן משמעות פוליטית לא קטנה, שעלינו ללמוד אותה היטב ולנסות להסיק ממנה מסקנות. אין אנו יכולים להרשות לעצמנו להשלים עם המצב, שיש לנו רק ידיד אחד בעולם. נראה גם שיש להסיק מסקנות מסויימות לגבי ראש מטה משקיפי א"מ, אשר ללא ספק סייע, אם לא גרם, לגיבוש ההחלטות האלה, על-ידי הדיווח הכושל והכוזב שלו. אינני סבור שעלינו לעבור על ענין חמור זה לסדר-היום. אינני סבור שזו יכולה להיות עמדה נכונה, כפי שבאה לידי ביטוי בכמה ידיעות, כאילו אנו מוכנים להשלים עם עובדה זו, שגוראית לי כחמורה ביותר באשר ליחסים כפי שהם צריכים להיות בין נציגי האו"ם אצלנו לבין מדינת ישראל. אבל כאמור, לא כאן המקום והזמן לדון על כך. אני בטוח שהממשלה תשקול את הענין היטב. כאן עלינו לקבוע את אחדותנו לגבי עמדתנו, וכן את הליכוד שאנו חייבים בו בשעה זו, כדי לעמוד איתן נגד כל מוימה שזומ"מים בעולם נגדנו.

יונה כסה (מפ"י) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הבית בוודאי מאוחד בהערכת חומרתן של החלטות מועצת הבטחון, ולא פחות

שבחים לצרפת שנקטה בעמדה אשר נקטה, ואני, בשם סיעתי, מצטרף לשבחים אלה, ללא כל ספק, ואני אומר שצרפת עלתה בעיני העולם בעמדה זו; גם בעיני מתנגדיה, אשר בתוך תוכם יודעים להעריך עמדה מכובדת.

ואשר לארצות-הברית — לא שכחנו שבוויכוח על הפליטים הועלתה הצעה על-ידי כמה אומות, אומת של אמריקה הלטינית, אומות חדשות מתעוררות של אפריקה, שיהיה משא ומתן ישיר לשלום בינינו לבין מדינות ערב, אולם ארצות-הברית, זו אשר בוודאי אומרת כל הזמן שהיא רוצה בשלום בינינו לבין מדינות ערב, לא מצאה לנכון ולא ראתה אפשרות להצביע בעד החלטה זו. מדוע? מפני שהיא איננה רוצה בשלום, או מפני שאיננה רוצה במשאומותן ישיר, או מפני שיש לה אינטרסים שהיא צריכה להביא אותם בחשבון, ואת ישראל — כקרבן על האינטרסים האלה? לאור המציאות הזאת, של החלטות עצרת האו"ם על ידי מוסד מועצת הבטחון, מציאות שאיננה חדשה, ושעל אף מציאות זו התגברנו, בינו, רכשנו את עצמאותנו, וישנה הארבע עשרה, אנחנו צריכים להמשיך ולהתמיד בדרך שהלכנו בה עד היום, ונדמה לי שאין חילוקי דעות בבית הזה שרק אחדות פנימית, אומץ לב פנימי לעמוד נגד כל מתנגדינו, רק זה יכול לשמור עלינו ומשמש כוח החיים שלנו לגבי העתיד.

ואתם הצעירים שנפלו בגבורה על מולדתם, שנשמתם צרורה בצרורות רבים של גיבורים אשר נלחמו לפניהם, זהו כוח העמידה שלנו ועל כך אנחנו סומכים בתקוותנו לעתיד מדינתנו.

נדמה לי שאנחנו צריכים היום לצאת מאוחדים מדיון זה, שאין אנתנו משלימים עם החלטת מועצת הבטחון, לא נותר על זכות התגוננותנו; לא נותר על שטחנו או ריב"נ נתנו, זה ידוע יפה לשכנינו, זה ידוע יפה גם לאלה שמחליטים ומגנים אותנו מפעם לפעם; ועל אף וגיבויים מכבדים אותנו, ועל אף הברידות — במידה שישנה — מעריכים אותנו.

סיעתי סבורה אפוא, שדיון זה צריך להיגמר או לפחות צריך לשאוף שייגמר בהחלטה מאוחדת של כל הסיעות בכנסת, שאנחנו דוחים את החלטת מועצת הבטחון ושנמשיך בדרך שבה הלכנו עד כה.

היו"ר ק. לוז :

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת אונא, ואחריו לחבר-הכנסת כסה.

משה אונא (המפלגה הדתית-לאומית) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, כולנו בבית הזה מאוחדים היום ברגשי אכזבה ומחאה על ההחלטות שנתקבלו במועצת הבטחון של האומות המאוחדות.

אכזבה על הכשלון החרוץ של האו"ם כגורם שברצונו ואולי אף בכוחו לפעול למען השקט ופא השלום באזור. הרי הדוקומנט שלפנינו — החלטות מועצת הבטחון — אינו ביטוי לגישה או השקפה, ותהא זו השקפה מנוגדת להשקפתנו, כיצד לקדם את ענין השלום, כיצד למנוע מתיחות בגבול, כיצד למנוע שלא יתעוררו בעיות חמורות יותר בעתיד. זה דוקומנט של אופורטוניזם פוליטי, הוראה רק את המצב של הרגע לאחר המעשה, עוצם עין מפני השתלשלות הענינים ומשלה את עצמו ביחס לחוצאות החמורות לגבי העתיד, שפעולתו עלולה לגרום להן.

אנו מאוחדים במחאה על הפגיעה הגסה ביסודות הצדק והיחוס האלמנטריים, שעליהם מושתת ארגון האו"ם. אם כי אין לקוות בעולמנו זה לזיקה יתרה לאלה, הרי הפעם הגדולה

ישיבה קכ"ו, ו' ניסן תשכ"ב (10 אפריל 1962)
— הודעת הממשלה על החלטת מועצת הבטחון (כסה) —

מדינות ערב. היא הגותנת, אם זהו הנימוק, כי אז אין קץ ואין סוף לסכנות האורכות לנו ממדיניות כזאת, מאחר שמריכת כנרת איננה יחידה שבה עלולה ממשלת ארצות-הברית להתחרות עם ברית-המועצות על סיטוק רצונן של מדינות ערב.

אם ממשלת ארצות-הברית — ובמקרה נוקיב הדבר בולט מאד — רואה את האו"ם לא כמסד לעשיית צדק בינלאומי אלא כמכשיר, בכל הנסיבות, לתכססנות מדינית, הרי במקרה זה פגע הדבר בנו, מרינה קטנה וחלשה. בתוקף נסיבות אחרות עלול הדבר לפגוע בממשלת ארצות-הברית האדירה. יש כמובן הכדל גדול בימינו וביני עצמא של מדינה זו, אולם גם היא נלחמת על נפשה ועל בטחונה לא רק בהכנת כלי-משחית, אלא גם בנשק המוסר, בנשק הוכחת צדקתה בדעת-הקהל העולמית. ולמדנו שהגזירה ההיסטורית של חד גדיא חלה על מדינות גדולות וקטנות כאחד.

כבר נאמר כאן שחומרת ההחלטות של מועצת הבטחון אינה רק בכך שאנחנו גונונו. אולי החומרה הגדולה יותר בכך שמשמלת סוריה לא גונתה. הן היינו עדים למשאומתן מאחורי הקלעים בין משלחת ארצות-הברית במועצת הבטחון לבין נציגי סוריה על ניסוח ההחלטות. היה זה משאומתן שהציג לראווה וללא בושה כיצד ממשלה אדירה נסוגה מעמדות של צדק, ולו יחסי, מפני אימים תכסיסיים מחוצה פים, ומה שפוגע יותר — שהפעם לא דאגו לכיסוי מנומס על משחק מכוער זה.

חברי כנסת נכבדים, דווקא מפני שיש לנו במקרה זה דינודברים עם מדינה ידידותית שעזרה ועוזרת לנו, עלינו לומר לה בכל הבהירות ובכל הפשטות: אם מדיניות זו מבשרת גם בעתיד כיוון של התחרות עם ברית-המועצות על רכישת הסימפאטיה והאהדה של מדינות ערב, — כי אז לא יכפור עליה כל הטובות וכל האהדות, כי אין יידות כאשר ביד אחת מעניקים רכוש ובשניה מתנכלים לנפש; כי מה ערך לעזרה אם המטרה שלמענה מקבלים את העזרה מסתכנת והולכת?

התרגלנו, לצערנו, ליחסים ברורים וגלויים עם ממשלת ברית-המועצות ואין אנו מופתעים מגילויי איבה; אולם חשבוננו עם ממשלת ארצות-הברית מורכב יותר, ועל כן אנזכנתו שמשלת יתרי, אכזבת אורחי ישראל ואכזבתם של מיליוני יהודים בארצות-הברית שמאמינים בידידותה של ממשלה זאת וקיוו ממנה להפתעות אחרות.

את החלטות מועצת הבטחון לא נקבל. בוודאי גם על כך יבואו אלינו בתרעומת, ועל כך אנו עונים מראש בשאלה, כדרכם של יהודים: האם ממשלת ארצות-הברית סומכת בעניני ני בטחונה על הכרעות האומות המאוחדות? דומני שמשמלת ארצות-הברית מציאה השנה 70 בליליון דולר על בטחונה, והרי זה מעיד כי אין היא סומכת על ארגון האומות המאוחדות שישבו ויצייל אותה בימי משבר. זאת ועוד, היו כמה וכמה פעולות בטחוניות של ממשלת ארצות-הברית — ואינני רוצה לפרטן כשניו — אשר אם יבדקו אותן עלי-אמת המידה שמדד לנו מר טטיבסון במקרה נוקיב, נמצא אותן נוגדות את העקרונות הפורמליים של האומות המאוחדות. כמדינה לא באנו בטענות כנגד ממשלת ארצות-הברית, כי מי כמונו יודע שבעיות בטחון של אומה מסובכות לפעמים עד כדי כך שאין היא יכולה בשום פנים לסמוך על ההגנות אפילו של מוסדות נעלים שנעודו לשמור על השלום ועל הצדק בעולם. אין מבחינה זאת אנו יכולים בכל התוקף המוסרי לדחות את הטפת המוסר מצד נציגי ממשלת ארצות-הברית במועצת הבטחון בענין זה. ואם להזכיר — נזכיר,

מזה הוא מאוחד בדחיית הנחיצת. אין מה להוסיף על כל מה שנאמר בבית הזה בנושא זה, ברם דומני שיש צורך להדיגש מעל כמה זו הדיגש היטב את המסקנה הנובעת מדין זה: כל כובד האחריות להחלטות אלו של מועצת הבטחון, שיש בהן עיוות-דין, חריגות ובמידה רבה אף איבה למדינת ישראל — כל כובד האחריות להחלטות אלו מוטל על ממשלת ארצות-הברית. ספק אם צריכות הפעם במיוחד להיות לנו טענות נגד ברית-המועצות, ספק אם יש תועלת בטענות נגד ברית-המועצות, ובוודאי אין חימה על עמדת הערבים. התמיהה היא, ואני נוקט לשון רכה, על ממשלת ארצות-הברית, אשר טאה והחטיאה את הרבים. כל מי שקרא את הדיון במועצת הבטחון נוכח שהיו בו הרבה נימות פרו-ישראליות, ואין כלל התאמה בין דבריהם של הרבה נציגים לבין הצבעתם, שנכפתה עליהם על-ידי ארצות-הברית במועצת הבטחון. לבם לא היה שלם, אולם בזירת המדיניות הגבוהה נכנעו וקיבלו את הגזירה להרכיב כביכול למדינת ישראל.

איננו יכולים לחשוך בממשלת ארצות-הברית שאיננה יודעת את מצב הדברים לאשורם. איננו יכולים לחשוך בה שאינה מבינה ואינה יודעת את בעיות הבטחון שלנו. איננו יכולים לחשוך בה שאין לה ידיעות ממקורות שלה על ההתגריות של שכנינו בשטח זה, ולא רק במקרה האחרון. אנו בטוחים שמשמלת ארצות-הברית ונציגיה בעצרת האו"ם ובמועצת הבטחון יודעים שההתקשות הזאת בכנרת אין מטרתה כיבוש "זכות" דיג ככבד, אלא היא מבשרת התגברות נוספת צמודות להתקדמותנו בהגשמת מפעל הירדן. ואף-על-פי-כן יומה ממשלת ארצות-הברית נוסחה הפוגעת באופן קשה ביותר באינטרסים החיוניים והבטחוניים של מדינת ישראל. החלטה זו צוררת בתוכה צרות רבות, החלטות אלו מסלפות ומעוותות את המציאות. אבל הסכנה איננה טמונה רק בסילוף ובעיוות, אלא בתוצאות העלולות לנובע מעיוות-דין זה כאשר מדינות ערב יפרשו אותן במשמעו"תן הרצויה להן. חומרתן של החלטות איננה רק אי-המוסר ואי-היושר שבהן; החלטות אלה יש להן הד בינלאומי ובעולם הגדול יש רבים שאינם יודעים את כל מסתורי המדיניות של expediency הברוטלית, והם עלולים לקבל זאת כפסק-דין צודק של הערכאה המדינית הבינלאומית, המכתיים קשות את מדיניותה הבטחונית. וגם כאשר אין אנתנו מקבלים עלינו מרותן של החלטות לא-צודקות, אסור לנו ללול בדעת-הקהל הבינלאומית, השופטת כל מדינה המורדת בהכרעות האומות המאוחדות, ומבחינה זו פגעה בנו ממשלת ארצות-הברית פגיעה חמורה מאד.

לכן יש לנו טענות מוסריות, אנושיות ומדיניות לממשלת ארצות-הברית הזאת, אשר דוגלת ומתפארת בכך שמדיניותה הבינלאומית מושחתת על עקרונות אלו. רק לפני ימים אחדים קראתי את הרצאתו של נשיא ארצות-הברית, מר קנדי, באוניברסיטת הרווארד על עקרונות מדיניות ממשלת ארצות-הברית. כל הכבוד לרצון הטוב ולכוונות הטובות ולניסוח המזהיר של נשיא ארצות-הברית. ברם, יש סתירה חמורה בין עקרונות אלה לבין התנהגותם של נציגיו במועצת הבטחון בענין שמשמש דוגמה למדיניות כוזבת המתקשטת בנוצות של מוסר ודאגה לצדק בינלאומי.

אומרים לנו — וזה בוודאי נכון — שהחלטות אלו של מועצת הבטחון בענין נוקיב, שאחראית להן, כאמור, ארצות-הברית, אינן באות מתוך יצר סאדיסטי לפגוע בנו, אלא מתוך חשבון תכסיסי קר: ממשלת ארצות-הברית אינה רוצה להשאיר לברית-המועצות את המונופול על "קוקטריה" עם

ובראיה מפוכחת את המתיחות הגוברת באזור — אם אמנם התנכלות זו לא תיפסק.

במקום זה כיוונה מועצת הבטחון את כל חיצוניתה אק ורק בישראל ולא מצאה מלת נויפה כלפי סוריה, כאילו לא ירו משם על דייגינו, הכרות האיום והאיבה של שליטי לריה עוד לפני פשיטת נוקייב, כאילו לא פצעו אזרחים שלנו.

מועצת הבטחון נהגה עיוות הדין ולא גילתה כל חוש של צדק במסקנותיה החד-צדדיות, הנוזפות אך ורק בישראל, מתוך התעלמות מן ההתגרות הסורית בנו. מועצת הבטחון אטמה אזניה משמוע את הכרות האיום והאיבה של שליטי ערב כלפינו ועצמה עיניה מראות את מעשי ההתגרות כלפינו.

נציגי ברית-המועצות וארצות-הברית, שכל אחד מהם, כדרכו ובלשונו, ניסו להציג את ישראל כתוקפן ואת סוריה כקרבן, חטאו ביוזעים לאמת. הם התעלמו לחלוטין מן העובדה שסוריה דוחה באופן קבוע את הצעת ישראל למשא ומתן על הסדר שלום ולמען פתרון הבעיות השנויות במח' לוקח בדרכי שלום, והנויפה החד-צדדית בישראל, תוך הקלת ראש בהתנהגות הסורית, שהיתה בה הפרת סדר, פגיעה בנתי אורחניו ובכריבנותו הטריטוריאלית, מהווה עיוות דין, שה' כנסת ועמה כל בית ישראל, אני מקווה, דוחים אותו ומתקוממים נגדו.

אין להניח שהחלטה חד-צדדית זו היתה מתקבלת במועצת הבטחון לולא המלחמה הקרה וההתחרות בין הגושים והמעצמות הגדולות לשאת חן בעיני שליטי ערב. על הכנסת להכריז, כי היא לא תשלים עם הרצון והנסיון להפוך את ישראל למחיר, אותו מוכנים לשלם נציגי מעצמות שונות לשליטי ערב, למען רכוש תמיכתם בהתחרות הבינ' גושיית.

החלטה זו של מועצת הבטחון היא הוכחה נוספת לסכנות הצפויות לנו אם אמנם לא תפוג המתיחות בין הגושים ואם את המלחמה הקרה לא יירש הסדר של שלום בין הגושים שבעולם כולו ובאזורנו אנו.

עם זה אין אנו פטורים מן הבחינה הנוקבת: האומנם לא הקלנו על מעוטי הדין לעשות את מלאכתם? האומנם פשיטת נוקייב הרתיעה את המתנכל, ביצרה את בטחוננו, עוררה את דעת הקהל העולמית לטובתנו? האומנם לא המצאנו בידי הסורים קלף נגדנו בטיעונם, אשר היתה לו אונן קשבת לא רק אצל מתנגדינו, כי אם גם בחלק מן העתונות האוהדת אותנו בדרך כלל?

אני יודע שישאלוני: וכי מה היה עלינו לעשות? לשתוק על התגרויות? ועל כך ברצוני להשיב בהירות: לא נוותר על זכות ההגנה העצמית, אך צריכים היינו לעשות לפני פשיטת נוקייב את אשר עשינו אחרי כן. ההטרדות לא פסקו גם אחרי כן. למחרת חזרו הסורים לסדרם. מדוע לא פנינו אל מועצת הבטחון לפני פשיטת נוקייב, לאחר ההתגרויות הראשונות בנו, והנחנו לדברים להגיע לידי כך שהסורים יגישו את תלונתם נגדנו ולפנינו? מדוע לא תבענו כינוסה של מועצת הבטחון לאחר ההטרדות, ההתגרויות וההתנכלויות לפני סוריה יכלה להגיש את החשבון הנגדי ולא תחת הרושם של פשיטת נוקייב? מדוע לא הגשנו בעוד מועד את קובלנותינו, כדי להסביר כי סוריה, שיש לה מים לרוב, מתנכלת ללא צורך משקי וללא כל זכות חוקית ומדינית בשטחנו, במימינו, באזרחינו? הן חייבים היינו להניח, כי בין כה וכה נגיע למועצת הבטחון. מדוע היה עלינו להגיע בתנאים החמורים יותר שבבילינו?

כי גם בחבל עולם זה, הקרוב לנו והרחוק מרחק אלטי קילומטרים מארצות-הברית ומאנגליה, היו פלישות למדינות שכנות בשם האינטרסים העליונים של בטחון הפולשים. ומה יאמרו, אפוא, מדינות אלה נגדנו כאשר אנו מתגוננים מפני מדינה שכנה הומומת, כאשר מדינות ערב, את השמ' דתנו או תורכנו הכלכלי על ידי הפרעות למפעל המים המכוון לביסוס עצמאותנו הכלכלית.

ובכן, חשוב מאד להוקיע מעל הבמה הזאת את הצביעות ואת חוסר הצדק בשיפוטה של ממשלת ארצות-הברית, וקול מחאתנו צריך שיהדהד בחלל העולם הגדול כפתיחתא למאבק הסברה גדול שיהיה כפוי עלינו בעתיד הקרוב.

ואף-על-פי שקשה לסלוח למשוגה זו, עדיין בלבנו תקווה שממשלת ארצות-הברית תאזין לנו ולא תדרדר את מדינותיה כלפינו לתהום מריבה, שאינו רצוי לא לנו ולא לה ואף לא למטרותיה וכוונותיה בפתרון בעיות מזרח הים התיכון.

אמרתי שאסור לנו לזלול בהכרעות מועצת הבטחון. בוודאי נעשה כל המוטל עלינו כדי לשתף פעולה בהבטחת השקט בגבולות. בוודאי נהיה להבא זהירים ונימנע ככל האפשר מסכסוכים וקונפליקטים, אבל לא נקבל את עצתו של מר סטיבנסון שבכל מצב עלינו לסמוך על האומות המגורחות וחלילה לנו מלהגיב. הבה נאמר לו בהדגשה ברור, רה, ויאזין לה היטב היטב, כי עצתו היא עצה שנאבד את עצמנו לדעת. אנו יכולים לחבוע מעצמנו והיביים לתבוע מעצמנו שיקול-דעת, זהירות ולעתים קרובות הבלגה; אבל לקבל את העצה המלווה איומים שבכל מקרה עלינו לצעוק "גוואלד", לקרוא למועצת הבטחון ולתכות לגורדינה, — עצה זו לא נקבל לעולם, ואזהרתנו הנגדית צריכה גם היא לשמש בסיס למדיניות ארצות-הברית במזרח הים התיכון, ולא רק "נשיאת החץ" בעיני הערבים.

חברי כנסת נכבדים. הפעם, כבמקרים קודמים, אנו עומדים במבחן קשה, אולם אנו מאמינים כי העם הישיב בציון, יהדות העולם ובעיקר יהדות ארצות-הברית וכל ידי-דינו ברחבי העולם יעמדו לנו במאבק הגדול, אשר אולי מתחיל מחדש, על בטחוננו ועל ריבונותנו.

היו"ר ק. לוז:

רשות-הדיבור לחברי-הכנסת ברזילי.

ישראל ברזילי (מ"פ):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אין זה סוד שהגשנו בשעתו הצעה לסדר-היום של הכנסת לדון במאורעות בגבול הצפוני. התכוונו בהצעתנו לשני דברים: א) סבורים היינו שמן הראוי הוא שהכנסת תשמיע את דבריה אל מועצת הבטחון; ב) ביקשנו להסיק מסקנות כלפי פנים מן המאורעות בגבול הצפוני.

את אשר רצינו לומר נוכח התכנסותה של מועצת הבטחון, בטרם סיכמה את דיוניה, אנו חייבים לומר, וביתר שאת, לאתר שקיבלה את מסקנותיה החד-צדדיות, שיש בהן עוול ועיוות הדין כלפי ישראל.

האומות המאוחדות חייבות לדעת, כי ישראל לא תסבול התנכלות ריבונותה על שטחה ומימיה ופגיעה באזרחיה. מועצת הבטחון חייבת היתה להתרות בסוריה ולחבוע ממנה להפסיק את ההתנכלות לדיג בכנרת ולסירות המשמר הש' טות על פני ים-כנרת, שהוא שטח ריבוני של ישראל. מועצת הבטחון חייבת היתה להתייס אל ההתנכלות הסורית למימינו ולחיי אזרחינו בכל כובד הראש, בכל החומרה

רלו, הדייגים יודגו, החורשים יחרשו, העושים במפעל המים יעשו במלאכתם וצבא-הגנה לישראל יהיה להם למגן בכל עונו. הריבונות הישראלית על מלאו שטחה ומימיה תוגן מעתה ביתר עוז, כיוון שמועצת הבטחון הוכיחה שוב כי בטחונה של ישראל לא על החלטותיה יסמוך.

אין לנו יסוד לראות את עצמנו נזופים או ראויים לנוי פה. אין סיבה להרגיש את עצמנו כיושבים על ספסל הנאש-מים. את החלטת מועצת הבטחון אין לראות כפסק דין של צדק, אלא כעיוות דין מופגן, בתוספת נופך של ציניות. ההח-לטה אינה נתונה על כפות מאזניים של צדק, אלא אחוזה בקורים של המלחמה הקרה, בה יריבים ורחוקים מתאחים כנגד החלש. אפילו הוא נתקף, על מנת לפייס את מי שהם חפצים בבריתו — אפילו הוא התוקף. „לאחדות“ זו, שהושגה במועצת הבטחון, לא היה כוח לגנות שילוח מטוסי ריגול למדינה גדולה, גם לא לגנות חידוש ניסויים מגטוניים, אך קם בה הכוח לגנות עם נצור המגן על עצמו, שעה שבטחונו נתון בסכנה.

התוצאה הצפויה מהחלטה זו אינה כלימה של תוקפנות, אלא עידוד מדיני ליוזמה תוקפנית חוזרת ונשנית. מה שמדעים ביותר בהחלטה זאת הוא — גילוי קלות הדעת שבה, חוסר ההבנה לגורמים ותהליכים הפועלים באזור הזה, המלמדים 'אותנו שהתוקף ממשיך לתקוף כלל שיש לו תקווה לבוא על שכרו המדיני. בהחלטה זו קיבלה על עצמה מועצת הבטחון אחריות כבדה, שעיקרה אינו בנוזפה בישראל, אלא בהחמרתה של הסכנה. זהו הדבר שאנו צריכים להבין לגבי התמורה שהתרחשה מאתמול להיות.

הדעת חייבת להיות נתונה מעתה ביתר ערות וביתר תכונה להתגוננות מפני כל התגרות בשומרי הכנרת, בדייגים ובישבים שם. העובדים, המגנים והחילים באזור הצפון חייבים לחוש בהודותם השלמה של כלל תושבי הארץ. ובי-עוד אנו מדברים היום בעניינים העומדים ברומה של מדיניות, מותר להטיל אל חלל הכנסת דברים הנמצאים על קרקע הארץ: מקלטים, גדרות, תוספת נשק לכל ישוב, ולא כל שכן — המשך התעצמותו של צה"ל.

חברי הכנסת. אנו למדים מהעבר כי הסורים היו תמיד עקביים וטורדנים בסיונותיהם להדיח אותנו מהאזורים המי-פורנים ולהשתלט עליהם, ותוקפנותם האחרונה היא חוליה בשלשלת הזאת. האמת ניתנה להיאמר. כי הם אף הצליחו הצלחה זמנית מסויימת כל אימת שישראל התאפקה או איח-רה בהפעלת אמצעים יעילים, מתוך שלא רצתה בהתלקחות. הפעם, ברבותי, ההתגרות חוזרת אל מעבר לתחום האזורים המפורנים, ויש לה תכלית חמורה עוד יותר. הנציג הסורי במועצת הבטחון, בנאום שנאם לפני ההצבעה, גילה את התכלית המדינית האמיתית של התוקפנות הסורית האחרונה. הוא הוא שקשר את הפגזים שנורו אל סירת המשטרה עם התנגדות של מדינות ערב לביצוע מפעל המים הארצי, והוא מבקש להניח את הגב בשממתו; הוא גם שגילה שהפגזים נורו אל הריבונות הישראלית גופה, שהיא טעם קיומה של ישראל והתנאי לקיומה. בכך שפך הנציג הסורי אור של אמת על טעמה של ההתגוננות הצה"לית.

האוי"ם, במחלתי, הוא שלימד אותנו כי אינו רוצה לע"שות, מכל מקום — איננו עושים. לקיום השלום. האוי"ם הוכיח באוחות ובמפתים משוא-פנים לתוקפן. מדוע מייפץ לנו חבר-הכנסת ברזילי, „שצריך היה“ לפנות אל מועצת הבט-חון לפני פשיטת נוקייב? הרי היתה פניה אל האוי"ם לפני פשיטת נוקייב. הפשיטה יצאה אל הפועל לאחר שלוש התק-פות ופגיעות, בו אחר זה. וכלום זוהי הפעם הראשונה שאנו

לאחר המסקנות החד-צדדיות של מועצת הבטחון אמנם אין לנו בטחון, כי גם בלי פשיטת נוקייב מסוגלת היתה מועצת הבטחון לסיכום אויב-קטיב' וצודק, אך אנו, במקום להכביד, עוד הקלנו על דורשי רעתנו ובודדנו את עצמנו.

דברי אלה נאמרים כלפי השקול המדיני שבפשיטת נוקייב ולא כלפי צה"ל. צה"ל הוא כוח המגן של המדינה ולא עליו האחריות לשקול זה או אחר. כל היקר לרוח המסירות והגבורה, שפיעמה לבות הלוחמים. אנו מרכינים את ראשו על קברם הרענן של קרבנות נוקייב ומשתפים עצמנו בצערן ובכאבן של המשפחות השכולות. ותפילה בלב, שנוכה לימים שבהם לא יישפך דם על הגבולות, לא של בנינו ולא של בני שכנינו. ואני מאמין כי ישראל תעשה מצדה הכל כדי למנוע התלקחות חבירה באזורנו ובגבולותינו.

לא התכוונתי הפעם להתוכח על השקפתן של מפלגות אחרות בעיני מדיניות הבטחון. אך מכיוון שחבר-הכנסת לנדאו התפלמס עם דעת מבלגתי, איני פטור מלהשיב לו. גם בעתון „חירות“ נמתחה ביקורת על פשיטת נוקייב. נמתחה ביקורת על „המאבק הצמוד“. הם מציעים לא רק להרוס, כי אם להחזיק במש"טים ובמוצבים. הם אינם מסתפקים במיבצע תגבול והרנועה.

בלגיון „חירות“ 30 במארכס, במאמר שכותרתו „הרהר-רים עגומים על הקרב על נוקייב“ כתוב כי הדרך להרתעה איננה בפעולות מוגבלות, כי אם בפעולות המאיימות ב„הת-לקחות של ממש“, בליקה גדולה אשר רק היא תרתיע את האויב ועוררו מבחון.

אנו דוחים את דרך ההתלקחות הגדולה, או בלשון פשוטה — המלחמה כאמצעי הרתעה. אנו פוסלים דרך זו בעולם כולו וגם באזורנו. ודאי, אם תיפתח מלחמה נגדנו, שגיב מלחמה שערה, כפי שנהגנו בימי מלחמת השחרור. אך לפני דעתנו יש להשקיע את מיטב המאמצים תוך מיופח מתמיד של כוחנו הבטחוני, כדי למנוע התלקחות מלחמתית, אשר אין שיעור לחומרת הסכנות הכרוכות בה למדינתנו. לסיכום — התוצאות של ההתגרויות הסוריות, של פשיטת נוקייב ושל דיוני מועצת הבטחון מחייבת לדעתנו את שתי המסקנות הבאות:

א. יש לחזק את כוח המגן של צה"ל ולשמור על כוננות ההרוף כל פגיעה בריבונותנו.

ב. בהקשר זה אינו רואה עצמי פטר מהערה אחת, הנוגעת לחובתנו כלפי הישוכים בגבולות, ובמיוחד באזור החולה ובקעת הכנרת. אנו מצווים על הבטחת סורי מגן יעילים וראויים לשמם.

ג. עלינו להסביר ולחזור ולהסביר את נכונותנו להסדרי שלום, את זכותנו להגנה עצמית במקרה שנוחקף, ואת סירובנו ליטול חלק ב„מלחמה הקרה“.

גם לאחר עיוות הדין אשר הנחילה לנו מועצת הבטחון, לא נותר בכל מקרה של פגיעה בו על ניצול כל הדרכים והמאמצים המדיניים, כדי למנוע התלקחות והחרפת המתני-חות באזור.

היו"ר ק. לוי :

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת גלילי.

ישראל גלילי (אחדות העבודה—פועלי ציון) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אלופי מועצת הבטחון כילו את מלאכתם. כל אחד מהם פנה אל עברו ואל עיסוקיו והותיר לישוכים בצפון את חויית המקלטים... מהחלטת מועצת הבטחון בוקע אלינו צו — שהפטרולים בכנרת יפס-

אסתר וילנסקה (מק"י):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. הפשיטה של כוחות ישראלים בגורת הכינרת לשטח הסורי, ב־17 במארס, חוץ הפעלת חילות שירון ואויריה, מהווה התקפה צבאית המגדירה גדת תכלית ניגוד לענין בטחונה של ישראל ולרצון השלום של עמנו.

לאחר שנים שבהן גשמו שקט יחסי בגבולות, נקטה הממשלה בצעד התקפה יזום, אשר הביא נזק חמור ביותר לישראל במרחב התיכון ובזירה הבינלאומית של האומות המאוחדות.

גינתי הפשיטה על ידי מועצת הבטחון מהווה אישור לכשלון המוסר־פוליטי של מדיניות האיום בכוח והשימוש בכוח — היא מדיניותה של ממשלת בן־גוריון.

מנחם כהן (מפא"י):
 דברי בלע.

אסתר וילנסקה (מק"י):

גינתי זה מהווה כשלון מוסר־פוליטי לקו הבן־גוריוני של הישענות על גורמים אימפריאליסטיים. לא נמצאה אף מדינה אחת במועצת הבטחון שהביעה תמיכה בפשיטה באזור הכינרת. היודים הוותיקים של בן־גוריון, שליטי ארצות־הברית ואנגליה, גינו את הפשיטה. אפילו ממשלת צרפת, אשר זכתה להוקרת בן־גוריון, לא הצביעה נגד ההחלטה, ונציגה שלל את מעשה הפשיטה בשעת הדיון.

ישראל מעוניינת לפתור את בעיית החלוקה של מימי הנהרות המשותפים. האם הפשיטה הצבאית קירבה או הרחיבה פתרון זה? אין ספק שהרחיקה אותו. ישראל מעוניינת בקירוב השלום בינה לבין ארצות ערב. האם הפשיטה הצבאית קירבה או הרחיקה את השלום? אין ספק שהרחיקה אותו. ישראל מעוניינת ברכישת ידידים בזירה הבינלאומית. האם הפשיטה הצבאית הרכתה או הפחיתה ידידים? אין ספק שהפחיתה.

בפשיטה הצבאית פגעו החוגים השליטים לא רק בסוריה, אלא גם בישראל; הכתימו את שמה בעמים, החריפו את מצבה, הגבירו את המתחיות באזור וגרמו לגינוי מדיניותם הבלתי־אחראית והאנטי־ישראלית כמוסד הבינלאומי הגבוה של זירת האומות המאוחדות.

התקפה צבאית כגון פשיטה נוקיית איננה אמצעי להפסיק תקריות גבול מצומצמות. היא אמצעי לליבוי האש ולא לכיבוי. התקפה צבאית כזאת איננה אמצעי להפסיק הכרזת איבה והכחזה מצד שליטים ערביים מסויימים כלפי ישראל, אלא מסייפה עידוד להכרזות אלו.

אנו כואבים את הכאב הגדול על הבנים שאבדו ומשתתפים בצער המשפחות השכולות. אנו מדגישים כי למען החיים של בנינו ובנותינו, למען עתיד ישראל, יש לנקוט בדרך חדשה, יש לשמור על השלום.

החוגים השליטים נדהמים עתה לנוכח גינוי מדיניותם על ידי מועצת הבטחון. האם גינוי זה לא היה צפוי מראש? האם לא היה ברור מראש מה תהיה תגובת דעת הקהל העולמית? האם לא היה ברור מראש כי בימינו אין סיכוי — שום סיכוי — לקבלת אישור בינלאומי לקו של שימוש בכוח לפתרון שאלות שנויות במחלוקת בין מדינות?

למחרת היום של הפשיטה הצבאית גינתה המפלגה הקוֹמוניסטית הישראלית צעד זה, הזהירה מפני המשך קו זה, והתריעה כי הוא יגרור לבידוד ישראל ולגינויה באו"ם. אזרחת מפלגתנו נתאמתה.

סוגים אל האו"ם? האם אני צריך לחזור עכשיו על קורותיה של שרשרת ההתגרויות במשך י"ג, כמעט י"ד השנים? האם יכול חבר־הכנסת ברזילי להצביע על מקרה אחד שהאו"ם קם בפועל ממש לעזרתו ועשה בממש בלבלימת ההתקפות?

רבותי, בלא התגוננות פעילה יהיו חיינו זולים. נסיונו העשיר מלמד כי אין לך דבר מרטיע את התוקף זולת מתן גמול לתוקף. גבול שהתוקף פורץ אותו, אינו יכול להישאר חסום בפני המתגונן. והסכמי שביתת־הגשק, שאנו חפצים בקיומם, אינם יכולים לחול חד־צדדית על ישראל לבדה.

רבותי, הסורים באזור הצפון מנצלים שורה של יתרונות שהטבע העניק להם: הם יושבים על המרות ואנו פרושים לעומתם בבקעה. גבולנו זרוע ישובים צפופים, המשמשים מטרה נוחה לפגיעה, עיוד שישוביהם דלילים; יש בידם כלי נשק לטווח המגיע אל היעדים שהם מוצבים לעומתם, ואילו ההתגוננות מן השטח שלנו כמעט שאינה יכולה להיות יעילה. האם אנשינו חומדים כל כך טיולים בשטחים הסוריים? בתי אים הגיאוגרפיים והטופוגרפיים של האזור ההוא כלום קל הדבר משטחנו אנו לשחק את האש הנשפכת מעבר לגבול?

רבים אינם מבינים את התנאים המיוחדים של ההתגוננות בצפון. לפני כשנתיים נודמתי למועצת הבטחון, כחבר המשלחת הישראלית לעצרת האו"ם, בשעה שעל הפרק עמדה בעיית ההפגזה על חולתה. בידי המועצה היה דו"ח של המשלחת, אשר קבע במפורש את העובדה כי הסורים הם אשר התחילו בהתקפות. הם פתחו ביריות ממקלעים והשיבו להם במרגמות, והנה קם הנציג של ק"ע"ם וטען כי ישראל היא שהפכה אינצידנט למלחמה... אחריו החרה־החזיק הנציג הסובייטי — והפעם היה ודאי מצטרף אליהם הנציג האמריקני — בטענה שישראל עמדה לחולל מלחמה... והרי כל בר־בירב לא יתקשה להבין מה הם התנאים האומללים של ההתגוננות באזור הזה עקב היתרונות הטופוגרפיים והסורים נהנים מהם.

רבותי, נאמנים עלי דבריו של ידידי חבר־הכנסת ברזילי, שאמר בכל לבו כי ישראל לא תותר על ריבונותה בשטחיה ומימיה, איננו מטיל ספק בהודעתו זו, אך זה שנים אחדות עודני סקרן לשמוע מפיו מהי העצה היעוצה. כיצד ניתן לגונן בפועל ממש על ריבונותנו שעה ששטילים בנו פגזים מתותחי לא־רתע ביום מסויים ובאזור מסויים, כב־כנרת? ולאחר שעשרות פעמים הזעקנו את האו"ם והוא לא נענה, — מה היא העצה היעוצה בתנאים כאלה?

הכנסת אינה מוסמכת לבחינה אסטרטגית של מיבצעים, אלא להתוויית עקרונות דעת הקהל העולמית לפעול. כלום לא הזעקנו את דעת הקהל העולמית פעם, פעמיים וארבע פעמים? האם יכול משהו לומר, שאלמלא מעשי ההתגוננות הפעילה במשך השנים לא היינו כבר פצועים וכאובים שבעתיים, ואולי אף דחויים משטחי ארץ יקרים ביותר? האם כך קשה להבין את הקשר הקיים בין הכנרת לבין מצבנו בימי־המלחמה, מעמדנו ביס סוף ומעמדנו ביס התיכון?

ובכן, התנאים הם קשים, אך אין לה לישראל ברירה אחרת. אין זה נעים להיות קרבן להחלטות כאלו של מועצת הבטחון, אולם, רבותי, המציאות מלמדת כי מוטב לו לנתקף להתגונן בכוחות עצמו, אפילו ייגזף, מאשר להפקיר את עצמו ולהיות לשבח.

היו"ר ק. לוז:

רשות־הדיבור לחברת־הכנסת וילנסקה.

גיים לבצע מהדורה חדשה של מלחמת סיני בכיוון כלשהו. נציג „חירות“ הגורס קו הרפלקטי קיצוני, טוען כי אין ברירה, כביכול, וכי יש להגביר את מדיניות הכוח. אנו סבורים שאין שום עתיד למדיניות של מלחמה. לעומת זאת יש דרך אחרת, בהחלט דרך אחרת. האינטרס הלאומי של ישראל מחייב לשמור על השקט בגבולות כעל בכתה-העין ולהימנע מכל צעד העלול להפר את השלום.

בעיית החלוקה של מימי הנהרות המשותפים לישראל ולארצות השכנות, מן ההכרח ואפשר לפתור רק בדרכים פוליטיות, ובשום פנים ואופן לא בדרכים צבאיות; מן ההכרח ואפשר לפתור בעיה זו בדרך של הסכם ושלום, ורק בדרך של הסכם ושלום.

בשם אהבת העם והמולדת קוראים אנו להקשיב לקול התבונה, לקול האחריות הלאומית, לשיקול דעת. אנו מגנים את ההתקפה הצבאית בנוקייב ותובעים הפסקת הדרך האנטי-לאומית של הרפתקנות צבאית. הדרך היחידה לפתרון הסכסוך הישראלי-ערבי היא דרך ההסכם ההדדי, על יסוד הכרעה ההדדית בזכויות הלאומיות של שני הצדדים. עמנו מעוניין בפתרון הבעיות השנויות במחלוקת בין ישראל ושכנותיה ולא בהחרפתן; עמנו מעוניין בקירוב השלום ולא בהרחקתו. לכן קוראים אנו לליכוד כוחות חדש בעם, למען דרך חדשה לישראל, למען הבטחת שלומה ובטחונה.

היו"ר ק. לוז :

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת הכהן, ואחריו לחבר-הכנסת לורנץ.

דוד הכהן (מפא"י) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. נראה לי שלמען החיים של בנינו, למען שלומה של ארצנו — כפי שביטאה זאת חברת-הכנסת וילנסקה — חייבים אנו לשמור על גבולות ארצנו בכוחותינו ולסמוך על בנינו ובנותינו העומדים על הגבולות בנושקם. אנו זקוקים לידידים ואנחנו רוצים בהם, אך להשיג אותם על ידי כך שנסגיר את המולדת הזאת להם ולרצונם. — זאת, חברת-הכנסת וילנסקה, אולי משאת נפשך וקבוצת האנשים העומדת לידך, אבל העם בישראל וחברי הכנסת חושבים אחרת.

משה סנה (מק"י) :

זה מגוחך מה שאתה אומר, אתה מדבר שטויות.

היו"ר ק. לוז :

חבר-הכנסת סנה, אני מבקש ממך לא לתת ציונים לטיב דברי חברי הכנסת.

דוד הכהן (מפא"י) :

אין לי כל ספק שחברת-הכנסת סנה מוכן לבגוד במולדת הזאת למען בריח-המועצות, בכל יום ויום; אין לי כל ספק בזה. לו השמיע פה פעם דברי ביקורת לגופו של ענין, על תגובה שלהם, על פעולה שלהם כלפינו, חשובה פחות או יותר, לו העז פעם להשמיע כזאת בבית הזה ובעתון שלו, אולי הייתי נזהר יותר ממתן כינוי כזה לו, אבל לא שמענו כזאת לא ממנו ולא משום אחד מבני סיעתו.

אסתר וילנסקה (מק"י) :

אתה מתווכח עם כל המדינות שבעולם.

שלמה שורש (מפא"י) :

ואת לוזן של כל המדינות בעולם.

אנו מגנים את השימוש בכוח, כי אנו חרדים לשלומה של ארצנו. אנו תובעים להפסיק כל איום ושימוש בכוח, כי אנו רוצים בהתאזרחותה של ישראל במזרח התיכון, בבטיח חונה, בהבטחת עתידה. אנו פוסלים את דרך המלחמה, כי אנו אוהבים את עמנו ואת עמלו היוצר. שיטת התגמולים והפשיטות הצבאיות היא משחק באש, היא יוצרת איבה לישראל, פוגעת בכבודנו ובמעמדנו בעולם, ונושאת בחובה סכנה של התלקחות מלחמתית הרת סכנות וחורבן.

העיתוי של הפשיטה, לאחר תקופה ממושכת של שקט, מוכיחה גם על הרצון של החוגים השליטים להסיח את דעת העמלים ממאבקם הפעיל נגד גזירות התכנית הכלכלית החדשה. לעבר מתיחות צבאית ובהלה מלחמתית. כידוע הופיעו למחרת ההתקפה הצבאית עתוני ההון הגדול בקריאה לעמלים להפסיק — נוכח הזם השפוך — את התביעות להעלאת השכר ולהפסיק את המאבק להשגת תביעות אלה. אולם גם בכך נחלו החוגים החדשים כשלון. הם התאוננו על הקרירות ואי-ההבנה שבהן נתקלה בציבור ההסברה על הפשיטה. תגובה זו של הציבור היא לדעתנו דווקא סימן של הבנה גוברת לאופי המזיק והמסוכן של מדיניות הממשלה. לא סוד הוא הדבר, כי אפילו בקרב החוגים השליטים עצמם גדולה המבוכה נוכח הגיוני של מדיניותם בזירה הבינלאומית.

לא יועילו נסיונות ההתנקשות בחירויות הדמוקרטיות לשם התנתק המאבק הציבורי לשינוי המדיניות הישראלית. ההתנגדות למדיניות הכוח כלפי חוץ ולמדיניות של דלדול כלפי פנים מצד ממשלת בן-גוריון תלך ותגבר עד אשר ממשלה זו של פשיטות „פרשיות“ וגול העמלים, תרד ותחלף בממשלת שלום ואי-תלות, בממשלה שתגן על האינטרסים ועל החירויות של העם.

ממשלה המביאה לכשלון כזה לארצנו בזירה הבינלאומית — צריכה לרדת. מדיניותה של ממשלת בן-גוריון אינה מסוגלת לפתור אף אחת מן הבעיות ורצינית העומדות לפני ישראל, אלא גורמת להחרפתן ללא תקדים של בעיות אלו, מגבירה את המתחיות, מתזקת את מרוץ הזיון, מרחיקה את השלום ופוגעת באינטרסים החיוניים של ישראל.

כנסת נכבדה, גילוי „פרשה“ מ-1954 „פרשיות“ אזהרות לא-מעטות שבאו לאחריה, הוכיחו לחלקים הגדולים של דעת הקהל, כי החוגים המיליטריסטיים המתרכזים סביב ראש הממשלה מבצעים צעדים המעוררים התנגדות ומחאה בציבור הרחב. מאז למד הציבור, כי הידיעות המתפרסמות על ידי בן-גוריון מלאות סתירות ולעתים קרובות מנוגדות למציאות ואין לתת בהן אמון.

האיומים המרומזים והגלויים של דוברים רשמיים שונים בדבר נקיטת צעדים נוספת של מדיניות כוח מוכיחים, כי החוגים השליטים אינם רוצים ללמוד את הלקח מן הכשלון של מדיניותם.

תשובתה של שרת החוץ לאיגרת מזכיר האו"ם בענין בלימת מרוץ החימוש הגרעיני, בה היא קבעה כי ממשלת ישראל מצודת בצמצום החימוש הגרעיני ולא באיסורו המוחלט, מעוררת דאגה בדבר הכנותיהם של החוגים השליטים למרוץ זיון מוגבר, לצעדים הרפתקניים נוספים.

נוכח מצב זה יש חשיבות גדולה לקריאת אנשי הציבור והמדע בישראל לפרוץ אטומי של המזרח התיכון למען מניעת החימוש הגרעיני של ישראל וארצות ערב.

מתוך חרדה עמוקה לשלום עמנו הננו מזהירים מפני התעמולה ומפני המנימה של חוגים בלתי-אחראיים והרפתק

חברת-הכנסת לנדאו הזכיר כאן תגובותיה של ברית-המועצות על מקרה המטוס שנשלח אליה. בסמיכות לדבריו יצויין איפוא, כי עובדה היא, שארצות-הברית שלחה מטוסים לשטח של מדינה סובייטית, האם לא היתה בכך הפרה חמורה של עקרונות האו"ם? ולעומת זה, האם אנחנו שולחים מטוסים לגבולות סוריה? והאם הסכנה הנשקפת לנו מסוריה פחותה מנו הנשקפת לארצות-הברית מברית-המועצות? האם ארצות-הברית, האדונים סטיבנסון ודין, פנו למועצת הבטחון בגלל הסכנה הגדולה שנשקפה לארצות-הברית כביכול מצד קובה? האם לא ארגנו את הפלישה אליה? העולם כולו היה עד לכך. האמריקנים לא התביישו להודות שסייעו לפלישה הזאת. ואילו עכשיו מגנים הם אותנו ומייצעים לנו את העצה הנכונה והכנה, שעלינו לשבת בחיבוק ידים.

לפני כמה שנים נשקפה לארצות-הברית סכנה מצד מעצמה גדולה אחרת, מצד גוואטמלה והמשטר שלה, שלא מצא חן בעיניה, וכידוע עשו שם מה שעשו ולא פנו למועצת הבטחון. מה זכותם להטיף לנו מוסר? מה זכותו של נציג בריטניה ליעיץ לנו שלא נסמוך על כוחנו יתר על המידה ונסמוך על אר"ם הכל-יכול? הוא קיבל את התשובה מנציגנו המוכשר והנבון, מר קומיי. אבל איך הם נהגו? האם פנו למועצת הבטחון לפתור את בעיות קפריסין, או שהם תחילה הסביעו את האי הקטן הזה בדם תושביו? איזה עצות הוא נתן לנו, כשאנחנו מגינים על גבולות ארצנו, בתנאים כל כך קשים? האם הוא וכל נציג אחר של כל מדינה אחרת אינם יודעים על האיומים הברורים להשמיד אותנו?

ראש הממשלה קרא כאן היום פסקאות בודדות מהאי"ר מים הברורים, החורגים מכל סעיף וסעיף של מגילת האו"ם, בדבר הכוונות להשמיד אותנו. אנחנו שומעים דברים אלה יום-יום ברדיו דמשק, ברדיו קהיר, ברדיו בגדד וברדיו מוסקבה. האם האמריקנים אינם יודעים על כך? האם נציגי ארצות-הברית, לרבות נציגי או"ם, היושבים כאן, בדמשק ובקהיר, אינם יודעים זאת? זה לא מובא לאו"ם, אך כשאנחנו מגיבים על פריצה לגבולנו ממש — על כך מביאים אותנו לדין בפני האו"ם.

לפתות תהיה לנו נחמה בכך, שהעם בישראל — להוציא מן הכלל את חברת-הכנסת וילנסקה וידידיה — מאוחז בהכרה הזאת, שעלינו להגן על עצמאותנו ולא לצפות לישור עות או"ם. ולא נכון שלא יהיו לנו ידידים, צרפת תיזכר לטוב עד סוף הימים, ועוד תהיה למופת כפי שהיתה לא פעם לעמים שוחרי חופש. בהזדמנות זו אני מציע לחברי הכנסת להקשיב היטב כיצד מברך נציג ארצות-הברית את דה-גול על הצלחתו בעמדתו העקבית, התקיפה והנדיבה לגבי אלג'יר. הוא מברך אותו על כך ומלווה את ברכתו בתקווה שזה יספר את יחסיו עם העולם הערבי. כאשר אני שומע עצה זו ממר ראסק, חייב אני לשאול מה במחשבתו, איזו עצה הוא מייצע כאן למנהיג צרפת לגבי שיפור היחסים עם הערבים, ועל חשבון מי רצונו לשפר את היחסים האלה.

נחמתנו היא, שלא נכון שאנחנו מבודדים ושיש לנו רק ידיד אחד. לא מעט עמים מוכרחים להיות קשובים לדין-גים אלה באו"ם ולחשוב גם על גורלם, כיצד יוקרבו הם כשהדבר יהיה נחוץ להסדר כלשהו למישהו חוץ ועצום.

דקירות כאלה בגב לא סייעו בהרבה, אף לדוקרים עצמם; לא סייעו בתקופה מסוימת לראש ממשלה אנגלי מסויים, כאשר הפקיר עמים קטנים, בני ברית, ואף לא למנהיג ברית-המועצות, שבאותה תקופה עשה גם הוא מלאכה כזו. העולם הקטן לכאורה של עמים קטנים — החפצים לשמור על עצמאותם וכבודם ומתפתים להם ידידים — יהיה קשוב גם

אסתר וילנסקה (מק"י):
אני לצדו של המצפון.
(צחוק באולם)

דוד הכהן (מפא"י):

אני רוצה להיזכר מתי תמכה ברית-המועצות, באו"ם או מחוץ לאו"ם או בכוח חילותיה, אפילו פעם אחת בתקוותיה של מדינה קטנה, של מעצמה חלשה. כן, אולי כאשר זה היה צורך שלה, אבל לא לגופו של ענין.

משה סנה (מק"י):

מי הכניס את ישראל לאו"ם?

דוד הכהן (מפא"י):

תן לי לגמור.

משה סנה (מק"י):

עד שלא הצטרפתם למלחמת קוריאה, ברית-המועצות...

היו"ר ק. לון:

חברת-הכנסת סנה, אני קורא אותך לסדר ומבקש להפסיק את ההתערבות הבלתי-פוסקת.

דוד הכהן (מפא"י):

הבחנות היסטוריות על קוריאה — לא עכשיו.

אמרת: היא תמכה במדינות קטנות, היא סעדה להן, כשזה היה ענינה, לצרכיה היא, למענה, ולא במישרין למען המדינה הקטנה. ייתכן שהאפיוודה הזאת שהיא תמכה בנו, קרתה מפני שהיה לה או צורך בזה, בקשר עם חזירתה למזרח הקרוב ותלישתו מהשפעה מערבית. אני חוזר: זו היא עובדה שהיא תמכה בנו, ואני שמח עליה, אבל זה מוזמן יש לי פקפוקים וספקות רבים לגבי השאלה לשם מה זה נעשה. האם זה נעשה בשביל למלא תקוות של עם ישראל לעצמאותו במולדתו? לאור עמדתה היום אני מפקפק אם למען זה עשו את הדבר.

יותר לי בכל זאת לשאול: כיצד קרה שברית-המועצות מתרפסת בפני מצרים, בפני סוריה? כיצד זה קרה שהיא מתרפסת בפני תימן, עם המשטר שלה? בכל זאת מותר, חבר הכנסת סנה, לשאול: על אילו עקרונות מבססים יחסים אלה? מתי הגבת על עובדה היסטורית זו? מה אתה מוזכר לי כאן את קוריאה? האם אנחנו היינו ידידי קוריאה והערבים שונאי קוריאה ותומכי ברית-המועצות?

וכמה מלים כלפי חברת-הכנסת ברזילי: האם חיכינו לאינו יריה בודדת מהעבר השני של הכנרת ופרצנו לגבולם של הסורים? האם לא פנינו לאו"ם? האם בצמוד ליריה הראשון נה הגיב צה"ל בפעולה? והרי לא פרצנו לשטח האויב, אלא לשטח מפורו, מפני שהאויב תקף אותנו פעם אחר פעם, בניגוד להסכמי השלום בינינו ובין סוריה, בניגוד להתלטות האו"ם. האומנם פרצנו להבטיח את חופש השיט בתעלות סואץ, או ניסינו לחבל בתעלה? הן זכות חופש השיט מגיעה לנו לפי החלטות או"ם על כל המדורות שלה. אם לא נגן על הטריטוריה שלנו, על הכנרת — על מה נגן? האם הגבנו לאחר שפגעו בנו, מיד בפעם הראשונה? היו אלה פעולות עקביות של האויב, הולכות ונשנות כל הזמן. האם לא מחוב תנו היא להגן על אדמתנו? מדוע אנחנו צריכים לשמוע על כך מוסר מארצות-הברית? אנחנו שומרים ידירות לארצות-הברית, וארצות-הברית עוד תשמור ידירות גם לנו, אני מקווה. אבל האם נקבל את דינה, מפי בא"כוח ששמו דין, דין כזה או דין אחר? האם כך היא נוהגת לגבי עצמה וענינים חיוניים שלה?

שבידנו "הבא להרגך — השכם להרגו". ולא מפני שהלאה של "לא תרצח" הוא קל בעיני התורה, בעיני אותו העם שנתן את הצו האלוהי של "לא תרצח" לכל האומות, אלא אורבא — מפני שדבר זה חמור כליכך בעיניו, לכן הוא נזהר גם על הגנה עצמית.

אנו מכריזים מכאן, מירושלים עיר הקודש, עיר הנצח: העולם כולו בסכנה, בסכנה של השמדה טוטלית שכמותה עוד לא היתה, ולא היינו יכולים לתאר השמדה כזאת ברע שבחלומות. אנו מאמינים שרק צדק, ישר ואמת יכולים להציל את עולמנו האומלל מן ההשמדה הכללית המרחפת עליו, ולכן אנו קוראים מאן; צדק לא ניתן לחצאין. תעשו צדק גם לאותו עם שכליכך סבל מאיצדק.

וכלפי פנים, חברי הכנסת, לרגל האכזבה הגדולה, כי סוף כל סוף עשר מתוך אחת-עשרה אומות, מהן ידידותיות, הצביעו וגינו אותנו, אולי הגיע הזמן שנבוא לידי המסקנה, לפי דברי דוד המלך, טוב לחסות לה' מבטוח בנידיבים. אין לנו לסמוך לא על ימין ולא על שמאל, אלא על אבינו שבשמים.

יחד עם זה רצוני לציין הערכתנו לצרפת. היה זה כוח מוסרי גדול לא להתפעל מן הרוב, לעמוד בודד ויחיד למען האמת, ורק למען האמת, כפי שעשתה זאת המדינה הגדולה צרפת.

ועוד הערה כלפי פנים. לא די שיעשה צדק. צריך שיראו שנעשה הצדק. לא די שאנו יודעים ואנו משוכנעים שעשנו את הצדק. עלינו לעמול שגם אחרים ידעו ויכירו שעשינו את הצדק. אינני מבקר, אלא מזרז, להוסיף הסבר על הסבר, לא להתיימש, למרות שאני יודע שלא תמיד ההסברה משיגה את המטרה. בכל זאת אין להתיימש אלא להמשיך בכל הדרכים את הסברתנו, עד שייצא דינו לצדק גם בעיני האחרים.

והערה' האחרונה. עלינו להתאזר בסבלנות עוד יותר מאשר היתה מנת חלקנו עד עכשיו, ולרגל ההחלטה היה עלינו לחשוב שבע פעמים, ואם כך היה זה בעבר — ואני משוכנע בכך —, הרי מאן ולהבא שבע פעמים שבע, עד שנחליט על צעד של גמול, וגם אז מתוך הסברה מקיפה ורחבה, ככל האפשר מקודם, ובכל אופן אחרי המעשה. אבל ברור שבכל הזהירות אין ויתור ולא יכול להיות ויתור על חיי בנינו ובנותינו, ויתור על הגנה עצמית, כל זמן שלצערנו אין האו"ם יכול להבטיח זאת.

היו"ר ב. אידלסון:

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת כהנא, ואחריו לחבר-הכנסת ארן.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

גברתי השובת-ראש, כנסת נכבדה. כשקוראים את החל-טות מועצת הבטחון, אין יכולים אלא לתמוה. הרי הכוונה בהן העובדה של מעשה איבה בין ישראל וסוריה, ולא הוכחשה העובדה שהפעולה הצבאית הישראלית ננקטה כפעולת תגמול. כאשר מגיעים לכלל מסקנות, מגנים רק את ישראל, ואין מגנים את מעשי האיבה, אלא מביעים רק צער עליהם. למעשה ברור הדבר, מי הוא אשר החל בפרובוקציות ומי הוא אשר נקט רק אמצעי של הגנה. כאן הדבר ברור במאה אחוז, ואין כל ספק בו. והנה אחרי שדבר זה ברור, בא גינוי, וגינוי לא לפרובוקציות, אלא לתגמול; לא למחרת הריב ומתחיל בו, אלא למתגונן.

נדמה לנו שמול עובדה זו לא תוכל להיות תגובה

הפעם לדיונים באו"ם ולהחלטות, ויסיק מסקנה שידוים צריכים לחפש בין אלה העלולים ליפול קרבן, ולא לסמוך על עצותיהן של מעצמות גדולות.

היו"ר ק. לוי:

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת לורנץ, ואחריו — לחבר-הכנסת כהנא.

אני רוצה להודיע לחברי הכנסת, שהערב לא היתה הפסקה לארוחת ערב, בגלל ריבוי הסעיפים העומדים לפנינו.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

ישבראש נכבד, כנסת נכבדה, נודה ולא נבוש כי אנו מוועזים מהחלטת הגינוי החר-צדית נגד ישראל, עלי-די עשר מתוך אחת-עשרה מדינות חברות מועצת הבטחון. אמנם, ההחלטה לא באה כהפתעה גמורה. שמענו במשך הימים האחרונים על מה שמתבשל במועצת הבטחון, ידענו שהכנת ההחלטה נעשית מתוך מגע הדוק עם מצרים. ידענו שההחלטה האנגלו-אמריקנית תהיה הפעם כזאת שחספס את התיאבון של מצרים, אם כן לא נוכל לומר שהופתענו. ובכל זאת, גם אם לא הופתענו, הרי נודענו. קשה היה להאמין שיתכן סילוף כה גדול ומכוון של האמת.

אין זו הפעם הראשונה שמגנים את היהודי, את העם היהודי על לא עוול בכפו. הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב. מאז היינו לעם, לא הבינו, לא רצו להבין אותנו.

התרגלנו מכבר, שמועצת הבטחון ומליאת האו"ם אינן מודרכות עלי-די הצדק והישר האבסולוטי, אלא עלי-די האינטרסים השקופים ביותר. וכאשר מדובר על עניינים שבין ישראל למדינות ערב, ברור שהשיקול האינטרסנטי מכריע לטובת המדינות הערביות, אשר להן יותר קולות באו"ם מאשר לישראל.

ההכרעה באו"ם, ואולי יש בכך משום נחמה פורחא, לא היתה כליכך נגד ישראל, אלא צעד במשחק המלחמה הקרה בין שתי המעצמות הגדולות. ההחלטה אמנם מדברת נגד ישראל, אבל הכוונה נגד השפעתה של מעצמה גדולה על מדינות ערב.

כי השוחד יעורר עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים, ואמר בתורתנו הנצחית, תורת ה' צבאות. האזהרה בקשר לשוחד, מה ששוחד עלול לגרום, נאמרה על אלה שחורתנו הקדושה, הקביה בעצמו, מעיד עליהם שהם חכמים וצדיקים, ובכל זאת נאמר כי השוחד יעורר עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים. ואם השוחד הוא המניע את הצדדים שנהפכו לשופטים במר-עצת הבטחון, כלום פלא הוא הסילוף העצום שיצא ממועצת הבטחון?

איך ייתכן להבין בצורה אחרת החלטה המתעלמת מעובדת ההתגרות וההתקפות מצד הסורים, שהביאו את מעשי הגמול? לא ייתכן שלא ידעו על מעשי ההתגרות במשך השנים האחרונות, וכוונת' לאותן המעצמות הגדולות שיזמו את החלטת הגינוי.

איך ייתכן אחרת להבין גינוי חר-צדדי, כאשר ברור שזה יגרום לעידודו של המחקיף? איפה הצד החינוכי שיביא להתאפקות גם מצד הסורים? האם לא ברור לאחראים להחל-טה החר-צדדית, שמירושה הברור של החלטה זו היא קריאה לטוריה: תוכלו להמשיך בהתגרות, בהתקפה, כי אנו, מועצת הבטחון, נתעלם מכל זה, והגינוי שמור אוטומטית רק לישראל?

האין חברי מועצת הבטחון יודעים את הכלל האלמנטרי של הגנה עצמית, וזה בהתאם למגילת האו"ם, ולפי הקבלה

וצר לי מאד שהנני נאלץ להתחכך גם עם נציג מפ"ם, חבר הכנסת ברזילי. כל חברי ועדת החוץ והבטחון, והוא בתוכם, שמעו את סיפורה של שרת החוץ על האירועים שקדמו לפשיטה: הבלגנו על ההתנפלות הראשונה, ועל השניה. היתה מצדנו התראה למועצת הבטחון, ובדליה ברירה, לאחר ההתנפלות השלישית מצד הסורים נאלצה המדינה לנקוט צעד תגובה, מסוג אותן התגובות אשר בטוח רחוק הבטיחו לנו שקט יחסי על גבולות ירדן ומצרים, ובעבר — גם על גבולות סוריה. וצר מאד שבנוכחות שלנו, לאחר החלטת מועצת הבטחון, והוא צריך היה להיות מכוון כלפי חוץ, לא יכול היה נציג מפ"ם לכבוש את יצרו, עכשיו כמו ערב כינוס מועצת הבטחון, ולהימנע מלהפגין הסתייגות מפלגתו מביצע נוקיב. אינני חושד בנאמנותה של מפ"ם למדינה. אינני חושש גם לכך שלעמדת מפ"ם היתה השפעה בעלת משקל לתוכן ההחלטה שנתקבלה במועצת הבטחון. אך קשה שלא לציין מעל הכמה הזאת. מתוך צער ומחאה כאחד, את הפגנת ההתבדלות של מפ"ם בנסיבות החמורות הללו, בלי להירתע מן החשש שמא הפגנת עמדתם תזיק למעמדה של המדינה בדעת הקהל בעולם לגבי הסכסוך הזה.

חברי כנסת נכבדים. סבוריני שלא אזיג אם אקבע שלא רק העם בישראל, אלא כל שוחרי האמת ושוחרי ההשפעה המוסרית של הא"ם יראו מתוך אכזבה עמוקה את החלטת מועצת הבטחון. היתה זו תמינה עגומה מאד לראות כיצד נציגי מעצמות אדירות מדליחים את מימי הכנרת ומנסים לדגור בהם רוחים מדיניים. ונתקבלו החלטות העולולות לערער עוד יותר את המצב באזור: מועצת הבטחון אימצה אינן פורמציית המדינות הגדולות, המכריזות על עצמן כאחראיות לשלומן של העולם, לנקוט קו אחר. מדינות אלה, המכריזות על עצמן שהן אחראיות לשלום העולם, לא נקטו קו שיבטיח את השלום באזור שלנו. על כך יש להצטרף צער רב.

שוב הוכח עד כמה בודדת מדינתנו במערכות תבל כולה. אולי הגיע הזמן שגבין מוצנע לנצל בדידות זו ולנסות להתעמק מצדנו אנו במהות העם היהודי, במהותנו המיוחדת, הן עם לבדד ישכון. הם מכריזים זאת יומם ולילה, ועלינו לנסות להבין בדידותנו זו וייחודנו זה ולהתאזר לקראת הכנת ייחודו של עם ישראל ולאורו לכוון את כל חייו. זה יגביר את מידתנו ויגדיל בלא ספק את כוחנו המוסרי.

זלמן ארן (מפא"י):

ישראלית אחרת מאשר דתיה מוחלטת של החלטת מועצת הבטחון.

נדמה לנו שאין כל ספק, כי מדינת ישראל מעולם לא החלה בפעולה צבאית בזימהה היא בלי שנדחפה אליה על ידי מדינות ערב השכנות. אם יש חילוקי דעות, הרי יכולים הם להיות לגבי השאלה אם פעולה זו או זו הבאה להגן על ישראל הולמת את ההתגרות של האויב. יש הדורשים לא פעם תגובה חריפה יותר, ויש הדורשים לגנאי ותובעים יתר התאפקות. אבל, לאשרנו, אין במדינת ישראל מישוהו שיחשוב שלא היה מקום לצורך בתגובה. ולעומתנו כל חברי מועצת הבטחון, מלבד מדינה אחת, בחרו בדרך הגינני החריף למדינת ישראל. והחלטות אלה הן פרי מיקוח וקנוניה ורצון למצוא חן בעיני מדינות ערב, ואף המדינה הידירותית ביותר כלפינו לא יכלה להתגבר על בעיית יחסי הכוחות והסתפקה בהימנעות מהצבעה. אין כל ספק שהחלטה זו אין לה כל תוקף מוסרי, ומתוך כך אין היא צריכה לגרום לנו התפעלות יתרה.

אך יש להצטרף על ההחלטה הזאת מכחינה אחרת. אם מועצת הבטחון תובעת הפסקה, הרי יש לתבוע אותה משני הצדדים. התביעה כלפינו אינה צריכה להיות מלווה התראות מרובות. כי אין אנו להוטים אחרי מאבקים.

אין כל ספק שכל זמן שתיתנו לנו מנוחה ולא ינסו לפגוע בנו — אנו לא נתנבל לשום אחר. אנו רק השיבנו מלחמה שעררה, ולא יכולנו לעשות אחרת. השאלה היא אם החלטה חד-צדדית זו אינה מחוקת ידי אויבנו, האשר הם רואים שבפני פירום בינלאומי הם יוצאים חפים וזכים מפשע, אף אחרי התגרות חוזרת ונשנית. ואפילו נקודת-מבט זו לא הועילה למדינות הגדולות, המכריזות על עצמן כאחראיות לשלומן של העולם, לנקוט קו אחר. מדינות אלה, המכריזות על עצמן שהן אחראיות לשלום העולם, לא נקטו קו שיבטיח את השלום באזור שלנו. על כך יש להצטרף צער רב.

שוב הוכח עד כמה בודדת מדינתנו במערכות תבל כולה. אולי הגיע הזמן שגבין מוצנע לנצל בדידות זו ולנסות להתעמק מצדנו אנו במהות העם היהודי, במהותנו המיוחדת, הן עם לבדד ישכון. הם מכריזים זאת יומם ולילה, ועלינו לנסות להבין בדידותנו זו וייחודנו זה ולהתאזר לקראת הכנת ייחודו של עם ישראל ולאורו לכוון את כל חייו. זה יגביר את מידתנו ויגדיל בלא ספק את כוחנו המוסרי.

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הערתי הראשונה מכוונת לדברי חברת-הכנסת וילנסקה. היא היתה "מקורית" רק בדברי איחול לגבי מדיניות הפנים של ממשלת ישראל, כאשר קשרה את מניעי הפשיטה בנוקייב, במדיניות הכלכלית החדשה. לעומת זה היא לא היתה מקורית כלל כאשר התייחסה למדיניות החוץ והבטחון של המדינה — בתחום זה המשיכה בדברי שטנה הרגילים לסיעתה, וכן המשיכה בדברי שטנה של נציג אותה מעצמה אשר הכריע לקבלת החלטה עוינת לישראל במועצת הבטחון. מי שעקב אחרי נפתולי ההחלטה הזאת נוכח במעין התחרות "מי יותר", למי אמור, מי יגנה יותר את ישראל, והזוכה היה כמובן נציג ברית-המועצות, המצויי, כידוע, בוויטו, ובזמן האחרון עושה רושם שיש לו ויטו לגבי עצם קיומה של מדינת ישראל. נאומה של חברת-הכנסת וילנסקה הוכיח פעם נוספת שהיא מדברת בשם סיעה, שלגבי קיומה של מדינת ישראל וריכוזנותה הריהי ברמיזן בקרב חברי הכנסת ובקרב הרוב המכריע של אורחי מדינת ישראל.

העם בישראל ישמרו על ריבונותה של המדינה, יגן על שטחה ועל שלום אורחיה — הוא יעשה את שלו. אך כדאי שבחוץ יהיהרו בכך, כי בתקופתנו אין מדינה לבדד תשכון.

ישיבה כפ"י, ר' ניסן תשכ"ב (10 אפריל 1962) —
הודעת הממשלה על החלטת מועצת הבטחון (ארן, מאיר) —

בפי אף מלה אחת להקלה על התופעה המוסרית הזאת — כאילו נמצאים יחד במחנה של מי שאינם ידידים לישראל. לאט לאט. הם שגו שקוהו, ואני יכולה להגיד זאת בפה מלא. נאמרו כאן דברים קשים, חמורים וצודקים. אבל האם זהו סוף חשבון? זה איננו סוף החשבון. אבל אם משהו יבוא ויאמר כתוצאה מכך: הבה ניהל ממה שקרה במועצת הבטחון, על מנת שחט וחלילה לא יישנה המקרה הזה, שמעצמות גדולות ייכשלו — ולא אנו נשכחנו? ונסמוך בבטחוננו על האו"ם, אשיב לו: זהו דבר חמור ביותר, ואם דברים כאלה באו מפי נציגי מפלגה, שאין לי ספק בענינה בבטחון מדינת ישראל — הרי זה דבר חמור, וזה אולי דבר הרבה יותר חמור ממה שקרה במועצת הבטחון. ואסביר מדוע.

מבראשית ידענו שבהחלט מספיק אם אנו יודעים שאנו צודקים. אינני רוצה להגיד שאיננו צריכים להסביר לעולם כיצד אנו רואים את הדברים; אבל לגופו של ענין, מספיק בהחלט אם חברה-הכנסת ברזילי משוכנע שאנו צודקים, גם בחיינו כאן וגם בהגנה על שטחינו, שאנו צודקים בתביעתנו לזכות הדיג שלנו, שאנו צודקים בכך שאיננו מוכנים בשום אופן שחיי איש במדינת ישראל יהיו הפקר. ואינני מוכנה כלל לקבל מחמאות על ים ישראל, שהוא עם טוב ונחמד, שאת בניו הורגים, את זכויותיו נוטלים, מתגללים לזכויותיו האלמנטריות על המים, והוא שקט ובוטח, וכאשר באה מועצת הבטחון ומחליטה שאנו לא נעשה דבר — נשב בחיי בוק ידיום ולא נעשה. יש צדק עליון, יש זכות עליונה והיא זכותו של העם היהודי לחיות את חייו במדינת ישראל בדיוק כמו כל העמים, גם הגדולים שבהם. ולצערי הרב, העולם הוא היום כזה, שלא מספיק אם יש זכות לעם לחיות. הוא מוכרח להיות נכון להגן על הזכות הזאת; אחרת — יש סכנה לחייו. הוא צריך להיות מוכן להגן על עצמו ולא לסמוך על משהו אחר, אלא רק על עצמו.

הייתי רוצה לראות איזו מדינה נייטרליסטית בעולם, נחמדה, נקיה, לא מעורבת לא בגוש זה ולא בגוש זה; הייתי רוצה לראות מדינה נייטרליסטית אחת בעולם שאינה דואגת שיהיה לה במה להגן על עצמה, וכאשר בא היום — היא משתמשת בזה.

חברה-הכנסת ברזילי, לא על מנת להצטדק בפני האו"ם אני רוצה לחזור אולי בפעם האלף על סיפור הידוע לכולנו: ב'8 במארס, לא בפעם הראשונה, אבל בצורה בולטת, סתם, בלי כל סיבה — יריות ופציעות אנשים. ב'9 במארס, חבר הכנסת ברזילי, ביקשנו את ראש ממשלת האו"ם, הגנרל פון הורן: קום וסע לדמשק ותגיד להם שמחקים באש, תגיד להם להפסיק, לא באשמתנו ולא באשמת ממשלת ישראל הוא נסע לדמשק ב'22 במארס ולא ב'9 במארס. ומה'8 במארס לא עבר יום, וכמעט לא עברה שעה, שלא היתה פעילות ולא היו פניות גם למסדות האו"ם ולמעצמות היושבות במועצת הבטחון, וגם למנגנון המשיקים כאן. בקשר לכך אמרו לנו, במשרד קרין אחד, שני דברים בבתי-אחת הסותרים זה את זה: מצד אחד — מדוע לא פעלתם יותר? מדוע לא הועקתם? מדוע לא עשיתם? ומצד שני — ובכן, ב'9 במארס אמרתם לגנרל פון הורן לנסוע לסוריה ולהגיד שהם משחקים באש, זאת אומרת אתם איימתם עליהם, זה סימן שהי כניותם את הדבר מזמן. באמת, התבונה את חיינו או נפקיד את חיינו על סמך דיבור כזה, ניסוחים כאלה, חשבונות כאלה?

אין איש במועצת הבטחון, לרבות נציג מצרים, שאינו יודע כי מדיניות היסוד של ממשלת ישראל, של מדינת ישראל, היא מדיניות של שלום. כל מי שאומר אחרת —

ומה שקרה עם הבית הראשון והשני, שאפשר היה להחריבם בלי שיוודעו מדינות אחרות וארצות אחרות, — אין מצב זה קיים בנסיבות תקומתו של הבית השלישי, ומן הדין שמעצמות אשר לרגל אינטרסים חולפים מוכנות לקבל החלטה עוינת למדינת ישראל, העוללות לסכן קיומה, — מן הדין שיוכרו כי על-ידי כך הן עוללות לסכן הרבה יותר מאשר שלומה של מדינת ישראל בלבד.

כנסת נכבדה, הנני מצטרף בכל לבי לתוכן הודעתו של ראש הממשלה, ואני פונה לחברי הכנסת להתאחד בהחלטה אחת, שתבטא את עמדתה של מדינת ישראל כלפי החלטת מועצת הבטחון.

שרת-החוץ ג. מאיר :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, דברי יהיו קצרים, באשר אינני מתכוונת להתווכח עם נציגי מפלגה, שלפי מיטב הכרתי אין לה ולענייני מדינת ישראל, בינה והגנתה ולא כלום. עם יתר נציגי המפלגות, פרט לחברה-הכנסת ברזילי, לא נותר לי על מה להתווכח. אבל קודם לכן אני רוצה לומר כמה מלים לעצם הנושא.

חברי הכנסת. אני מוכרחה להודות שאינני שותפה למספר דברים שנאמרו כאן על ראייה חמורה לגבי מה שקרה במועצת הבטחון. אני זוכרת שבימי מלחמת העולם הראשונה כתב המשורר אברהם רייזין שיר שבו תיאר אם וילדה הקטן באחת העיירות במזרח אירופה. בחוץ שרר קור, ובפנים רעב, והאם מספרת לילדה הרעב, שהיא כתבה מכתב לדוד העשיר באמריקה, ותשובה לא באה. הילד פרץ בבכי, והאם מגחמת אותו באמרה שהיא תשיג עבורו משוה לאכול ממקור אחר, והילד אומר לה: אמא, לא בשל כך אני בוכה; כל כך צר לי הודו שלנו באמריקה. הגובתי היא: צר לי על האו"ם, צר לי מאד על מעצמות גדולות שעד כדי כך מוכנות היו להתכחש לאמת הגלויה והברורה, צר לי עליהן, ואני אומרת, חס וחלילה לא מתוך יחס של זלזול לאו"ם, שהחלטה כזו לא יכולה לפגוע בנו. אני תמיד חושבת כי רבים, ובתוכם מעצמות גדולות, יכולים להיזבר או לא להיזבר גם מחוץ למסגרת האומות המאוחדות. לגבי עמים קטנים הפחות באופן תיאורטי, ארגון האומות המאוחדות הוא דבר חיוני. אבל לא האו"ם כפי שהוא וכשני יכול להכריע גורלו של איוה עם שהוא. הוא לא הצליח בזה, ולא היתה דוגמה לכך. לאור הנסיון של מדינת ישראל בארגון האומות המאוחדות — אין להגיע למסקנה שגורלנו תלוי בהחלטות של מועצת הבטחון, או איוה מוסד אחר של האו"ם.

אני מציעה לחברים שלא ללמוד ממה שקרה במועצת הבטחון על מעמדה של ישראל בין העמים. אין זו אמת שישארל מבודדת ויש לה רק ידיד אחד, הוא העם הצרפתי. ידידותה של צרפת יש בה כל מה שנאמר כאן ואף יותר מזה. ואם יש בכנסת משהו או מפלגה אשר מצד אחד מייסרת אותו על שאנו מבודדים, ומצד שני ודאי שמחה על צרפת ותגלתה כפי שנתגלתה, אולי תעשה רביזיה של עמדתה לגבי צרפת ולגבי מדיניות ישראל כלפי צרפת בשנים האחרונות? אבל עם כל הערכתי העמוקה ללא כל הסייגות לצרפת — וכל מה שייאמר על צרפת לא יהיה בו משום הגומה — אני מוכרחה להגיד שאין זה נכון שכל העולם נגדנו. לא זה המצב. יש למדינת ישראל ידידים רבים גם בקרב מעצמות או כל קטנות; אבל יש עמים קטנים רבים, שבאשר אינם מעצמות גדולות, אולי יותר קל להם לראות את הדברים כפי שהם ולדון לגופם של עניינים בלי חישובים גדולים. אנני דבר נוסף: אינני גם מוכנה לראות בכל אלה שהצביעו כפי שהצביעו במועצת הבטחון — ואין

להם האפשרות להציע הצעות. במידה האפשרות, במידה שזה לא יפגע בריבונותנו, ימצאו בנו תמיד שותף נאמן לשמירה על השלום.

לבסוף אני יכולה להגיד, שאני מצטרפת לתפילתו של חבר-הכנסת ברזילי, לתפילה שישרור שקט ושלום, ויחיו הבנים שלנו, ויחיו הבנים של שכנינו. יום כזה כואב יבוא, והבנים שלנו ושל שכנינו ישתפו פעולה. אני אפילו מאמינה שאנחנו עצמנו עוד נזכה לשיתוף פעולה בינינו לבין השקט שהגורם האחראי העליון לבטחון ישראל הוא — מדינת ישראל וממשלתה; והשופט היחיד אשר לו המלה האחרונה בשיפוט מה מסכן את בטחון מדינת ישראל ומה לא מסכן את בטחונה הוא לא האוי"ם ולא שום מוסד אחר, אלא אך ורק מדינת ישראל בעצמה וממשלתה. איך להגן על חיו של עם ישראל במדינה — לשם כך יש רק שופט אחד, שהוא בעל סמכות בעולם, שהוא ממונה על כך ומחוייב להגן על העם במדינה, והוא — ממשלת ישראל והעם בישראל.

זוהי בגלוי ובפשטות כל התורה לאורה הולכת מדינת ישראל מהיום הראשון ועד היום הזה, וכל זמן שלא יהיה שלום בינינו לבין שכנינו, אין לנו דרך אחרת.

היו"ר ב. אידלסון :

לפנינו שתי הצעות לסיכום הדיון. אבקש את חבר-הכנסת ארגוב להביא הצעת החלטה בשם עשר סיעות.

מאיר ארגוב (מפא"י) :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה.

בשם סיעת מפלגת פועלי ארץ ישראל, סיעת תנועת החירות, סיעת המפלגה הליברלית, סיעת המפלגה הדתית-לאומית, סיעת מפלגת הפועלים המאוחדת, סיעת אחדות העבודה—פועלי ציון, סיעת אגודת ישראל, סיעת פועלי אגודת ישראל, סיעת השיתוף והאחווה, סיעת הקידמה והפיתוח, אני מתכבד להציע את ההחלטות הבאות לסיכום הדיון בכנסת על הודעת ראש הממשלה.

1. הכנסת שוללת נמרצות את החלטת מועצת הבטחון מיום תשעה באפריל — החלטה המפגינה חד-דבריות, התעלמות גמורה מן התקופות ההיסטוריות הנשכחות על ישראל מצד כוחותיה המזויינים של סוריה, ואשר יש בה משום עיוות-הדיון, המעודד את התקופות ומסכן את השלום.

2. מדינת ישראל מוקפת מדינות אויבות המקיימות עמה מצב מלחמה מתמיד. הכנסת קובעת כי זכות הגנתה העצמית של ישראל היא זכות ריבונית בלתי-מעוררת המוטלת על כל עם במדינת האומות המאוחדות.

3. ישראל נאמנה לעקרונות האומות המאוחדות והיא תקיים את כל ההתחייבויות הנובעות מכך כלפי כל מדינה על יסוד של הדדיות. היא לא תשלים עם תוקפנות.

4. ישראל תקיים, הלכה למעשה, ככל התנאים, את ריבונותה המלאה במלוא שטחיה ומימיה.

היו"ר ב. אידלסון :

הצעת החלטה לחבר-הכנסת סנה.

משה סנה (מק"י) :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. בשם סיעת המפג'גה הקומוניסטית הישראלית בכנסת, הנני מתכבד להציע את ההחלטה הבאה לסיכום הדיון :

1. הכנסת קובעת כי פשיטת גוקייב לא היתה מעשה המתחייב מכורח ההתגוננות הלאומית והשמירה על בטחון

משקר ביודעין. לא איכפת לי איפה הוא יושב, במועצת הבטחון או במקום יותר קרוב לנו — הוא יודע שהוא משקר. לא יכול להיות ספק, שכל אלה שהשתתפו בישיבות מועצת הבטחון, החל מפרן הורן וכלה בנציג הסורי, ידעו שלא אנו התחלנו.

חבר-הכנסת ברזילי אינו מסתפק בדבר הנכון — להאשים את הסורים, להאשים את ראש משקיפי האו"ם, שלא פעל כפי שהיה צריך לפעול, להאשים את המעצמות, שמתוך חשבונות מפקירות את בטחוננו. למה נאשים קצת גם את עצמנו? על מה? על זה שיש משקנים בגליל? על זה שיש לנו דיינים? על זה שאנחנו רוצים לשמור על שלומם של הדיינים? האם מאמין מישהו באמת שמסירת המשמר שלנו נשקפת סכנה למישהו? כאילו לא היה מובן לכל אלה שישבו סביב השולחן במועצת הבטחון, שזו הכנת הרקע לדבר יותר חמור, לענייני המים.

מר קרומי גמר את נאומו בזה שאמר: אני מוסמך להודיע בשם ממשלתי, כי נשמור על הסכם שביתת הנשק במידה שהצד השני ישמור; והוא אמר עוד: הייתי רוצה לשמוע זאת גם מנציג סוריה. נציג סוריה שתק, ולא קם מישהו, לא נציג בריית-המועצות ולא נציג ארצות-הברית ולא אחרים, שיגידו: הנה, כבר יש הצעת החלטת זניפה לישראל, אשר תוצבע, אבל הנה, הנציג הישראלי מודיע משהו, ואף אחרי שהוצבעה ההצעה וניתן לסוריה כל הסיפוק שרצתה, לא פנה מישהו לנציג הסורי לומר לו: נציג ישראל הודיע משהו — מה בפוך? מפני ששוב — לא היה כל ספק מה בפיו, ולא היה אומץ להגיב כפי שצריכים להגיב על מה שהוא היה מודיע.

חבר-הכנסת ברזילי, אייפאשר לברוח מגורלנו. זה גורלנו — לרצות בשלום, לעשות כל המאמצים, אולם יחד עם זה עלינו לדעת את האמת המרה והאיומה, שכדי שנוכל להיות ולהגיע לשלום, צריכים אנו להיות מוכנים רגע רגע להגן על חיינו. וכאשר יש צורך — לעשות את זאת, ובכל הכוח.

יש לי רק עוד הערה אחת לדברי חבר-הכנסת לנדאו. חבר-הכנסת לנדאו, לא הסכמתי לדברייך על הבדידות שלנו, ולא לרושם שיכול היה להתקבל מדברייך כאילו ממשלת ישראל רק מותרת. היא לא כל כך ותרתית. היא מייצגת עם שאינו ותרן על זכויותיו.

אולם הוא עשה גם עוול לנציגנו באו"ם, שלפי מיטב הכרתי ייצג את מדינת ישראל בכבוד ובכשרון. אני רוצה לקרוא רק את הקטע הזה, שורות אחדות, על מה שאמר בענין שיתוף הפעולה שלנו עם או"ם: „אוכל להבטיח למועצה, שאין ממשלה אשר לה עניין יותר עמוק בקיום השלום על גבולות ישראל מאשר ממשלת ישראל עצמה. בבקשנו יעד חיוני זה במדיניותנו, שואפים שלטונותינו לשייחוף פעולה רב ככל האפשר בינם לבין מנגנון האו"ם לפי קורח על שביתת הנשק, אנו מקדמים בכרחה כל הצעה מצדו של ראש המשקיפים, ניתן לה מלאה תשומת לבנו, ואם היא תיראה לנו יעילה ושאפשר לקבלה, נסייע לראש המשקיפים בהגשמתה. בנואמי בפני המועצה ב-5 באפריל הבהרתי כיצד אנו רואים את היחסים בין ממשלת ישראל לבין מנגנון האו"ם בקשר להגשמת הסכם שביתת הנשק. יסודם של יחסיים אלה הוא, שאין לראש המשקיפים שום סמכות בלתי-תלויה בקשר לשטחה הלאומי של כל אחת מהמדינות הנוגעות, אך הוא תמיד חפשי להציע הצעות או להגיש בקשות לממשלותיהן.“

זה הקו. אנחנו רוצים לשתף פעולה; לשמור על השקט. עמדתנו היא, כי לנציגי או"ם אין סמכויות מיוחדות כאן. יש

ישיבה קב"ו, ו' ניסן תשכ"ב (10 אפריל 1962) — הודעת הממשלה על החלטת מועצת הבטחון (סנה, אידלסון); שאילתות ותשובות (אידלסון, כהן-מגורי, בן-אהרן, לורנץ, ב. כהן) —

היו"ר ב. אידלסון:

אני מעמידה את ההצעות להצבעה בעד ונגד, נמנה את הקולות.

הצבעה

בעד הצעת חברי-הכנסת מ. ארגוב, בשם
עשר סיעות בכנסת — 75

נגד — 3

ההצעה נתקבלה.

בעד הצעת סיעת מק"י — 3

נגד — 76

ההצעה לא נתקבלה.

המולדת, אלא מעשה התקפה יזום, אשר הגביר את המתיחות בגבולות, סיכן אה השלום באזור, ופגע במעמדה הבינלאומי של מדינת ישראל עם החלטת הנויפה שנתקבלה פה אחד במועצת הבטחון של האו"ם.

הכנסת נמנה את הממשלה על הנוק שגרמה לישראל במעשה הפשיטה הצבאית בגיזרת הכנרת.

2. הכנסת מחייבת את הממשלה לשמור מכל משמר על השקט בגבולות ולהימנע מפשיטות צבאיות, פעולות חג' מול ומעשי התקפה כלשהם.

3. הכנסת מכריזה, כי המדיניות השלטת של הרפת' קנות צבאית ושל שירות למעצמות האימפריאליזם היא הרת סכנות לישראל, וכי כש'ון מיבצע גוקיב מחריף ביתר שאת את דחיפות המפנה במדיניות הישראלית בכיוון השלום, הנייטרליות ואי'התלות.

ב. שאילתות ותשובות

היו"ר ב. אידלסון:

נשמע עכשיו תשובות שר התחבורה לשאילתות.

1. שעות העבודה של המועסים
על-ידי "החברה הקבלנית"
בנמל אשדוד

חבר-הכנסת ח. כהן-מגורי שאל את שר התחבורה ביום י"ג באדר ב' תשכ"ב (19 במארס 1962):

בעתון "ידיעות אחרונות" מיום 13 במארס 1962, נמסר כי "החברה הקבלנית" תובעת מן העובדים אצלה והמוע' סקים בביצוע העבודות בנמל אשדוד, לעבוד שעות נוספות, ועל המסרבים היא מאיימת בפטורים. כן נמסר כי החברה דורשת מן העובדים לעבוד אף בשבתות, אף-על-פי שכחוזה עם החברה קיים סעיף האוסר עבודה בשבתות ובמועדים.

לאור הנ"ל רצוני לשאול את כבוד השר:

(א) הנוכחות הידועות?

(ב) אילו צעדים עומד משרד התחבורה לנקוט למען לאו יאימו בפטורים על עובד שאינו מסכים לעבוד שעות נוספות?

(ג) מה בדעת משרד התחבורה לעשות כדי שהחברה הקבלנית תמלא אחרי סעיפי החוזה?

שר-התחבורה י. בן-אהרן:

(א) הידיעות כוזבות.

(ב) לפי האמור ב'(א), אין צורך לנקוט אמצעים כל שהם נגד הקבלן.

(ג) החברה הקבלנית מקיימת את סעיפי החוזה בנקודה זו כראוי.

2. תלויה על בדיקת רכב בשבתות

חבר-הכנסת ש. לורנץ שאל את שר התחבורה ביום ט"ז באדר ב' תשכ"ב (22 במארס 1962):

הובא לידיעתי כי משרד הרישוי מעסיק עובדים בשב' תות לבדיקות רכב שנתיות, שלא במשרדי הרישוי לרכב ציבורי.

הנני מתכבד לשאול את כבוד השר:

(1) האם נכונה הידיעה הנ"ל?

(2) אם כן: האם גם במקרה זה של בדיקה חד פעמית בשנה ניתן היתר עבודה?

(3) מה בדעת השר לעשות כדי למנוע הפרת חוק של שעות עבודה ומנוחה במשרד הרישוי בעתיד?

שר-התחבורה י. בן-אהרן:

(1) משרדי הרישוי אינם עורכים כל בדיקת רכב בשב' תות.

(2—3) לפי האמיר ב'(1), שאלות אלה הן מיותרות.

3. הסדרת תנועת כלי-הרכב בערים הגדולות

חבר-הכנסת ב. כהן שאל את שר התחבורה ביום כ' באדר ב' תשכ"ב (26 במארס 1962):

בעתון "מעריב" מיום 19 במארס 1962 נהפוטמה ידיעה, לפיה תיבוע שר התחבורה שינוי רדיקאלי בארגון התחבורה בערים המא כלסות, על-ידי דחיקת התחבורה הפרטית מתוך הכרך.

בהמשך הידיעה נאמר: "מר בן-אהרן גילה יחס שלילי (הנובע מתוך השקפת-עולם סוציאליסטית) כלפי הרכב הפר' טי והביע ספק במידת חיוביותו".

אי לכך, אודה לכבוד השר אם ישיבני:

(1) האם נכונה הידיעה?

(2) הנוכח הוא שהדברים המצוטטים לעיל נאמרו על-ידי כבוד השר, ואם לא — מה הם הדברים המדויקים שנאמרו על-ידי כבודו בענין זה?

(3) האם אין כבוד השר סבור שההתפתחות המשקית טכנולוגית מחייבת להכיר בכלי-התחבורה הפרטי ככלי עבודה חיוני שאין להפריט את הפעלתו ואת השימוש בו?

(4) האם אין כבוד השר סביר שהפעלת תקנות, אשר יפריעו תנועת סדירה של רכב פרטי, תפגע בחיי הכלכלה?

(5) לאור האמור לעיל, הנכון כבוד השר להודיע (דבר שרבים מצפים לשמוע), שאין ככוונת השלטונות להתקין תקנות אשר יפריעו תחבורה סדירה של רכב פרטי?

שר-התחבורה י. בן-אהרן:

(1) הנוסחה, כפי שצוטט על-ידי השואל הנכבד, הוא אחילי ואינו ראוי לכל תגובה.

עפר דרושים תמרורי אוהרה בלבד. הנהלת רכבת ישראל נהגה לפי המלצות הוועדה הציבורית, ומאז 1956 הוציאה כמיליון לירות להצבת תמרוורים, שלטים ועבודות הנדסה ושילוט במעברים.

בסכומים אלה הותקנו 23 מחסומים אוטומטיים ו־12 תמרוורים, וכן הוצבו 254 שלטים ו־110 צלבי אנדריום — אלה צלבי אוהרה במרחק של שני עשרות מטרים מן הפסים, ואילו מחלקת עבודות ציבוריות הציבה 355 תמרוורים בכבישי עפר.

רכבת ישראל תמשיך ותוציא גם השנה את הסכומים הכלולים בתקציב, ומלבד זאת הקציבה קרן לבטיחות בדרך, כגם בשנת התקציב המתחילה ב־1 באפריל שנה זו, בסכום של 130,000 ל"י לשיפורים נוספים בתחום זה.

מחסום אוטומטי עולה כ־35,000 לירות, והתקנת מחסור מים כג'ל בכל 400 מעברי החצייה הקיימים בארץ בודרכי עפר תצריך השקעה של 14 מיליון ל"י, ואפילו נמצא הכסף, אין הצבתם מבטיחה דבר, כי דרכי עפר נפתחים חדשים לבקרים בהתאם לדרושת הישובים הסמוכים.

אין ארץ בעולם, אף מן האמידות ביותר, שמציבה מחסומים אוטומטיים או אתרים השמורים בידי אדם, בדרכי עפר שתדירות התנועה בהם היא דלילה ביותר ואין הם בדרך כלל ברשות הרבים, אלא בשימוש של עובדי שדה אשר אדמותיהם גובלות במסילה, והם מותחמים כדון על דרכי השימוש בהן.

אשר לשאלה השניה, שאלה זו כמובן היתה צריכה להיות מופנית לאוחזי ההגה המרשים לעצמם להתעלם מן החוק, בהניחם כי שיקול־דעתם והכמתם עדיפים משל מחזיקי הק. בתקנות התעבורה אצור כל הנסיון אשר נצטבר בארצנו ובכל רחבי תבל, והן תוצאה של בדיקות קפדניות, ורק בהן ערובה לבטיחות של הנסיעה והבטחת החיים שלנו. נהג המשאית האומללה חייב היה לציית לתמרוורים ולעצור לפני עלייתו על פסי הרכבת — דבר שחל על כל נהג המסיע נוסעים, אפילו במעברים בהם מותקנים מחסומים. אילו היה עושה כן, היה בודאי מבחין בבוא הרכבת, שהיתה רק אי־אלה עשרות מטרים ממנו, בטרם התנגשה בו, והיה מונע בכך שפיכת דמי נקיים.

החקירה מתנהלת על־ידי השלטונות המוסמכים — המשטרה ומשרד התחבורה. אולם, לצערי, התמונה ברורה למדי. אני מרשה לעצמי, ברשות היושבת־ראש, להשתמש בכמה זו כדי לפנות לכל האוחזים בהגה בתביעה נמרצת לקיים בקפדנות את תקנות התעבורה כדי למנוע מאתנו זוועות של רצח בודרכים. במקרים הנוספים — וכרגיל מאורעות כאלה באים במקובץ — שקרו למחרת אותו יום אומלל, עמדנו שוב מול תקלות שנגרמו על־ידי אדם ועל־ידי התעלמות הנהגים מן החוקים והתקנות, ולא בעקבות מפגש עם אובייקטיביים.

אבל הענין איננו רק בנהגים, חברי הכנסת, הוא בכל אדם ואדם המשתמש ברכב והנוסע בו. כל אדם ואדם יכול להיות גורם להבטחת קיום התקנות. ואל ישתמש אדם ברכב בלתי־מורשה, ואל יורשה לשום אדם האוחז בהגה שלא לקיים את התקנות. ושיתוף הציבור הרחב על כל שכבותיו יקרב אותנו ליום כאשר יפסק הקטל בכבישים, או על כל פנים יעמדו באותו שיעור, שאין כנראה מפלט ממנו, של התמודדות עם המכונה.

2) דעתי בנדון הובהרה בהזדמנויות רבות ואף מעל במת הכנסת. הנושא שלפנינו הוא הסדרת התנועה במוקדים הדחוסים של המרכזים המסחריים בערים הגדולות.

הערים הגדולות לוקות, כידוע, בחוסר עורקי התחבורה מותאמים לעומס התנועה הציבורית, הכסטרית והפרטית. מתפקידם של השלטונות האחראים להסדרת התעבורה, והם: משרד התחבורה, המשטרה והרשויות המקומיות, לדאוג ליצירת תנאים הולמים לפעילות המשקית והחברתית הסדירה של הציבור.

השאלה הנדונה איננה ישראלית ייחודית. מתכנני התחבורה בברכים הסואנים ברחבי העולם עומדים בפני אותה הבעיה, ואין אפשרות להתגבר עליה אלא על־ידי אחת משתי דרכים אלה:

א) פריצת עורקי התחבורה נוספים עיליים ותת־קרקי עיים, הכרוכים בהשקעות כספיות כבדות, שבדרך כלל אינן כלכליות, ורק איכות אמיות ביותר מסוגלות לגייסן.

ב) קביעת עדיפויות בתוך האזורים האלה והפניית כל תנועה בלתי־חיונית לאזורים אחרים המסוגלים לקלוט אותה. 3—4) לפי האמור לעיל, שאלות אלו הן מופרכות מעיקרן.

5) כבונתי להמשיך במילוי תפקידי הסדרת התנועה לטובת מירב הציבור והכלכלה, תוך דאגה למניעת אבדן חיי אדם, נכסים ורכוש ללא טעם וללא תכלית.

4. נסיבות ההתנגשות הרת־האסון בין משאית ורכבת

חברת־הכנסת ב. אידלסון שאלה את שר התחבורה ביום ה' בניסן תשכ"ב (9 באפריל 1962):

כל תושבי הארץ הוחרדו לשמע האסון הנורא שבא בעקבות ההתנגשות בין משאית ורכבת שכתוצאה ממנה נהרגו אחר־עשר איש ונפצעו שישה אנשים. הנני מתכבדת לשאול:

- 1) מדוע לא היה מחסום במקום בו עברה המשאית והאם העדרו גרם לאסון?
- 2) איך קרה שנהג המשאית שלא היה לו רשיון להסעת אנשים, לקח על עצמו את האחריות הזאת?
- 3) מה עושה משרד התחבורה לבירור מסיבות האסון?

שר־התחבורה י. בן־אֶהֱרֵן:

כבוד היושבת־ראש, יורשה לי להביע גם מעל במה זו את השתתפותנו בסבלן של המשפחות השכולות שהיו קרבן לתאונת הדרכים הנוראה.

אשר לשאלה הראשונה, המשאית שהתנגשה ברכבת נסעה בדרך עפר המשמשת בדרך כלל מעבר לטרקטורים ולכלי־עבודה חקלאים, ותצתה את המסילה במעבר המוסדר על־ידי תמרורי אוהרה כדון.

תדירות התנועה העוברת בדרך עפר זו אינה מצדיקה הצבת מחסום אוטומטי. השאלה נתעוררה כבר בשנת 1954/55, ושר התחבורה דאז מינה ועדה ציבורית בראשותו של רב־אלוף מקלף, אשר דנה בבעיות הבטיחות במפגשי הרכבת בכבישים, דרכי עפר, שבילים וכיוצא באלה. ועדה זו סיווגה את המפגשים השונים לפי סוגי הדרכים המצולבות, עומס התנועה בהן, וכך, וקבעה כי בדרכי שדה או בכבישי

ישיבה קכו"ו, ר' ניסן תשכ"ב (10 אפריל 1962)

— החלטה בדבר אישור הוראות בצו-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה על מחזיקי טובין); החלטה בדבר אישור הוראות בצו-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה על יבוא טובין) (אידלסון, קרגמן, נ. לוי) —

ג. החלטה בדבר אישור הוראות בצו-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה על מחזיקי טובין), תשכ"ב — 1962; החלטה בדבר אישור הוראות בצו-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה על יבוא טובין), תשכ"ב — 1962 *

חיים בלתי-סבירים שהיו יכולים להיווצר עליי מכירת סחורות במחירים לפי שער של 3 לירות במקום 1.80 ל"י לדולר. כן היתה המטרה למנוע אנדרלמוסיה במחירים בשוק, ולשמור על אחידותם עקב העובדה שבין היצרנים השונים היתה ביום הפיחות כמות שונה של מלאי חומר גלם. כידוע, החליטה הממשלה לוותר על מס יתר, על תשלומי חובה על המלאי בייצוא, בתנאי שבעלי המלאי ימכרו את מוצריהם בשוק במחירים הקדומים או נמוכים בהרבה מן המחירים שהיו יכולים להיווצר עקב הפיחות, ובכך מנעה הממשלה התייקרות מיידית בממדים גדולים.

אכן, מס יתר מגמתו לא היתה פסקלית. הממשלה לא רצתה, עליידי המס, להגדיל את ההכנסות שלה; ועליידי אי-גבייתו של המס, בתנאי שהמחירים לא יועלו מיד, חסכה הממשלה לאורחי הארץ, לצרכנים, סכום של 40 מיליון ל"י. המגמה בהאטת תהליך התייקרות עליידי פיזורה לזמן ממושך יותר באה כדי ללחוץ על היצרנים לא להעביר את מלוא התייקרות עקב הפיחות למחיר המוצר, אלא לספוג חלקית את התייקרות עליידי חסכון בהוצאות הייצוא, ייעול וארגון תהליכי הייצוא.

עיקרי ההסכם עם התאחדות בעלי-התעשייה, המייצגת את היצרנים, פורסמו ברבים, ואפילו נכללו בהוברת שהופצה עליידי מינהל ההסברה בקשר למדיניות הכלכלית החדשה. ההסכם הוקרא במלואו בישיבת ועדת הכספים עליידי שר המסחר והתעשייה. בוועדת הכספים הוסברו פרטי הביצוע של ההסכם עליידי מר זנרבר בשם האוצר.

כן רצוני לציין כי נמסרה הודעה בוועדת הכספים כי ההסכם בין הממשלה והתאחדות בעלי-התעשייה הוצע עד כה בצורה הוגנת. יש דעות נפרדות בשני הצדדים האלה, ואני מניח שתכר-הכנסת ליון ירצה לבסס את התנגדותו.

היו"ר ב. אידלסון:

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת נחום לוי, להנמקת דעה נפרדת.

נחום לוי (תנועת החירות):

גברתי הישבת-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. הגה דיבר לפני יושב-ראש ועדת-המשנה, חבר-הכנסת קרגמן, והודיע לכם על הסכם בין התאחדות בעלי התעשייה ובין האוצר ומשרד המסחר והתעשייה ביחס למס יתר. יכולה להתעורר השאלה: אם באמת מעונינים שני הצדדים להגיע להסכם, מה יש לנו, לכנסת, לעשות עוד חוץ מאשר לאשר את ההסכם הוזה?

חברי הכנסת. הייתי רוצה להגיד לכם שבעיני אין זה הסכם. הסכם נעשה בין שני צדדים חופשיים, בין שני צדדים המנהלים ביניהם משאומתן בתנאים שווים. האם היתה ברירה להתאחדות בעלי התעשייה שלא להסכים למה שהציע לה משרד המסחר והתעשייה? הם היו צריכים לקבל את זה, מפני שהממשלה הוציאה צו המטיל מס יתר, וזה

היו"ר ב. אידלסון:

אני עוברים לסעיפים ט"ו וט"ז של סדר-היום — החלטות בדבר אישור הוראות בצווי שעת חירום. רשות-הדיבור לחבר-הכנסת קרגמן, בשם ועדת הכספים.

ישראל קרגמן (בשם ועדת הכספים):

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה. הנני להביא לפני הכנסת את ההחלטות בדבר אישור הוראות בשני צווים: שיעור תשלום חובה על מחזיקי טובין ושיעור תשלום חובה על יבוא טובין. לצווים אלו יש דעות נפרדות לחברי-הכנסת ליון וספיר.

בצו-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה על מחזיקי טובין), תשכ"ב—1962, מדובר בהטלת חובת תשלום, או כפי שזה נקרא „מס יתר“ — על מחזיקי מלאי של סחורות שהובאו לישראל ושחררו מפיקוח המכס לפני יום הפיחות. ההיטל הוא בשיעור של שני שלישים משווי הסחורות, בניכוי ההפרש בין המכס ששולם עליהן ובין המכס המופחת שתחילתו מיום 11 בספטמבר 1962. הצו חל על מחזיקי סחורות שערך הסחורה שברשותם עולה על 3,000 לירות, בקבוצת המיון שמתוך 109 קבוצות המיון הכלולות בפקודת המכס. הגדרה זו הוציאה למעשה מכלל תחולת הצו כמעט את כל הקמעוני נאים. הצו פוטר מחובת התשלום את מחזיקי המלאי שלא נרכש לפי השער של 1.80 לירה לדולר, אלא לפי תנאי תשלום אחרים. מדובר בחשבון פמ"ז, העברה של יצואן, יבוא אישי ומתנות.

אני עובר לצו-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה על יבוא טובין), תשכ"ב—1962. בדומה להיטל על מחזיקי טובין, הטל היטל על יבוא טובין שהובאו לישראל בהקצבת דול-רים בשער של 1.80 ל"י לדולר וטרם שוחררו מן המכס. כתוצאה מהיטל זה יושווה מחיר הסחורות שהובאו לישראל לפני שינוי השער ושחררו מפיקוח המכס, עם הסחורת שהובאו לאחר מכן. ההיטל אינו חל על סחורות שהמ"ג שלה התחייבה שלא להיטל עליהן תשלומי חובה. כן אינו חל על סחורות שהמכס עליהן שולם לפני הפיחות, ומסיבות שונות עדיין היו בגמל ביום הפיחות.

לצו זה פורסם תיקון — צו-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה על יבוא טובין) (תיקון מס' 2), תשכ"ב—1962 — הבא להבהיר והפסידו מן ההיטל ניתן רק לגבי סחורות שמייב אינהן קיבלו הבטחה מפורשת שלא יוטל עליהן כל היטל בעתיד, והכוונה היתה לציוד שנקנה תמורת הלוואה צמודה. סחורות מסוימות שנכללו בתוספת השלישית של צו תש-לומי חובה, ותשלום החובה עליהן אינו קבוע, ייתכן ונדרשם ברשיון היבוא שלהם שלא יחול עליהן תשלום חובה. הכוונה היתה רק לכך שבאותו זמן לא חלו תשלומי חובה, אך לא היתה כל הבטחה לגבי תשלומי חובה אחרים עקב הפיחות. התיקון מבהיר זאת, ומוציא במפורש את הסחורות הכלולות בתוספת השלישית מגדר הסחורות שהובטח לגביהן שלא יוטל עליהן תשלום חובה של הפרשי השער.

מטרתם של שני הצווים האלה והתיקון היא לספוג רו"י

— החלטה בדבר אישור הוראות בצרעת-חירום (שיעור תשלום חובה על מחזיקי טובין); החלטה בדבר אישור הוראות בצרעת-חירום (שיעור תשלום חובה על יבוא טובין) (ג. לוינ, שורש) —

כל הזמן אנו שומעים תלונות שחסר הון חוזר לתעשייה, ביניהן גם תלונות מוצדקות, שאין שוללים אותן במשרדי הממשלה. למה הדבר דומה? לחולה שחסר לו דם, ובמקום לעשות לו עירוי דם, לוקחים ממנו עוד דם. זהו מה שקורה לתעשייה. התעשייה אינה יכולה להתקיים אם אין לה הון עצמי. והמדיניות הכלכלית, גם הישנה וגם החדשה, מתבטאת בכך שנוטלים מן התעשייה את ההון העצמי שיש ברשותה, וגם בדרך זו מכריחים אותה לבקש הלוואות בבנקים וממקורות אחרים ולשלם בעדן ריבית.

נרמו לנו מכמה מקורות שהנה תהיינה, כנראה, כמה תעשיות שלא תוכלנה לעמוד במדיניות הכלכלית החדשה ותצטרכנה להתחסל. לא ידוע לי מהו אחוז התעשיות שיוכל לעמוד במדיניות הכלכלית החדשה וכמה מפעלים יצטרכו להיסגר. אנתוני, דוכרי האופוניציה, ניסונו להיוודע, מהו המצב האמיתי בתעשייה. פעמים רבות פנינו בשאלות לשרים הכלכליים וביקשנו מהם תשובות. אבל התשובות היו תמיד מתחמקות. אתן לכם רק דוגמות אחדות. בסוף שנת 1961 שאלתי את שר האוצר: „האם בכוננת האוצר לפרסם את הנתונים האלה“ (הכוונה למחיר הדולר המוסף ביצוא מוצרים שונים), „אם כבר עומדים הם לרשותי“. התשובה שקיבלתי הייתה: „אין בכוננת האוצר לפרסם נתונים אלה בגלל הסודיות המובטחת למפעלים לגבי הנתונים הנמסרים“. חברי הכנסת, מובן שזוהי תשובה מתחמקת. לא ביקשתי נתונים על כל מפעל ומפעל; שאלתי על הנתונים של מוצרים. ואפשר היה לענות כמו שענו בהרבה מקרים: הדולר הנחסך, במוצר כזה וכזה, עולה לנו כך וכך. אבל מסיבות ידועות לו, לא ענה שר האוצר.

פניתי לשר החקלאות וביקשתי שיודיע מהו מחיר הדולר הנחסך נטו, לפי חישוב שנתי ממוצע, לביצים, בשר בקר חי, כתונה, תפוחי-עץ, תפוחי-אדמה, עגבניות, בצל, חיטה ושעורה. קיבלתי תשובה: מחיר הדולר המוסף ביצוא הביצים הוא 4 לירות הדולר, ובכתונה — 3.5 לירות הדולר. על כל יתר הדברים לא ענה שר החקלאות.

שאלתי את שר המסחר והתעשייה: מהו מחירו הממוצע של הדולר הנחסך נטו במוצרי קרית-הפלדה. התשובה הייתה, שמחיר הדולר הנחסך כיום במפעלי פלדה ישראליים אינו חורג מן הממוצע בתעשייה הישראלית.

אם כן, כשרצינו להיוודע מהו המצב בתעשייה, אף פעם לא יכולנו לקבל תשובה ברורה. אולי אני מגזים כשאני אומר: אף פעם, כי פעמים אחדות היה שר המסחר והתעשייה פן עמנו וענה על השאלות.

שמואל שורש (מפא"י):

ישבנו אתו שלוש ישיבות.

גחום לוינ (תנועת החירות):

מדובר על הכנסת. וכששאלתי את שר המסחר והתעשייה, כמה עולה לנו דולר נחסך בסוכר — התשובה הייתה כנה, ויחד עם זאת מפתיעה. הוא אמר: 12 לירות הדולר. באותו זמן הייתה התשובה נכונה, אבל אני רוצה להגיד לכם שבסוף ינואר עלה מחיר הדולר הנחסך בסוכר עד 30 לירות. ואם תבוא השגה על המספר הזה — אני מוכן לשבת עם המשיגים, עם עפרון ביד, ולהוכיח להם שאינני מגזים, אלא מקטין את המספר, כי הוא עולה עוד יותר.

ועכשיו לגבי המצב בטכסטיל. האם מקרה הוא שהמצב במפעל הטכסטיל בוצרת, „בכותנה“ וב„סלילים“, הוא קשה?

היה מעין איום על התאחדות בעלי התעשייה: אם אתם לא תסכימו לתנאים שלנו, שמקילים על הצו הזה, נפעיל את הצו כמו שהוא.

בתנאים כאלה אי-אפשר לדבר על הסכם בתנאים שווים. זאת ועוד. בזמן המשאומתן ניתן פטור לכמה בעלי תעשייה, לכמה ענפים בתעשייה, ומובן מאליו שאותם האנשים שכבר קיבלו פטור וכבר קיבלו הטבה, אינם יכולים, מטבע הדבר, רים, לייצג את הארגון כולו. זה היה מין „הפרד ומשול“. לאחרים ניתן פטור, ובאורח זה רוככה עמדתם, ואז גם קל יותר לנהל משאומתן עם האחייים. מפני כך לא יכלו אלה שניהלו את המשאומתן מטעם התאחדות בעלי התעשיות לייצג איזה ארגון וללחום למען טובת הארגון, טובת התעשייה.

אני חושב שזה טבעי, כך זה בכל חוג וחוג. כל הדבר הזה אינו צריך להישאר במסגרת המצומצמת שבין התעשייה נים, או קבוצה של תעשיינים ובין האוצר. המדובר הוא בדברים הרבה יותר חשובים מאשר ההסכם עם איוו קבוצה במדינה. המדובר הוא בתעשייה. רבות דובר על כך שרק על ידי חיזוק התעשייה, רק כאשר תייצר התעשייה ותוכל למכור מוצריה בזול, נוכל להגיע פעם לאיחולת כלכלית.

כאשר חזר שר האוצר מחוץ-לארץ בפעם שלפני האחרונה, הודיע, שכדי לעמוד בהתחרות עם שוקי העולם, צריכים אנו לייצר ב-25% זול יותר. למה התכוון שר האוצר? איך נוכל לייצר ב-25% זול יותר? — עליידי פריזן עבודה, עליידי ייעול בניהול ועליידי הורדת ההוצאות, ובעיקר תוך הורדת ההוצאות שהתעשייה משלמת בעד ההון החוזר.

אין זה סוד שהתעשייה חייבת כ-100 מיליון ל"י בשוק האשראי החופשי, ומשלמת בעד זה ריבית שחורה, דבר המהווה מעמסה כבדה על התעשייה. מלבד זאת חייבת התעשייה סכום של 300 מיליון ל"י בהלוואות צמודות. ומובן מאליו שעכשיו, אחרי הפיחות, גדל יותר — עליידי פריזן ניכרת, והתעשייה צריכה למצוא כסף נוסף כדי לעמוד בהתחייבותיה.

התעשייה הזמינה הרבה חומר גלם וציוד, שעוד טרם שילמה בעדם את הדולרים בחוץ-לארץ. ומובן מאליו — ובצדק — שאחרי 9 בפברואר תצטרך התעשייה לשלם בעד הסחורות האלה יותר מאשר לפי היחשוב המקודם. גם ההל-וואות שהתעשייה לוקחת בבנקים, היא משלמת בעדן ריבית של 10%, שיעור גבוה לעומת מה שמשלמות תעשיות בחוץ-לארץ, כמו למשל באנגליה, שם משלמים רק 5%.

אם כן, עומס כספי גדול מאד רובץ על התעשייה. ואם באים ודורשים ממנה להויל את הייצור, הרי צריך גם לעשות משהו לשם כך. אי-אפשר מצד אחד לבוא ולטעון: עליכם להויל, ומצד שני להגיד: לכו לשוק השחור וקחו הלוואות, ותשלמו כל מה שאמרת. פלוס נטו יתר, לא רק בעד חומר הגלם, אלא לעתים קרובות גם בעד הציוד, מחוץ לפטור שניתן במקרים מסויימים.

איך מתייחסים בארצות אחרות לרכישת ציוד חדש לתעשייה? באנגליה למשל, לתעשיינים שקונים ציוד חדש, יש הנחות ניכרות במס הכנסה בצורת Initial Depreciation Allowance; יש גם Investment Allowance, ומענין לציין: Investment Allowance חודש בלחץ מפלגת הפועלים. לרכישת מכונות טכסטיל נותנים, בנוסף לכך, „ספשיאל גרנט“ של 25%. שעור לתעשיינים לייצל את העבודה בבתי-החרושת. זהו היחס שזוכה לו התעשייה בארצות אחרות.

ישיבה קכ"ו, ו' ניסן תשכ"ב (10 אפריל 1962)

— החלטות בדבר אישור הוראות בצווי-שעת-חירום: (שיעור תשלום חובה על מחזיקי טובין); (שיעור תשלום חובה על יבוא טובין); (שיעור תשלום חובה על מחזיקי מטבע-חוזן); (שיעור תשלום חובה על שירות סוורות); (שיעור ההיטל על מוצרי דלק) (סרלין, קרגמן) —

המחזיקים. זו היתה מגמת ההסכם, וזה לטובת הצרכנים. אמרתי שלולא הסדר זה, היו המחזיקים עולים מיד בפברואר, בסכום של 40 מיליון לירות. לכן הממשלה פעלה כאן בשני כיוונים.

(א) היא מנעה רווחים בלתי-סבירים שהיו נשארם אצל בעלי המלאי; (ב) היא דאגה לצרכן, על-ידי שוויתרה על מס-יתר כדי שהמחזיקים לא יועלו. נדמה לי שזה הגיוני מאד, ואני מבקש את הכנסת לאשר את שני הצווים.

היו"ר י. סרלין:
אנו עוברים להצבעה.

הצבעה

הצעת חברי-הכנסת ג. לוי לא נתקבלה.

הצעת חברי-הכנסת י. ספיר לא נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה על מחזיקי טובין), תשכ"ב—1962, נתקבלה.

היו"ר י. סרלין:

קצת נצביע על ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה על יבוא טובין), תשכ"ב—1962. גם כאן הצעות נפרדות לחברי-הכנסת נחום לוי ויוסף ספיר.

הצבעה

הצעת חברי-הכנסת ג. לוי לא נתקבלה.

הצעת חברי-הכנסת י. ספיר לא נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה על יבוא טובין), תשכ"ב—1962, נתקבלה.

ד. החלטה בדבר אישור הוראות בצו-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה על יבוא טובין) (תיקון מס' 2), תשכ"ב — 1962*

היו"ר י. סרלין:

יש כאן שתי דעות נפרדות — של חברי-הכנסת לוי וספיר. נעבור להצבעה.

הצבעה

ההצעות של חברי-הכנסת ג. לוי וי. ספיר לא נתקבלו.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה על יבוא טובין) (תיקון מס' 2), תשכ"ב—1962, נתקבלה.

האם מקרה הוא שהמצב כיום קשה, או שזה רק סימפטום לכך שהמצב לך ויסתבך?

למה אני מספר לכם כל-זאת? — כדי להוכיח לכם שמצד אחד אי-אפשר לבוא ולהגיד שהתעשייה חשובה בשביל לנו, ומצד שני לבוא ולדרוש מן התעשייה לעמוד בעומס כזה שאין בכוחה לשאת בו.

מלבד זאת, הרי מדברים אנו על השקעות חדשות. חברי הכנסת, המשקיעים שבאו הידות לפיחות והודות למדיניות הכלכלית החדשה, כשהם שומעים על מס היתר, דבר שאינו נגבה בשום מקום בעולם, הם חושבים שזוהי הלאמה בלי פיצוי. דבר זה אינו מסייע לנו למשוך בעלי הון חושים שישקיעו כספם בתעשייה לפיתוח הארץ.

אני מבקש את הכנסת לקבל את הדעה הנפרדת שלנו להצביע נגד שני הצווים האלה.

היו"ר י. סרלין:

בשם ועדת הכספים — חברי-הכנסת קרגמן.

ישראל קרגמן (בשם ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. הכנסת אינה צריכה לאשר הסכם עם התאחדות בעלי התעשייה. הכנסת מתבקשת לאשר צווים המטילים תשלומי חובה, ועל-ידי כך לאפשר לספוג רווח בלתי-סביר שיכול היה להיווצר אצל יבואנים ובעלי מלאי, שקיבלו הקצבות במטבע-חוזן כאשר הדולר היה 1.80 ל"י, ובד"לילה נהפך ל"3 ל"י. בדרך זו יכול היה להיווצר רווח שהיה נשאר בידי בעלי המלאי, ללא כל עמל, ולכן ללא כל הצדקה. את ענין ההסכם בין משרד המסחר והתעשייה לבין התאחדות בעלי התעשייה הבאתי כדברי הסבר, ואני חוזר על כך שלולא הסדר זה, יכול היה להיווצר מצב שדווקא הממשלה היתה נהנית מן ההפרש הזה לצרכי ההכנסה שלה. הממשלה ויתרה על כך, היא ויתרה על הכנסה זו, אבל בתנאי שאחרי הויתור על מס יתר (תשלום חובה) לא יועלו

היו"ר י. סרלין:

נעבור לסעיף י"ז של סדר-היום: החלטה בדבר אישור הוראות בצו-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה על יבוא טובין) (תיקון מס' 2). רשות-הדיבור לחברי-הכנסת קרגמן.

ישראל קרגמן (בשם ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, דברי הסבר ביתס לצו זה כללתי בהסבר על שני הצווים הקודמים. אבקש איפוא להעמיד את הצו למנין.

ה. החלטות בדבר אישור הוראות: (1) בצו-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה על מחזיקי מטבע חוזן); (2) בצו-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה על שירות סוורות); (3) בצו-שעת-חירום (שיעור ההיטל על מוצרי דלק), — תשכ"ב — 1962

ישראל קרגמן (בשם ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. כדי למנוע רווחי עידן, הוטל היטל על מחזיקי מטבע-חוזן שהחזיק כהון חוזר, בשיעור של שני שלישים מערך המטבע. המטבע נרכש גל-ידי

היו"ר י. סרלין:
אנחנו עוברים לסעיפים י"ח, י"ט וכ' של סדר-היום: החלטות בדבר אישור הוראות בצו-שעת-חירום. רשות-הדיבור לחברי-הכנסת קרגמן בשם ועדת הכספים.

— החלטות בדבר אישור הוראות בצווי-שעת-חירום: (שיעור תשלום חובה על שירות סוורות); (שיעור ההיטל על מוצרי דלק) (קרגמן סרלין); (החלטות בדבר אישור הוראות בצווי תעריף המכס והפטור) (תיקון התוספת); (הוראת שעה); (הוראת שעה מס' 2); (הוראת שעה מס' 4); (הוראת שעה מס' 6) (סרלין, קרגמן) —

בנוסף על הצווים המטילים תשלומי חובה על מחזיקי ומייבאי טובין, האיל ואין להבדיל בין נפט גולמי מיבוא לבין נפט גולמי מקומי. ההיטל הוטל על מוצרי נפט, בנוזין, סולר, וכו' להשוות את המחירים של מוצרי הדלק הנמצאים בארץ למחירים של המוצרים שהוטל עליהם היטל על מלאי. בכל שלושת הצווים אין דעות נפרדות.

היו"ר י. סרלין:

הואיל ואין דעות נפרדות, אעמיד להצבעה את שלוש ההחלטות.

הצבעה

החלטה בדבר אישור הוראות בצווי-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה על מחזיקי מטבע-חוץ), תשכ"ב—1962, נתקבלה.

החלטה בדבר אישור הוראות בצווי-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה על שירות סוורות), תשכ"ב—1962, נתקבלה.

החלטה בדבר אישור הוראות בצווי-שעת-חירום (שיעור ההיטל על מוצרי דלק), תשכ"ב—1962, נתקבלה.

הבנקים בשער של 1.80 ל"י לדולר, ואין הצדקה לאפשר להם למכור אותו בשיעור של 3 ל"י לדולר. אין דעות נפרדות.

אני עובר להחלטה בדבר אישור הוראות בצווי-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה על שירות סוורות), תשכ"ב—1962. שירותי הסוורות נקבעים בלירות ישראליות, לפי הרמה הבינ-לאומית, המחושבת בדולרים. עקב הפיחות הועלו אגרות הסוורת ומילאל עלו ההכנסות מתעריפי שירותים אלה. אין הצדקה להשאיר הפרש זה בידי נותני שירות הסוורות, מאחר שהמחיר שהם משלמים לעובדיהם לא נשתנה. ההיטל הוא בשיעורים של 40 אגורות לכל לירה בעד השירות, או 1.20 ל"י בעד השירות שהיה קודם 1.80 ל"י ועולה עתה 3 ל"י. במידה שיעלו הוצאותיהם של ספקי הסוורות, יחזור להם חלק מן ההיטל בהתאם לכך.

עכשיו אני מביא את ההחלטה האחרונה: ההלטה בדבר אישור הוראות בצווי-שעת-חירום (שיעור ההיטל על מוצרי דלק), תשכ"ב—1962. כרי להשוות את מחיר מוצרי הדלק הנמצאים במלאי בארץ למחיר המוצרים שהובאו לאחר הפיחות — הוטל היטל על מוצרי דלק. יש צורך בצו כיחוד זה

1. החלטות בדבר אישור הוראות: (1) בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראת שעה); (2) בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראת שעה מס' 2); (3) בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראת שעה מס' 4); (4) בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראת שעה מס' 6); — תשכ"ב — 1962 *

היו"ר י. סרלין:

אנו עוברים לסעיפים "א"–"ד של סדר-היום: החלטות בדבר אישור הוראות בצווי תעריף המכס והפטור. רשות הדיבור לחבר-הכנסת קרגמן בשם ועדת הכספים.

ישראל קרגמן (בשם ועדת הכספים):

אני מביא לאישור הכנסת את ארבעת הצווים אשר בסעיפי פים "א", "ב", "ג", "ד", של סדר-היום. לצו הראשון יש דעה נפרדת לחבר-הכנסת לוין, אך כפי שהודיענו, הוא מותר על ההנמקה.

הצו הראשון הוא: תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראת שעה), תשכ"ב—1962. מטרת רוב סעיפי הצו להחליף היטלים, שהוטלו על מצרכים שונים כתשלומי חובה, בשיעורי מכס מתוקנים. למעשה אין כאן כל שינוי בסך כל המסים המוטל על המצרך, וההחלפה מבוצעת בהתאם למדיניות האוצר להעביר מסים המוטלים על-פי חוק תשלומי חובה לתעריף המכס. יתר התיקונים בצו הם כדלקמן:

- 1) הוגדל סכום המכס הקצוב האלטרנטיבי על אריגי יוטה, כדי להגן על הייצור המקומי של אריגי יוטה זול.
- 2) הוגדל המכס על צנטריפוגות ביתיות וחלקיהן מ-50% ל-60%. עם זאת הופחת המכס על צנטריפוגות למכסות ל-25%, ולגבי צנטריפוגות לשימוש תעשייתי ניתן פטור.
- 3) הוגדל המכס על מכונות נוסעים עד שמונה-עשר מקומות

ישיבה, שאינן נהנות משיעור המכס הנמוך המיועד לאזור-בוסים כשירות ציבורי. 4) כתוצאה משינוי שער הלירה, הוגדל המכס על חבילות מוון מ-1.5 ל"י לק"ג ל-2.5 ל"י לק"ג, ועל חבילות בגדים משומשם מ-0.4 ל"י לק"ג ל-1 ל"י לק"ג.

הצו השני הוא: צו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראת שעה מס' 2), תשכ"ב—1962. בצו זה, סעיף אחד בלבד טעון אישור של הכנסת, והוא סעיף 30 המבטל את הפטור לשלושה פריטים:

- 1) חמרים המשמשים לייצור רפואות שהובאו באישור משרד הבריאות.
- 2) חמרים המשמשים לערבוב חמרי ריסוס והדברה שאשרו עליידי מנהל המכס. ביטול הפטור אינו מביא עמו העלאת שיעורים, כי בעקבות התכנית הכלכלית החדשה פטורים עתה, למעשה, ממכס רוב חמרי הגלם, רובם ככולם, המשמשים לייצור תרופות ולערבוב חמרי ריסוס.
- 3) תרופות הנושלות בחבילות שי. הפטור על תרופות שי בוטל לאור הדרישה של התעשייה הפרמצבטיקה המקומית, דרישה הנתמכת על-ידי משרד הבריאות. עם זאת, רוב התרופות שאינן מיוצרות בארץ — בין שהן מיובאות ביבוא מסתרי ובין ביבוא אישי — פטורות ממכס, וגם על תרופות שי אחרות שהמכס עליהן אינו עולה על 3 לירות לחבילה ניתן פטור.

הצו השלישי הוא: צו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראת שעה מס' 4), תשכ"ב—1962. צו זה כולל

ישיבה קכ"ז, ו' ניסן תשכ"ב (10 אפריל 1962)

— החלטות בדבר אישור הוראות בצווי תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת): (הוראת שעה); (הוראת שעה מס' 2); (הוראת שעה מס' 4); (הוראת שעה מס' 6) (קרגמן, סרלין); חוק תקציבי השירותים הדתיים היהודיים (תיקון) (סרלין, קלינגהופר) —

היו"ר י. סרלין:

אני מעמיד להצבעה את ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראת שעה), תשכ"ב—1962. לצו זה יש דעה נפרדת לתב"ה כנסת לוי, ואני מעמיד גם אותה להצבעה.

ה הצ ב ע ה

הדעה הנפרדת של חבר-הכנסת נ. לוין לא נתקבלה. ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראת שעה), תשכ"ב—1962, נתקבלה.

היו"ר י. סרלין:

אני מעמיד להצבעה את שלוש ההחלטות הנותרות.

ה הצ ב ע ה

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראת שעה מס' 2), תשכ"ב—1962, נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראת שעה מס' 4), תשכ"ב—1962, נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראת שעה מס' 6), תשכ"ב—1962, נתקבלה.

ז. חוק תקציבי השירותים הדתיים היהודיים (תיקון), תשכ"ב—1962

(המשך הדין)

שרות כי מצב שהוא לכל הדעות בלתי-משביע רצון ונמשך כבר כל-כך הרבה שנים, יימשך עוד שנתיים.

ועכשיו כמה הערות לשאר התיקונים המוצעים. הם מעידים באופן חד-משמעי על המגמה לחזק ולהגביר את כוחן של המועצות הדתיות. התיקון הראשון, אם יתקבל, יעביר לידי ועדה המורכבת מנציג שר הדתות ונציג שר הפנים את הסמכות, שהיתה עד כה בידי הממשלה, לקבוע את תקציב המועצה הדתית אם נחלקו הדעות בין המועצה הדתית ובין הרשות המקומית בנוגע להצעת התקציב, כלומר, אם הרשות המקומית סירבה לאשר את הצעת התקציב שהגיש לה המועצה הדתית. התיקון המוצע הוא מרחיק לכת. לפי ההרכב הגוכחי של הממשלה עשוי הוא ליצור את הרושם בעיני רבים כאילו הוא בא לעודד את המועצות הדתיות להכין את תקציביהן בלי להתחשב בכך אם יש סיכוי שהרשויות המקומיות תאשרנה אותם. כל עוד לא הוסדרה בעיית הקמתן והרכבתן של המועצות הדתיות הסדר יסודי של קבע, על בסיס דמוקרטי מתקבל על הדעת, אין מקום, דומני, לעשות צעד זה בכיוון שחרורן מן המרות של הרשויות המקומיות. כדאי להזכיר בהודעות זו כי בתקנות בדבר הגשת הצעות תקציבים על-ידי המועצות הדתיות ואישורן, ששר הדתות נוהג כידוע להתקין מדי שנה בשנה, כבר נעשה ניסיון דומה להעביר את כובד המשקל מן הממשלה לידי שר הדתות ושר הפנים. מאז תשש"ז מכניס שר הדתות כל שנה לתקנות אלה הוראה האומרת, כי במקרה שנחלקו הדעות בין הרשות המקומית והמועצה הדתית בנוגע להצעת התקציב — תעביר המועצה הדתית

רשימת תיקוני טעויות לצו תעריף המכס והפטור הראשון אשר פורסם לאחר הפיחת. התיקונים הם הן כלפי מטה והן כלפי מעלה. הסוג האחרון כלול בסעיפים 18 עד 36 בצו. מן הראוי להדגיש כי הגדלות המכס הנדונות אמנם מהוות הגדלה ביחס לשיעורי המכס שהופחתו עם הפעלת התכנית הכלכלית החדשה, אבל לגבי שיעורי המכס שהיו בתוקף לפני כן מהווים תיקונים אלה, למעשה, הפחתה או חזרה למצב הקודם.

השינויים בוצעו מטעמים שונים, בעיקר שלושה: א) השוואת שיעור המכס לשיעור החל על מוצרים דומים; ב) הגנה על תוצרת הארץ; ג) חזרה למצב הקודם לגבי סחורות מותרות מובהקות אשר רובן מיוצרות בארץ.

הצו הרביעי הוא: צו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראת שעה מס' 6), תשכ"ב—1962. התיקונים בצו זה מהווים למעשה הפחתת מסים אבסולוטית על אגווים שונים, מאחר שבד בבד עם העלאת המכס חדלים לגבות היטל המסתכם יחד עם המכס בסך 7 ל"י לדולר. המכס החדש הוא בשיעור של 6 ל"י לדולר, אולם בחמישה פריטים הוסף למכס הקיים שיעור האלטנטיבי: "אך לא פחות מ-200%". כדי להבטיח את הכנסה של 6 ל"י לדולר, מאחר שיש הבדלי מחירים בין סוגי האגווים.

תיקון נוסף הוא העלאת שיעור המכס על יריעות ורדידים של צלופן. עם פרסום התיקון תופסק גביית היטל על מוצרי רים אלה — בשיעור של 35 אגורות לכל ל"י ס"פ, — ואם כן, סך המסים אינו משתנה.

היו"ר י. סרלין:

הכנסת תעבור לסעיף ד' של סדר-היום: חוק תקציבי השירותים הדתיים היהודיים (תיקון), תשכ"ב—1962, קריאה ראשונה. רשות-הדיבור לתב"ה כנסת קלינגהופר.

יצחק ה. קלינגהופר (המפלגה הליברלית):

אדוני הושר-ראש, כנסת גכבדה. החוק שנתקבל בכנסת ביום 27 בפברואר 1961 קבע כי "כהונתה של מועצה דתית תימש לא יאוחר מיום ט' באדר ב' תשכ"ב (15 במארס 1962)". יוצא כי זה למעלה משלושה שבועות אינן קיימות עוד דה יורה מועצות דתיות, יש להן כיום קיום דה-פאקטו בלבד. איננו מסיק מכאן את המסקנה כי עקב כך נפסק גם תקפו של חוק תקציבי השירותים הדתיים היהודיים ושאין אפוא מה לתקן. תקפו לא הוקל לא נפגע על-ידי תום קיומן דה יורה של המועצות הדתיות, אולם צריך להבטיח את רציפותן החוקית המלאה של המועצות הדתיות. יש להניח כי הוועדה, אליה תועבר הצעת החוק, תדאג להוספת הוראת ואלדיציה מתאימה בחוק. אבל לא מובן לי למה לא הגישה הממשלה הצעת חוק הארכה בהקדם כזה שהיה מאפשר לכנסת לקבל את החוק לפני 15 במארס.

ההארכה המוצעת של כהונת המועצות הדתיות לתקופה של שנתיים איננה בבחינת חידוש. כבר פעמיים — בשנים תשש"ז ותשי"ח — קיבלה הכנסת חוקים להארכת תוקף לשנתיים, אבל כל שאר ההארכות לא היו ליותר משנה אחת. הייתי מציע כי גם הפעם תהיה ההארכה לשנה אחת בלבד. אין זה רצוי שהמחוקק יתן מראש את הגושפנקה שלו לאפ-

שר המשפטים לשעבר, רק או יגיע הזמן לחשוב על הענקת אבטנומיה למועצות הדתיות, ולאמץ אימון חוקי של קבע את מעמדם המשפטי ואת היקף סמכויותיהן. כיום המועצות הדתיות אינן אלא ועדות קרואות, ונדמה לי שכל נסיון להוסיף להן כוח בשלב זה, להוציא אותן לאט לאט, עליידי הקניה נחפזת של עצמאות, מתחום חסותן של הרשויות המקומיות, בלי לדאוג תחילה לרפורמה דמוקרטית של כל המנגנון של המועצות הדתיות — נדמה לי, עם כל הערכתי כלפי האחר-אים להצעה, שנסיון כזה, אפילו יוכתר בהצלחה לטווח קצר, יגרום לטווח ארוך נזק לענין המועצות הדתיות, שכן יגביר הוא את התביעות הנגדיות המכוונות להפרדה מוחלטת בין הדת למדינה, או להספקת שירותים דתיים עליידי הרשות המקומית, תביעות שלפחות בצורתן הקיצונית והבלתי-יפשו-רגיח אינן נראות לי ושאין אני מצדד בהן.

אדוני היושב-ראש, ברשותך אתיחס לבסוף בקצרה לתיקון המוצע השלישי, הנוגע להטלת אגרות עליידי המועצות הדתיות, באישור שר הדתות. לדעתי, אין מקום להתנגד לעצם התיקון. אגרה אינה מס; היא תשלום בעד שירותים, ומן הדין שמי שמקבל שירותים ספציפיים ישלם בעדם, לפי תעריף כללי שנקבע מראש. ברם, סבורני שכל זמן שהמועצות הדתיות מוספות להתקיים לפי התנאים הנוכחיים, רצוי שהחוק יבטיח לרשויות המקומיות השפעה על קביעת שיעור האגרות, אולי בצורה של ויטו תוך מסויים, שיכריע בו סופית השלטון המרכזי, ובלבד שזה האחרון לא יהיה מיוצג לגבי ענין מיוחד זה עליידי שר הדתות בלבד. הערתי האחרונה איננה מופנית כמובן נגד נושא משרה געלה זו, כי אם נעוצה בדאגה ליצירת איוון הוגן בין השלטונות השונים, בכל מה שנוגע למועצות הדתיות, שהן מוקמות ומורכבות כיום בתוקף הוראות פרוביזוריות וזמניות, המחליקות את תפקידי המרות והפיקוח על המועצות הדתיות בין השלטון המקומי והשלטון המרכזי.

היו"ר י. סרלין :

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת מנחם כהן, ואחריו — לחבר-הכנסת בנימין שחור.

מנחם כהן (מפא"ר) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הריני משוכנע, שהצעת החוק שלפנינו יש בה מגמה ברורה: לנתק, תוך תהליך ממושך, את המועצות הדתיות מפיקוח, מרות והכונה של הרשויות המקומיות.

רבתי, המועצה הדתית היתה כל השנים חלק אינטגרלי של הרשות המקומית. יותר נכון — היא היתה שלוחה של הרשות המקומית לצורך מתן שירותים דתיים לעדה היהודית במקום מורשבה של הרשות המקומית. מה עוד שהתקציב של המועצה הדתית מורכב משני שלישים הניתנים עליידי הרשות המקומית, מתקציבה של הרשות המקומית, ממשלם המסים בשטח שיפוט של הרשות המקומית. השליש השלישי ניתן עליידי משרד הדתות, דהיינו הממשלה. נשאלת השאלה: האם תמשיך הרשות המקומית לממן את תקציבי המועצה הדתית, למרות שנטלים ממנה את הסמכויות המעטות? קיים סימן-שאלה גדול אם משלמי המסים צריכים לממן החזקת המועצה הדתית בשעה שניטלו הסמכויות מנבחרי הרשות המקומית.

אנחנו עדים כאן לתהליך, שהוא לדעתי לא רצוי מכל הבחינות. בהצעת החוק נאמר: „נחלקו הדעות בין המועצה הדתית ובין הרשות המקומית... תכריע בדבר ועדה המור-

את הצעת התקציב לוועדה המורכבת מנציג שר הדתות ונציג שר הפנים לשם בירור חילוקי-הדעות“. הוראה זו ספק אם היא חוקית-ביטוי „בירור חילוקי-הדעות“ עשוי להתפרש או כסמכות שני השרים להכריע בחילוקי-דעות, ואת נוגדות התקנות את החוק הקובע, כי ההכרעה היא בידי הממשלה כולה; או שמפרשים את הביטוי „בירור חילוקי-הדעות“ כבירור מוקדם עליידי שני השרים לקראת הכרעת הממשלה, ואז פועלים שני השרים כמעין ועדת-משנה של הממשלה, שרק הממשלה עצמה היתה יכולה להקים ולא שר הדתות החתום על אותן תקנות.

הממשלה מציעה עכשיו כי ייקבע בחוק של הכנסת, שההכרעה בחילוקי-הדעות לא תהיה עוד בסמכותה היא אלא בסמכותם המשותפת של שני השרים — תיקון שמן הטעם שהבאתי איננו, לדעתי, ראוי לתמיכה.

תיקון שני מטרתו להעניק למועצה הדתית מעמד מלא של אישיות משפטית, כלומר, להפכה לגוף הכשיר לזכויות ולחובות בתחום המשפט האזרחי-פרטי, שיש לו היכולת לבצע בשמור הוא ובאורח עצמאי פעולות משפטיות, כגון לרכוש בעלות בנכסים, להתקשר בכל מיני חוזים וכו' — הכל כמובן במסגרת סמכויותיו, כנאה לתאגיד ציבורי. זהו חידוש שמפליג אף הוא למרחקים בטרם זמנו. חוזים של מועצה דתית היו עד עכשיו טעונים, מלבד חתימתו של ראש המועצה הדתית עצמה, גם חתימתו של ראש הרשות המקומית, והיא המועצה הדתית, יכלה לרכוש בעלות רק במיטל-טלין ולא בנכסי דלא ניידים. הממשלה מציעה לשחרר את המועצות הדתיות מכבלים והגבלות אלה ולשוות להן מידה שלמה של עצמאות כתאגידיים, שאין הן נהנות כעת ממנה.

שוב נשאלת השאלה, אם נכון הוא לתת עצמאות כזאת לגופים ציבוריים ארעיים שעדיין רחוקים מלהיות מבוססים כל צרכם בחוק, מן הסיבה הפשוטה שטרם הוסרו חילוקי-דעות עקרוניים בין הגורמים הפוליטיים השונים המנצחים על עניני משטר וממשל במדינתנו. ההצעה של תיקון זה, הנוגע להענקת סטטוס מלא של תאגיד עצמאי למועצה הדתית, באה אף היא כדי להשיג מציאת תשובות תחיקתיות לבעיות של יחס בין דת ומדינה, שאפילו בפנים למפלגות מסיימות לא זכו עדיין לאחזרת גישות והשקפות, ולכן טרם נתבשרו במידה מספקת כדי לבוא על פתרונן הקונסטטיטיוטיבי.

מכל אלה יוצא, כי הקו המסתמן בצורה ברורה בהצעה שלפנינו, מוכתב עליידי שאיפה לנתק את המועצות הדתיות מן השלטון המקומי החילוני במדינה, וללכד אותן לשלטון מקומי מיוחד, בעל אופי דתי שיהיה כפוף לפיקוחו של שר הדתות. אין אני נמנה עם השוללים מלכתחילה את צידוקה של שאיפה זו. אבל במשטר דמוקרטי, הראוי לשמו, לא תהיה היא לגיטימית אלא אם כן היא תחביב את העקרונות שצריך לייחד למועצות הדתיות אופי דמוקרטי-פרנסטיבי, ולהשתית אותן על שכבות רחבות, ככל האפשר, של העם.

בהקשר זה רצוני להזכיר לכנסת, כפי שכבר עשה אתמול חבר-הכנסת צימרמן, את הדברים שהשמיע בשעתו, מעל הבמה הזאת, שר המשפטים דאז, חבר-הכנסת פנחס רוזן, בשמו האישי. הוא המליץ כי המועצות הדתיות תיבחרנה בבחירות אישיות עליידי כל אותם תושבי הארץ שיצהירו על יחסם החיובי כלפי דת משה וישראל, אפילו אין הם שומרים על כל תריצי המצוות. הם יהיו זכאים להירשם בפנקס בוחרים מיוחד שיערך לענין הבחירות למועצות הדתיות בלבד, והרישום יתן להם זכות לבחור במועצות אלה. רק אם ייווצרו יסודות דמוקרטיים מסוג זה, כפי שהציע

לגבי המועצה הדתית, בעוד שכיום יש לה „כיסוי“ של הרשות המקומית, וזה מעורר לא במעט אמון. לשם מה איפוא זה נחוץ לכנס הרי לא היו עד היום תקלות? כפי שאמר לנו כבוד שר הדתות, ולא היו א"הבנות. הסביר לנו שר הדתות שאם היו א"הבנות, הדבר הצטמצם בכמה אלפי לירות בישובים קטנים ונדחים. על שום מה, ולשם מה איפוא זה נחוץ? הרי אתם נוטלים והירסים את האמון שהציבור הגדול נותן במועצה הדתית.

ועוד נאמר בחוק: רשאית המועצה הדתית להתקשר בחושים, להחזיק ברכוש דרך שכירות או חכירה, ולרכוש מטלטלין. מדוע לא נסמך ענין זה לשולחנה של המועצה המקומית, שהיא השולחה הנאמנה של הממשלה, שבה יושב בים שני השרים העתידיים להחליט ולהכריע? רבותי, זהו תהליך של חיסול השפעה של הרשות המקומית. אין הסבר אחר. הדבר התחיל באותו סעיף ירוע, בענין מועצת השחיטה היה. דתי, והתהליך הזה מוליך ליצירתה של רשות מקומית נפרדת לבטח דת, והיא תמשיך להיות מנותקת בידי חלק מהציבור; אני אומר בהדגשה: בידי חלק מהציבור. לו היו אומרים ששירותים דתיים נחוצים רק לשומרי מצוות, ייתכן שהיה מקום לכך, אבל רבותי, אגרת נישואין חייב לשלם כל אורה, וכן אגרות אחרות.

אליהו מרידור (תנועת החירות):
כל אורה הרוצה לשאת אשה.

מנחם כהן (מפא"י):
בוודאי.

אגרת שחיטה משלם כל אורה. הוא הדין לגבי אגרות אחרות, מסיים אחרים. לכן אני אומר: חלילה לנו גם מבחינת הענין הנדון לדחוק את הקץ.

אני רוצה לומר משפט אחד לסיום דברי לגבי המועצות הדתיות והבחירות למועצות הדתיות. לדעתי, אם באים להאריך תוקף כהונתן של המועצות הדתיות לשנתיים, פירושו של דבר שבאים ליצור דפוסים של קבע לגבי המועצות הדתיות ולהכשיר את הנוהג הפסול של מינוי נציגים למורצות הדתיות. רבותי, יש בארץ מועצות דתיות החולשות על 3 מיליון ל"י, החולשות על מנגנון עצום, ובמצב הנוכחי יש ניתוק גמור של המועצות הדתיות מן הרשויות המקומיות.

אני חושב שיש לזרז קיום בחירות למועצות הדתיות, והרחייה לשנתיים מודאגה. בקושי התרגלנו לכך שבכל שנה דוחים זאת לשנה נוספת.

אליהו מרידור (תנועת החירות):
למי תהיה זכות בחירה?

מנחם כהן (מפא"י):

אני מודיע לך שיש בידי הצעה בענין זה, אבל אני מבין שהיום אין דנים בשיטת הבחירות למועצות המקומיות, וארשה לעצמי לענות לך על שאלתך בבוא העת.

אני תוהר ואומר: יש לזרז קיום בחירות למועצות הדתיות. אין לי ספק שבחירות למועצות הדתיות עתידות ליצור אמון, להגביר אמון במוסדות אלה, באשר האזרח יאמר את דעתו על המועצה הדתית, בניגוד הליכי עבודתה, שלוחר תיה ותקציבה — דבר שאינו קיים כיום.

לכן אני מציע להסתפק בדחיית הבחירות, כלומר, בהארכת תוקף כהונתן של המועצות הדתיות לשנה אחת בלבד.

כעת מנציג שר הדתות ונציג שר הפנים. אני שואל: מדוע נעדר מקומו של שר האוצר? שאלה מאד מטרידה.

פירושו של דבר: כאשר ראש המועצה הדתית מר שינמן לא יסתדר עם מר נמיר למשל, יבואו כבוד שר הדתות ורופסטי וכבוד שר הפנים שפירא ויכריעו מה שיכריעו.

אליהו מרידור (תנועת החירות):
הצעת החוק היא הצעת הממשלה.

מנחם כהן (מפא"י):
אני ירוע.

שר-הסעד י. בורג:

שרים יכולים להתחלף. החוקים הם יותר נצחיים מאשר האישים.

מנחם כהן (מפא"י):

אולם מותר לי לחשוב שבמערך הזה צריך להיות גם שר האוצר. הרי מדובר בכספים.

ועוד, בסעיף 3 נאמר: „מועצה דתית מיסמכת טפסל בסיפוק שירותים דתיים יהודיים, בהתאם לסעיפי תקציבה המאושר, ולהטיל אגרות על שירותים אלה“. עד היום הזה היה מקובל שקיימת שותפות בין הרשות המקומית והמועצה הדתית. מי יהיה המוסד הנבחר הזה שיטיל אגרות? באופן טבעי ביותר ירצה האזרח שמוסד נבחר יטיל אגרות, יחליט עליהן, ואז קיימת השפעה גם לגבי גובה האגרות, גם לגבי הצורך באגרות בכלל.

מה יהיה כאשר תבוא מחר המועצה הדתית ותחליט שיש להטיל אגרות לצורך עירוב של שבת? ואיני מדבר על אגרות שחיטה, נישואין, לגבי גטין אין צורך, כי יש בית-דין לגטין. רבותי, לא קיים מוסד שני במדינה שהוא לא נבחר ויש לו סמכות להטיל אגרות. לא קיים דבר כזה. הרי בסופו של דבר, בחירות למועצות הדתיות לא התקיימו מעולם. המועצות הדתיות ניוונות מחוקה גבאית. אני יודע מקרים שכאשר נפטר מאן דהוא, מחפשים דרך וממנים את בנו. אני מוכן להצביע גם מקרים רבים מסוג זה. הרי לא היו בחירות מעולם למועצות אלה.

אליהו מרידור (תנועת החירות):
אולי הבן ראוי?

מנחם כהן (מפא"י):

יתכן מאד, אבל אני רוצה כי הוא ייבחר גם אם הוא ראוי. לא פסלתי בן, פסלתי את שיטת המינוי.

רבותי, אני רוצה לומר כאן דבר מרחיק לכת. כלום כתוצאה מהשיטה הזאת לא הגענו למצב שקיימת גם בלעדיות למפלגה אחת לגבי המועצות הדתיות? לא נברח מהמציאות. רבותי, אם גמרתם אומר להפוך את המועצות הדתיות לסניפים של מפלגה דתית, אזי — בבקשה. נשאלת השאלה, אם האזרח צריך לממן החזקתן של המנגנון; נשאלת השאלה, אם האזרח צריך לבנות את הכתים ההולכים ונכבים. הוא הדין לגבי נכסים. היה מקובל שחלוקת הנכסים ברשות המקומית החליטה לגבי רכישה, אחזקה, חוקה, חכירה; באים היום ונוטלים ממנה באופן סיטוני את הסמכות הזאת, ובכך נוטלים את הסמכות מהאזרח, מהבוחר.

אלה המציעים לנו את הצעה הזאת לא היטיבו עשות לדעתי, ואיני מאמין שהם משרתים בכך את הענין של המועצה הדתית. אני חושב שלא יבועים ישיגו את המטרה ההפוכה, כי בטבע הדברים יועזעו על-ידי זה אמון האזרחים

הי"ר י. סרלין:

רשות הדיבור לחבר הכנסת שחור.

מנחם כהן (מפא"י):

חבר הכנסת לורנץ פוסל את הדתיות שלך.

בנימין שחור (המפלגה הדתית-לאומית):

אני אינני פוסל שום איש. הרי אנחנו מקיימים פה בירור פומבי. אני סבור, שכל יהודי המצויה על עצמו שהוא יהודי דתי, רשאי להשתתף בבחירות למועצה דתית. אינני בודק בציניות של שום איש, ואינני קובע מי דתי ומי אינו דתי. אני סומך על היהודי במדינת ישראל. אם יצהיר שהוא דתי — אני בעד זה שתהיה לו זכות בחירה למועצה דתית. אינני אומר שזו הדרך היחידה. הייתי מבין גם גישה אחרת. אבל בשום אופן לא נשלם עם כך שהמועצה הדתית תהיה זרוע של המועצה המקומית. תהיה אסקופה נדרסת להחלטות ציבור חילוני מוחלט.

חברי מפלגתי, ואני בתוכם, איננו נמנים עם אלה הסבורים שרק לנו המונופול על המועצות הדתיות. כשם שאיננו סבורים שרק אנחנו צריכים להיות בעלי מונופול על כלים ממלכתיים-דתיים אחרים במדינת ישראל. אמרנו את הדברים האלה בדיון על חינוך דתי, אמרנו את הדברים האלה בדיון על הרבנות הראשית, אמרנו את הדברים האלה כשהיה ויכוח נוקב בינינו על משרד הדתות, ואנחנו אומרים את הדברים האלה גם כשמדובר על מועצות דתיות במדינת ישראל. אין אנחנו סבורים שהמועצות הדתיות הן נחלת מפלגת גות דתיות, אלא אנו אומרים שהן נחלתם של כל המסורים להן בכנות, שאינם רוצים לעשותן קרדום לחפור בו. אמרתי לחברים רבים בהזדמנויות שונות: האשימו את מפלגתנו לא אחת, שאנחנו מנצלים מוסדות אלה כקרדום לחפור בו. כל אחד יודע כמה עמל וכמה טורח השקיעה מפלגתנו בבנין כלים ממלכתיים-דתיים אלה, ושהיא מזדהה אתם, שהיא נושאת אותם. שהיא רואה אחד מעיקרי שליחותה בבנין הכלים הממלכתיים האלה. לעומת זאת, רבים אחרים, שאורח חייהם איננו כזה, שאינם שולחים את בניהם לבתי-ספר ממלכתיים-דתיים, שאין להם ענין מיוחד בקיום המועצות הדתיות — אם הם מדברים על השתלטות על המועצות הדתיות, מדוע לא נחשוד בהם שזה משמש בידם קרדום לחפור בו?

איננו שוללים עקרונות וזוהם של יהודים דתיים אחרים מאיזו מפלגה שהיא להיות מייצגים במועצות הדתיות או במוסדות ממלכתיים-דתיים אחרים, בין בשטח החינוך ובין בשטחים אחרים. אנחנו אומרים: זכות הייצוג צריכה להיות נתונה לאלה המזדהים עם ייעודם של מוסדות אלה.

זה הוויכוח בינינו ובין רבים אחרים בבית הוה, וזה הוויכוח לחברינו בקואליציה, שהתקיים קשות מאד חוק זה מעל במה זו, ושכמה מהם אפילו הודיעו שלא יצביעו בעדו: שר הדתות לא הביא את החוק הזה בשמו. בראשית דבריו הסביר, שהחוק הזה בא באיחור לרגל ויכוח ממושך בממשלה. הממלה שלה סיכמה מה שסיכמה, האם אי-הצבעה על החלטות ממשלה היא רק דרך חד-סטרית לקבוצת חברי הכנסת בשעה שהמדובר על חוקים שיש להם איזה רקע בעניני דת?

אלהיו מרדור (נתונת החירות):

תגיד זאת, אדוני, לחברי בוועדת החוקה, חוק ומשפט, בענין חוק המעבר. אתם שם נלהבים בענין זה.

בנימין שחור (המפלגה הדתית-לאומית):

אינני יודע את הענין. אתה חושב שזה שייך לענין הזה? אני אומר: לא ייתכן שחברי כנסת נכבדים הנמנים עם הקואליציה יתייחסו אל הצעת חוק בצורה שהם התייחסו כששר הדתות הביא בשם הממשלה את החוק הזה.

בנימין שחור (המפלגה הדתית-לאומית):

אדוני היושבר-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. אף אני אפתח בהבעת צער על כך שהחוק הוגש לכנסת על-ידי הממשלה באמצעות שר הדתות באיחור, בזמן של נעילה ובין השמשות, בשעה שהלב אינו נתון לביור יסודי בשאלה כל כך נוקבת וחשובה לרבים במדינת ישראל.

ולא על רוצה החוק — אם כי הם מאד נכבדים וחשויים — אני רוצה להתעכב בדברי. גם אלה ששללו את הפרטים יודעים כמוני שאין הרבה חידוש בהצעות. חלק מהן הן עובדות קיימות בכל המועצות הדתיות, בתקנות, בהוראות, במציאות. כל מועצה דתית קובעת אגרות, כל מועצה דתית מחייבת את אלה הנוקקים לה בתשלומים מסויימים, וגם עד היום מועצה דתית חוכרת מקרקעין וקונה מטלטלין. הדבר הזה ברור ומקובל, ומי שמכיר את הדברים מקרוב יודע שכל תקציב של מועצה דתית מובא לאישור העיריה — כי העיריה משתתפת בשני שלישים של תקציב המועצה — וממילא כל החלטה של המועצה הדתית, העיריה יודעת עליה ובעקיפין או במישרין היא מאשרת אותה.

אולם הוויכוח שהתעורר כאן לא התעורר על פרט זה או אחר. הוויכוח שהתעורר כאן נוגע לכמה שאלות יסודיות, ובשאלות אלה קיימים חילוקי דעות בינינו, בין הציבור הדתי המאורגן, בין הציבור הדתי שטרח ליצור במדינת ישראל כלים ממלכתיים-דתיים, לבין אחרים. כי לא ביום אחד נוצרו במדינת ישראל כלים ממלכתיים-דתיים. המועצה הדתית היא רק אחד הכלים הממלכתיים-הדתיים שנוצרו במדינת ישראל מתוך תפיסה וגישה של אי-הפרדת הדת מן המדינה, מתוך גישה שמדינת ישראל אינה מדינה ככל המדינות, והעם היושב בה אינו צריך להיות עם ככל העמים, אלא הוא עם בעל תעודה, בעל ייעוד, בעל שליחות. נשאלת השאלה: האם מועצה כזאת יכולה להיות אסקופה נדרסת, זרוע של המועצה המקומית, כמו ועדת מאור, ועדת מים, ועדת חב"רואה, או שזו מועצה בעלת אוטונומיה, בעלת תפקידים, בעלת שליחות וייעוד. בכל תפוצות ישראל היו קיימות קהילות יהודיות שעסקו בעיקר בענינים הדתיים האלה. לו היו המועצות המקומיות במדינת ישראל מורכבות באופן אחר, היה המצב שונה. אינני מתכוון להרכיב מבחינה מפלגתית — עוד אדבר גם על הצד הזה, לו היו המועצות מורכבות באופן אחר מבחינת אורח חייהם ותפיסתם הדתית של חבריהן, היה המצב שונה. אתם יודעים שמפלגתנו מחייבת אחדות העם. היא מחייבת שותפות עם כל חלקי העם. ואין אני רוצה חס ושלום לפגוע בדעותיו של מישור, אך במציאות הקיימת במדינת ישראל יש חילוקי דעות בינינו לגבי השאלה אם המועצה הדתית היא סניף, זרוע של המועצה המקומית, או שהיא גוף המייצג את הציבוריות המעוניינת בצרכים דתיים, בשירותים דתיים. יש בענין זה גישות שונות. אנו נמנים עם אלה — ושר הדתות אמר את הדברים האלה בהזדמנויות רבות בכנסת — שמחייבים שכל יהודי במדינת ישראל המעיד על עצמו שהוא יהודי דתי, תהיה לו אפשרות להשתתף בבחירות למועצה דתית.

מנחם כהן (מפא"י):

מה יהיה סימן ההיכר של יהודי דתי?

בנימין שחור (המפלגה הדתית-לאומית):

הודעתו שהוא דתי.

יעקב כץ (פועלי אגודת ישראל) :

כבוד היושבי ראש, חברי כנסת נכבדים. איננו מרוצים מן העובדה, שכעבור כל כך הרבה שנים, לאחר הארכת רבות, עדיין אי אפשר להביא הצעת חוק שתקבע כיצד לבחור את המועצות הדתיות, מה תהייה סמכויותיהן; עד כמה תמשכנה להיות תלויות אך ורק בחסד הרשויות המקומיות ועד כמה יש להקנות להן גם אפשרויות לפעולה אוטונומית, למען יוכלו לפעול בשביל אותם האינטרסים ולמלא אותם התפקידים המיועדים למועצה הדתית כזרוע עוזרת לרבנות הראשית ולא כזרוע מבצעת בלעדית מטעם הרשויות המקומיות. אני, בכל אופן, אינני יכול לקבל בלב שקט את המשך הנהגה זוהי, להביא מדי שנה בשנה לכאן הצעה לאישור הארכת תקפן של המועצות הדתיות.

חיים לנדאו (תנועת החירות) :

מדוע לא ביקשתם סגן שר הדתות משלכם?

יעקב כץ (פועלי אגודת ישראל) :

לא נתונים.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית) :

אני עושים את הקואליציה.

יעקב כץ (פועלי אגודת ישראל) :

תן לנו לסדר זאת באופן פנימי.

אליהו מרידור (תנועת החירות) :

אין נתונים...

יעקב כץ (פועלי אגודת ישראל) :

אני חושב שבדלית ברירה, כאשר נחליט היום — אני מקווה כך — להעביר הצעה זו, המחורשת, לוועדת הפנים, הרי יחד עם זאת עלינו לדרוש בכל תוקף, שמשרד הדתות יחד עם גורמים ציבוריים דתיים אחרים — ואני מדגיש: יחד עם גורמים ציבוריים דתיים אחרים, ואינני רוצה להוציא שום גוף דתי אשר יש לו יחס לדת, אשר פועל למען הדת, אשר חי ברוח של דת ישראל — יתייעצו ויקבעו את הפרוים ואת המודוס, כיצד לבחור ולמנות את המועצות הדתיות ומה הם תפקידיהן למעשה. אינני רוצה לחשו — ואני צריך להזהיר על זה כאן — לא בשר הדתות ולא בשר אחר, שהוא מעוניין להששות ולהשאיר את הסטטוס קוו, שבכל אופן איננו לטובת האינטרס הדתי, אבל דרושה כאן זריזות והזדרזות, ואולי נכון שלא רצוי להאריך חוק זה לשנתיים, מספיקה שנה אחת, ואני מקווה שזה ימריץ לכך שיגשו לסידור הענין בכי טוב.

אבל יחד עם זה עלינו להגיד, כנציגים דתיים של אלה שמקדישים הרבה מזמנם, כספם ומרצם לטיפול ערכי הדת במדינת ישראל ולהרמת קרן התורה והחינוך הדתי, שאנחנו מאוד חרדים לשמור על אופיין של המועצות הדתיות, שלא יתורו לתוכן כחנות כאלה המעוניינים להקטין ולרוקן אותן מתכנון המעוניינים ככל האפשר להפחית מפעולותיהן, ורר אים בצרות עין כאשר מוצעה דתית פלוגית או אלמונית עוסקת בטיפול ובחינוך הדת וקנייניה, שכן כידוע היו מקומות שבהם נודעו ראשי וחברי המועצות המקומיות כאשר נעשתה פעולה זו או אחרת מטעם מועצה דתית, אשר חרנה מעצם התפקיד המצומצם של הספקת שירותים דתיים בלבד. אם כאלה תהייה המועצות הדתיות, שתפקידיהן ופעולותיהן תהינה מצומצמות עד כדי אבסורד, עד כדי הספקת שירותים בלבד, כי או אולי נצטרך לחשוב על דרך אחרת או על מכשיר אחר. המועצות הדתיות צריכות לקבל תוכן וייעוד

אני רוצה לשאול: כשיש הצעת חוק מטעם הממשלה בענין הנוגע למילויני לירות וההכרעה נתונה בידי שר האוצר ושר המסחר והתעשייה, שהם חברי מפא"י — למה לא אגיד ששם יש איוו קנוניה ושהם שניהם יסתדרו ביניהם על חשבון משלם המסים בישראל? מדוע בענין זה, הנוגע לשר הפנים ולשר הדתות, שבמקרה הם הפעם חברי המפלגה הדתית-לאומית — אתם חושדים שהם יסתדרו ביניהם על ידי קנוניה? איוו צורה של דיבור היא זו, כשהענין נוגע לשר דתי?

נבהלו: שר הדתות יאשר אגרות, וכי שר המסחר והתעשייה איננו מאשר אגרות, וכי שר התחבורה איננו מאשר אגרות? וכי שר המשפטים איננו מאשר אגרות? איוו שר איננו מאשר אגרות? התחלחו כשנאמר ששר הדתות יאשר אגרה. מיליונים, מיליוני לירות מאשר שר התחבורה לנמל אשדוד, וחבריה-כנסת כיבי איננו מודעו. אבל כשמדובר על אגרות ששר הדתות יאשר, שיגיעו בסך-הכל למיליון לירות, — והענין נדון ברשות המקומית — מודעושים.

מנחם כהן (מפא"י) :

רק מיליון לירות?

בנימין שחור (המפלגה הדתית-לאומית) :

אינני מדבר על התקציב. אני מדבר על האגרות.

מנחם כהן (מפא"י) :

אגרות השחיטה והכשרות מצטברות למיליון לירות?

חיים לנדאו (תנועת החירות) :

דין פרוטה כדון מאה.

בנימין שחור (המפלגה הדתית-לאומית) :

באמת לא ידעתי שדין פרוטה כדון מאה, עד שחבר הכנסת לנדאו אמר לי זאת. לא זאת השאלה. השאלה היא, איוו זעזוע נודעו כשנאמר ששני שרים דתיים מחליטים על הענין. כאילו זו נחלה אכסקלוסיביט של מפא"י ושל אחדות-העבודה, ואילו שר ממפלגה דתית איננו יכול להחליט על אגרה.

אם אתם רוצים בשותפות, אם אתם רוצים בהיכרות במדינת ישראל, איך אתם מתארים לכם טון כזה של דיבור, כאילו 'ושבים בממשלה מצד אחד אנשים בעלי זכויות מלאות ומצד אחר — „נייטביס“.

חיים לנדאו (תנועת החירות) :

ילידי הארץ. הכוונה לצברים?

בנימין שחור (המפלגה הדתית-לאומית) :

משום כך אני אומר לחברינו בקואליציה — אלה שדיברו, לצערי אינם כאן: אנחנו רוצים בהיכרות, וארבעה חדשים עמל שר הדתות עד שהביא מה שהביא. אנחנו רוצים בהידי-רות על חוק מועצות דתיות ואם שר הדתות מציע לרחות את הענין לשנתיים, הרי זה מפני שהוא יודע בכמה עמל וייסורים עלה הדבר עד שהגיע לאן שהגיע. לאיוו הי-דברות שהיא. אילו לא רצינו בהיכרות, ייתכן שאפשר היה למצוא דרכים אחרות להביא חוק מועצות דתיות.

ומכיוון שאנחנו רוצים בהיכרות, ומכיוון שהדבר הזה צריך להיעשות בהסכמה, אני מציע לקבל את הצעת החוק, וייתכן מאד שנביא חוק קבע למועצות הדתיות במועד הרבה יותר מוקדם מאשר כעבור שנתיים.

היו"ר י. סרלין :

רשות-הדיבור לחברה-הכנסת כץ, ואחריו — לחברה-הכנסת

לורנץ.

מיות — יכול אני לספר כאן על רשות מקומית מסוימת, שהבטיחה כי כאשר ירכיבו בהסכמתה או לפי הצעתה את המועצה הדתית, יהיה יחס אחר, או יוסיפו על התקציבים, יאינו ויקשיבו וייענו לדרישות הצודקות; והנה לאחר כל זה המועצות הדתיות והרבנים דורשים תוספת של משגיחים וביצוע דברים שונים, והתשובה היא תמיד: סטטיס קו. זה לא עזר הרבה, ואני צריך כאן להוסיף ולדרוש שיחול שינוי רדיקלי לגבי המועצות הדתיות.

לבסוף אני רוצה להגיד לשר הדתות, כי אנחנו בכל אופן מבקשים ראשית כל למלא את הרכבן של המועצות הדתיות, כי במקום אחד מישוהו התפטר, במקום שני מישוהו עזב או נפטר. ישנן מועצות דתיות שאינן יכולות למלא את התפקיד מחוסר אנשים מתאימים. זאת יש לתקן במהירות האפשרית, וכן צריך למנות בהקדם מועצות דתיות במקומות שבהם עדיין אינן קיימות, ולתת בהן נציגות לכל המעוניינים בתפקיד של דת ישראל ובקיום השירותים הדתיים.

שמענו כאן ויכוח פנימי קואליציוני על החוק המוצע. לדעתי, כאשר מישוהו יושב בקואליציה אין הוא יכול למתוח את כל הביקורת. גם כשזה נוגע לעניינים דתיים, תפקידים דתיים, שרים דתיים ומועצות דתיות — מוכרחה להיות משמעת, כמו בכל דבר אחר. דתי עם זאת יש להזכיר, כי אלה האוחזים בהגה משרד הדתות קיבלו את התפקיד הזה בהסכמתם של המבקרים והמתנגדים עכשיו. אלה מסרו לאלה מתוך הסכמים קואליציוניים את השלטון פה ושם...

שר-הפנים ה. מ. שפירא:
איפה היו פועלי אגודת ישראל?

יעקב כץ (פועלי אגודת ישראל):
אתה רוצה שאספר שלא נתנו לנו? אתה יודע זאת, אבל זה לא חשוב כרגע.

לא ייתכן ואין זה הוגן לבוא בצורה כזאת ולמתוח ביקורת קטלנית, לראות כאן את האויב מספר אחד.

אני רוצה לקוות, שעד שנבחר את המועצות הדתיות בצורה הנכונה והרצויה, עד שיובטחו האוטונומיה, קיומן ותוכנן הדתי המלא — בינתיים צריך לשפר ולמלא את החסר במועצות הדתיות, ללא הפליה וקיפוח של שום גורם דתי, ובתוכם גם פועלי אגודת ישראל.

היו"ר סרלין:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת לורנץ.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. זו הפעם האחת-עשרה שהממשלה מציעה הארכה, טלאי על גבי טלאי, במקום להביא הצעת חוק קבוע ומקיף. ברור שהסיבה איננה חוסר זמן, כפי שכתוב בדברי ההסבר; חברי הכנסת אינם תמימים עד כדי כך שאיננו שחסיבה היא חוסר זמן, אלא חוסר רצון, חוסר רוחב לב. הממשלה הזאת והקודמות לה משתמשות ואינן מסכימות להקים מוסד קבוע ומכובד למען השירותים הדתיים במדינה. בלידת ברירה היא מאריכה מפעם לפעם חוק לא-חוק זה של המועצות הדתיות, וגם זאת תמיד ברגע האחרון, תמיד לפני פגרת הכנסת. כמי שעליו לעשות מלאכה לא נעימה, ובדרך הטבע הוא דוחה את ביצועה לשעה האחרונה ביותר, ואז הוא עושה זאת כאילו כפאו שד. זוהי הסיבה האמיתית, ללא כחל וסרק, שעדיין אין חוק קבוע לענין כה חשוב ונכבד כמו המועצות הדתיות. ולמה הטלאי על גבי טלאי, תמיד ברגע האחרון, תמיד לפני ביצוע חמץ?

ושליחות למען הרחבתה והתפתחותה של מסורת אבות בישראל. מועצות דתיות הראויות לשמן חייבות להגיב על תופעות שליליות, עליהן ולעודד את הציבור הדתי, את כל אלה שלבם ונפשם נטושים לקיומה של מורשת אבות. לכן אסור לקצץ בכפיהן של המועצות הדתיות, כי זה תפקידן, ולמטרה כזאת ובכיוון כזה צריך לכוון את פעולתן.

ועוד דבר חשוב עלינו להדגיש, כי מי שבוחר במועצה הדתית, וביתר זה מי שנבחר למועצה הדתית, לא יכול להיות אדם — ויהיה זה האדם הישר יותר — שאינו נוהג בכל אורח חייו לפי רוח ישראל, שאינו שומר מצוות. איש כזה לא יוכל לספול בתפקידים דתיים מובהקים, — ויש הרבה תפקידים דתיים במדינה זו. שמענו אתמול דבריהם של נציגים חילוניים, שדרשו כי נמסור גם את ניהול העניינים הדתיים למוסד משותף, שימומנו מתוך קופה משותפת, כלומר שישתלטו על כך בצורה כזאת שלא יכירו מקומם של העניינים הדתיים ויצרו את גבולותיהם. לזה אנחנו אומרים: לא. מותר לה ליהדות הדתית, על כל גווניה וכיוניה ומפלגותיה, לדרוש ממדינת ישראל ומהשלטון המקומי שתיתן לה הפרי בליגיה הזאת — וזאת לא סריבליגיה, אלא זכות ראשונה במעלה. כי היא אינה נהנית מכל השירותים האחרים של הבידור והשעשוע, — ואיננו מבל רג על פעולות הספורט למיניהן ומגרשי הספורט. היהדות הדתית אינה נהנית מהרבה שירותים שהיא משתמשת בהוצאותיהם, אם כי היא משלמת מסים גם בעדם, שלוקחים ממנה ללא כל ויתורים. צריך איפוא לספק ולאפשר קיום השירותים הדתיים ללא צמצומים וקיצוצים.

ברצוני לציין, שאני שמח על השינוי המוצע, שלפיו יימסר כל מקרה של חילוקי דעות בין המועצה הדתית לבין הרשות המקומית, לגבי גודל תקציב השירותים הדתיים וצורת הוצאתו, לטיפולם המשותף של שר הפנים ושר הדתות. אנחנו יודעים שיש רשויות מקומיות שתקציביהן גדלים מדי שנה בשנה במיליונים רבים. ועד היכן מגיעה ההשתתפות של הרשויות המקומיות בתקציב השירותים הדתיים? היא מגיעה במקומות מסוימים בסך הכל לאחוז אחד של כל התקציב. עובדה היא שלמשל התקציבים למדור הנוער והספורט, העוסק בדברים שחלק גדול מהישוב אינו נזקק להם, או התקציבים לתרכי בידור, הקמת תיאטרונים והחזקתם, יותר גדולים מתקציב השירותים הדתיים. זה מעיד על היחס לאותם העניינים שהם קניינים נצחיים לעומת הדברים הללו. תגידו, יש שלוה ושקט ואין תובע לשינוי היחס. אולם זה לא נכון, כי הנציגים הדתיים ברשויות המקור מיות תובעים להגדיל את התקציבים ויש משאומתן בין המורעצות הדתיות לבין הרשויות המקומיות, אבל אין שומע, אין קשב, והדברים נמשכים בשגרה.

נחוצה התערבות מלמעלה, ואני קובל גם על שר הפנים הנוכחי, כי עד כמה שיש בידו סמכות לפקח על התקציבים של הרשויות המקומיות, להוסיף ולמתוק טעפים — אם זה טוב או לא, לא כעת הזמן לדון על כך — מדוע לא יעמוד על כך שתקציבי המועצות הדתיות ייקבעו בפרופורציה מסוימת גזת התקציב הרשויות המקומיות?

לכן נראה לי, שאם יאושר השינוי הנדון שיהיו שני שרים קבועים לטיפול בענין הרשות המקומית תהיה תלויה בהחלטת שר הפנים ושר הדתות, ויכולו לחקו מעוות זה.

ולא לה שמדברים על האושר הרב ועל האידיליה שתשרור כאשר לא תהיינה מועצות דתיות מורכבות כמו היום, אלא על ידי בחירות, כי אז יהיה יחס אחר של הרשויות המקור

וניר — אילו היו באים בטענות שקיבוץ עין-חרוד וגבעת ברנר, נגבה או גת, מקופחים בשירותים דתיים, אין מספקים להם שוחטים, רבנים, אין מארגנים אצלם שיעורי תורה כראוי. או הייתי אומר שהטענה מוצדקת, שהם דורשים נציגות שתדאג יותר לקיבוצים שלהם. אבל כיוון שאינם רוצים בשירותים אלה — מה יעשו נציגיהם במועצה הזאת? לדעתי היו מגיעים לקונפליקט מצפוני חריף מאד אילו היו נבחרים למועצות אלו והיו ממלאים באמון את התפקיד המוטל על חבר של מועצה דתית. אלא מה? לא היו עושים את מה שמוטל עליהם, אלא להיפך: לבלום ולהכשיל. לזה הם רוצים להיבחר? — אני מעריך יותר את הגינותם.

מדברים על הקמת מועצה דרווית ומוסלמית. כך ראיתי היום או אתמול בעתונים.

ה"ו"ר י. סרלין:

זה היה בכנסת, לא בעתונים.

אליהו מרידור (תנועת החירות):

המועצה הזאת הוקמה בתש"ז, ולך זה נודע רק עכשיו?

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

בכל אופן, מדברים על הדבר הזה, כלום יעלה על דעת מישהו להכניס אנשים שאין להם זיקה למועצות אלו, בטענה שהתקציב לכך הוא של כלל משלמי המסים?

אגב, הטענה שכל התקציב מכוסה על ידי הממשלה והע"ר ריות איננה נכונה. רוב השירותים הדתיים, כמו שיעורי תורה, בתי-כנסת, מקוואות וישיבות — הקמתם והחזקתם בהתנדבות, על ידי הציבור הדתי. התקציב לשירותים הדתיים מטעם המדינה מצומצם ביותר, ואינו עונה על הצרכים של פעילות דתית תורנית. אני במין מניין נובעת הטעות הזאת: כי במצע הבחירות של כל המפלגות שדובריהן הופיעו סה, כתבו באמת שהמדינה צריכה לכסות את כל התקציבים הדתיים. אבל זה קיים רק במצע שלפני הבחירות. למעשה אין דבר כזה, ורוב התקציב בא מהתנדבות.

טוענים: שירותיה של המועצה הדתית צריכים להינתן לכל האזרחים. זה נכון, אבל מוטעית מסקנתו של חבר-הכנסת צימרמן, שעל ידי כך חודלים שירותים אלה להיות שירותים דתיים. שחשתי, חבר הכנסת צימרמן, היא שירות דתי ואפילו זכינו, ברוך השם, לכך ש-80% או 90% של אזרחי המדינה רוצים בשחשתי, — הרי שהם רוצים בשירות דתי. השירות לא חדל על ידי כך להיות שירות דתי.

צבי צימרמן (המפלגה הליברלית):

האם לכל אלה יש זכות בחירה למועצות הדתיות — 80% — 90% של אזרחי המדינה?

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

דיברנו על כך. כל אלה המצהירים על עצמם שהם דתיים ואורח חייהם והשקפתם דתיים, לדעתנו יש להם זכות בחירה אקטיבית ופאסיבית למועצות הדתיות. אך אם הם אוכי לים משחיטה כשרה רק כדי לא לנתן את הקשר עם המשפחה (ואני מעריך זאת מאד מאד), כי הם רוצים שאבא זקן יאכל אצלם (ואני מעריך זאת מאד מאד), אבל אינם שומרים את התורה, אינם שומרים את השבת ואינם שומרים את שאר המצוות ועקרונות מדברים נגד הדת — ואתה יודע על מקרים כאלה — אני שואל: איפה ההגיון? מה להם ולמועצות הדתיות?

בסיכום: עלינו לזכור, חברי הכנסת, שהמדובר במרצה דתית ולא במועצה אנטי-דתית. ולכן אסור שהמועצה

אדוני היושבי-ראש, הדין בנושא זה היה אישי אבל הנימה היתה סיעתית מובהקת במאה אחוז. נציגי המפלגות החילונית, של הקואליציה והאופוזיציה כאחת, הביעו את התנגדותן החריפה, ואולי הוסיפו בחריפותם דווקא נציגי הקואליציה, על כל חג וקוץ של סמכות המועצות למועצות הדתיות. ולדעתי לא רק בגלל הטענה שהרכבה של המועצה הדתית איננו בסדר, שהוא מפלגתי — טענה צודקת כשלעצמה ומשקפת את המציאות כפי שהיא — אלא בעיקר התנגדו מפני שענים צרה במועצה הדתית בתור שכזאת. גם אנו, אגודת ישראל, יש לנו טענות בקשר להרכבן של המועצות הדתיות. ובוודאי תסכימו אתי שהטענות שלנו, של אגודת ישראל, על שאין אנו מיוצגים במועצות הדתיות כראוי, הן יותר חזקות מאשר טענותיהם של חברי-הכנסת ביבי וניר. כי בעוד שיש לחלוק על שיתופם של נציגי מפ"ם ואחדות העבודה במועצות הדתיות — ועוד אדבר על כך — הרי ודאי שאין מי שיכול לטעון נגד שיתופה של אגודת ישראל במועצות אלה. דיברו על כך נציגים מכל המפלגות. השאלה היא, אם באמת התכוונו לטובתנו. נניח שכן.

ובכן הפגיעה בנו, באגודת ישראל, היא ברורה וחמורה. ובכל זאת לא יצאנו ואין אנו יוצאים נגד מעמדה וסמכותה של המועצה הדתית בתור שכזאת. לדעתנו יש לתקן את הרכבן של המועצות הדתיות. קודם כל יש לתקן את העוול כלפי אגודת ישראל ולתת לנו את הנציגות המתאימה במועצות אלה, אינני מדבר על משקלה האיכותי של אגודת ישראל, אלא על משקלה הכמותי, בהתאם לתוצאות הבחירות.

טוענים טענה מוזרה: המקומות כבר תפוסים, אנשים של מפלגה מסוימת מחזיקים בהם וקשה להחליפם. האם זוהי טענה? גם במסודות אחרים כל המקומות תפוסים. אבל יש בחירות מפעם לפעם, מבררים את הרכב הכוחות, וההרכב צריך להשתנות בהתאם לתוצאות הבחירות. אבל במועצות הדתיות יש סיסמה: מה שהיה הוא שיהיה. ואין כל חדש תחת שמשן של המועצות הדתיות. סיסמה זו מורידה מכבודן וסמכותן של המועצות האלה.

דעתנו היא, שהמועצות הדתיות חייבות להיות מורכבות מנציגי כל היהדות הדתית. יחד עם זאת, המועצות הדתיות צריכות להיות על-מפלגתיות, דוגמת שירות התעסוקה, שלהלכה הוא על-מפלגתי, אינני יודע איך זה למעשה. להלכה, אחרי שהאנשים קיבלו מינוי בשירות התעסוקה, אין הם יכולים להיות שוב נציגי המפלגה באותו מקום. אותו דבר צריך להיות גם לגבי המועצות הדתיות.

אליהו מרידור (תנועת החירות):

דוגמה לא מוצלחת.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אמרת: להלכה, אינני יודע איך זה למעשה. אני מניח שעוד לא הכל בסדר. קודם כל אתה צריך להחליט משהו להלכה, אחר כך תוכל לבוא בטענה ולדרוש את הביצוע.

נשמעה כאן טענה מצד רבים: למה רק נציגים דתיים? — כי תפקידה של המועצה הוא לדאוג לעניינים דתיים, ואנשים שאינם דתיים או שהם אנטי-דתיים אינם יכולים לתרום למטרה זו. אנשים אנטי-דתיים או אפילו אנשים שאין להם זיקה חיובית חזקה לדת, אינם יכולים לקדם את המועצה הדתית לקראת מטרתה, שהיא אחת ויחידה: לשרת ולהאדיר את ענייני הדת.

הייתי יכול להבין את טענותיהם של נציגי המפלגות החילונית — במיוחד אלה ששמעתי מפ"ם חברי-הכנסת ביבי

משווה את ענין הדת לתיאטרון; זהו ענין הרבה יותר רציני. ואני אומר שאתם צריכים לבחור עקרונות באחת משתי אלה: אם אתם סבורים שיש דברים דתיים שאפשר להטילם בכוח החוק על כלל הציבור — כלל הציבור ינהל אותם. לא תהיה פה דיקטטורה של מיעוט על כלל הציבור.

אני יכול אפוא, מצדי, לבוא אתך לידי הסכם בכל רגע. ואני, אגבי, חושב וחוזר ואומר, שאוטונומיה זו היא באמת לטובת הציבור הדתי. כי יכול להיות מצב — וכבר היו מצבים כאלה — שלמפלגות דתיות לא היתה נוחה התערבותן של מפלגות אחרות בענינים אלה. צריך אפוא למצוא איוו דרך, לא רווחים קלים, לא חיי שעה. לא לעשות את החשבון: עכשיו יש לי משונו — אזי זה טוב לציבור הדתי. זה לא טוב לציבור הדתי. אני חושב שטוב לציבור הדתי בדיוק אותו דבר שטוב לציבור החילוני. כלומר: כל אחד מ'י' כפי שהוא רוצה; אוטונומיה. אני מוכן גם לעזור לציבור דתי זה, אבל בתנאי שהוא אינו כופה על דבריו.

זה לצד הכללי, ועכשיו לחוק עצמו.

החוק הזה הוא קודם כל מבצע צבאי, התקפת בוק של הרגע האחרון, לפני סיום מושב הכנסת. אומרים לנו שאי אפשר היה עד כה להכין הצעת חוק קבע. אך כן מגישים לנו הצעת חוק, לא רק להארכת תוקף, אלא גם להוספת שינויים לגופו של ענין.

אין עיני צרה בהישגי המפלגה הדתית-לאומית. לא רק שעיני לא צרה, אלא אני גם מעוניין באיזון כוחות הציבור בארץ, ואיני רוצה שיפגעו בהם. יש גם שטחי פעולה חשובים שבהם אנו שותפים. בענין הממשל הצבאי, לולא ההסכם הקואליציוני המפורסם היתה המפלגה הדתית-לאומית מצבינה על יחד אתנו. בעניני מדיניות חוץ אני שומע צלילים בקרב המפלגה הדתית-לאומית שהייתי רוצה לשמוע אותם גם בקרב מפלגות אחרות. אבל בכל זאת, כל דבר צריך להיות במסגרת פרופורציונלית משלו.

עד עכשיו, כאשר היה סכסוך בשאלות תקציב בין הירשות המקומית ובין המועצה הדתית, זה לא היה הפקר, היתה מחליטה הממשלה. עכשיו אומרים: לא הממשלה תכריע, אלא שר הפנים ושר הדתות. אם זדוקא עכשיו, בהרכב זה של הממשלה, מציעים הצעה כזאת, הרי זה מעורר איזה חשד.

אני זוכר שאחרי מבצע כנרת, לא זה האחרון שדנו בו היום, אלא מלפני כמה שנים, סיפרו שבן-גוריון אמר: מה זאת אומרת לא התייעצו? — שר הבטחון התייעץ עם ראש הממשלה, היתה התייעצות של שר הבטחון עם ראש הממשלה. זה בשבילו מאד דמוקרטי; בשבילי לא כל כך.

הייתי רוצה שיתיעצו עם הממשלה גם בענינים אלה. כאן יכול להיות קונפליקט לא רק בין רשויות שונות, אלא עלולה להתעורר גם בעיה של יחסים בין ציבור חילוני ודתי. לו הייתי מציע שפתרון קונפליקט כזה, בין הציבור הדתי והחילוני, יהיה נתון בידי אנשים חילוניים בלבד — האם זה היה מתקבל על הדעת?

אינני פוסל שום איש ובוודאי לא אפסול את ידידי — לא את שר הדתות ולא את שר הפנים. אינני פוסל אותם, אבל אני אומר ש'לו היו מציעים את ההצעה הזאת בנזמן שחבר-הכנסת בריהוזה היה שר הפנים — היה זה הרבה יותר אסתטי. לא הייתי רוצה שבעניני דת יחוש בציבור "ריח לא טוב". הייתי רוצה שתהיה בציבור ההרגשה שהדברים האלה הם מחוץ להסדרים קואליציוניים או חצאי-קואליציוניים.

תהיה לקויה בחסר, כלומר: שלא תהיה מיוצגת בה כל היהדות הדתית.

אליהו מרידור (תנועת החירות):
אסור שתהיה לוקה ביתר, ולא בחסר.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

לא בחסר ולא ביתר. בחסר — פירוש הדבר: שלא תהיה מיוצגת בה כל היהדות הדתית; וביתר — שיכנסו בה אנשים אנטי-דתיים או אנשים שאין להם שום זיקה חיובית לדת.

הרבה חברי כנסת ביקרו כאן את הסעיף הראשון של החוק, האומר שאם יש חילוקי דעות בין המועצה הדתית והעירייה, הרשות המקומית — שני שרים, שר הדתות ושר הפנים, מכריעים בדבר. הביקורת הזאת, אני חייב להגיב עליה ולמחות נגדה, לדעתי היתה בלתי-מוצדקת, וגם פוגעת. ולא מפני שמישהו רוצה לטעון כאן — חבר-הכנסת שחור או מישהו אחר — שהתפקידים יכולים להיות מחר בידי מישהו אחר. אני אינני טוען כך, הגם שזה נכון. אני טוען: איזה פסול יש בכך אם שר הדתות ושר הפנים הם אנשים דתיים? ואם שני השרים הם חילוניים — הם נאמנים? אם מדובר בשר האוצר ושר המסחר והתעשייה, ממפלגה אחת, שמוסרים להם סמכויות להכריע — זה כשר וטוב, ואילו במקרה שהם דתיים — נאמנותם פחותה מזו?

אני חושב שביקורת כזאת היא למטה מכבודה של הכנסת, ואני מוחה נגדה.

הי"ר י. טרלין:

אחרון המתווכחים — חבר-הכנסת ריפתין.

יעקב ריפתין (מפ"ם):

אדוני היושבים, כנסת נכבדה. הדבר הפך כבר כמעט לפולחן דתי לחפש את תוקף התקנות הללו. ואני חושב שעוד מעט יעשו חגיגות — אולי יעשה לנו ד"ר כהנא, מנהל משרד הדתות, חגיגה: חידוש התקנות של המועצות הדתיות, כמובן, בהודמנות זו אפשר להעיר גם כמה הערות עקרוניות.

אני רוצה להרגיע קווים כל את חבר-הכנסת לורנץ: היינו מסכימים בלב שלם שעניני הדת יתנהלו על ידי האנשים הדתיים בלבד, אוטונומיה מלאה. אין לנו שום ענין להשפיע על אורת החיים הדתי, לא של חבר-הכנסת לורנץ ולא של מישהו אחר, בכל הכבוד — בתנאי שהם לא ירצו להכתיב לציבור חילוני איך הוא צריך לחיות. אינך יכול לנקוט בענין זה במוסר כפול. אם המועצות הדתיות יכולות בענינים כלשהם לנגוע באורח החיים שלי, אין אתה יכול לשלול ממני זכות בחירה. אני רוצה לומר לחבר-הכנסת לורנץ: יש סוף פה איזה גבול, איזה קץ לאפשרות של יחסים כאלה. הדבר אינו בא בחשבון.

דוד הכהן (מפא"י):

הוא מחייב אותך גם לשלם לענין זה.

יעקב כץ (פועלי אגודת ישראל):

אתה מחייב אותי לשלם בעד תיאטרון שאני אינני רוצה בו.

יעקב ריפתין (מפ"ם):

חבר-הכנסת כץ, אני מצטער מאד שאתה פוגע כל כך בערכי הדת ומשווה את ענין הדת לתיאטרון. אני אינני

— חוק תקציבי השירותים הדתיים היהודיים (תיקון) (שחור, הכהן, ריפתין, סרלין, ורהפטיג, א. מרידור, קלינגהופר) —

בנימין שחור (המפלגה הדתית-לאומית):

אתה רוצה שהממשלה כולה תדון בענינים אלה?

דוד הכהן (מפא"י):

אתה דואג מאד לשמה הטוב של הדת.

יעקב ריפתין (מפ"ם):

נכון, אני חושב שאני דואג לשמה הטוב של הדת יותר מהרבה אנשים המופיעים בשם הדת.

אני רוצה לסיים ולהעיר בנוגע להארכה לשנתיים. אפשר היה לומר שקודם היה שר הדתות — כאשר שר הדתות היה גם שר הבטחון — שלא יכול היה להתפנות להכנת חוק המועצות הדתיות. עכשיו יש שר זרין, מוכשר, שר הדתות הנוכחי מר ורהפטיג. האם הוא זקוק לשנתיים להכנת הצעת החוק? כל ההצעה הזאת היא פניעה בהערכת יכלתו המשפ"טית ויוממו של מר ורהפטיג. אני חושב שבשביל מר ורהפטיג זמן של חצי שנה להכנת הצעת חוק כזאת — הוא זמן מוגזם.

מתוך כוונה קונסטרוקטיבית זו, אני מסכים שהצעה זו תעבור לוועדת הפנים בשביל הארכה כלשהי. אולם על החוק עצמו לא נדבר אנכי אורחא, אלא כשיהיה לכנסת זמן לדבר על זה מתוך כבוד לענין ושיקול דעת מתאים.

דוד הכהן (מפא"י):

אתה נותן להם היום מחמאות.

הי"ר י. סרלין:

שר הדתות יענה למתווכחים.

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

ברשות היושבי-ראש, מורי ורבותי. אני מצטער על כך שהחוק הזה הובא בשעות האחרונות ובימים האחרונים של מושב הכנסת, ובעיקר אני מצטער שלא אוכל לפרוש את היריעה ולהסביר את הענינים אשר חשבתי כי צריך להסביר, מפני שאינני רוצה להלאות אתכם יתר על המידה בשעות האחרונות של הישיבה היום. ובכל זאת כמה הערות.

ראשית כל אני רוצה להביע שביעות רצוני מכך שכל הנואמים מסכימים לעצם הענין, שצריך להאריך את החוק הזה, יותר נכון — סעיף 3 בחוק תקציבי השירותים הדתיים היהודיים, וצריך להכניס גם סעיף של ואלידציה. אני ניסחתי זאת. חבר-הכנסת פרופסור קלינגהופר לא היה בחוק שהבאתי את ההצעה, האומרת כי תקפו של החוק יהיה מיום ט' באדר ב' תשכ"ב, וממילא ניתנה אותה ואלידציה.

יררשה לי להעיר כמה הערות לגופו של ענין. מדוע מציעה הממשלה להאריך לשנתיים? כבר היה דבר לעולמים, ואין חדש תחת השמש. הארכנו את החוק הזה לשנה וגם לשנתיים. פעמיים הארכנו את החוק הזה לשנתיים. פעם אחת בשנת תשט"ז. בתיקון לחוק שנתקבל בכנסת ביום י' בניסן תשט"ז (2 במארס 1956) נאמר: "כהונתה של מועצה דתית תימש לא יאוחר מיום י' בניסן תשי"ח (31 במארס 1958)". ועוד פעם הארכנו חוק זה לשנתיים בשנת תשי"ח, מיום כ"ח באדר תשי"ח עד יום ג' בניסן תשי"ד. אם כן, מה נזעקתם שאנחנו מציעים עכשיו להאריך לשנתיים? מה החי-דוש? מה ההפתעה? מה הבהלה?

אליהו מרידור (תנועת החירות):

כבר יש חוקה.

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

בפעם השלישית תהיה חוקה. יש מחלוקת אם בנויקין — בשתיים או בשלוש; בעיני מקרקעין — בשלוש.

דוד הכהן (מפא"י):

אולם הצעתם גם שינויים.

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

אעמוד על זה אחר כך.

מדוע שנתיים? אמנם כבר הסברתי, אבל אני רוצה להוסיף תוספת הסבר. שאלו אותי מדוע איחרתי בהבאת הצעת חוק זו. אני יכול להבטיח לכם שלא עבר זמן רב מהיום שנתמתיי כשר הדתות ועד היום שהצעתי הצעת חוק זו לממשלה. אולם היא צריכה היתה לעבור כנראה שבעה מדורי קואליציה במקום אחד ובמקום שני.

אליהו מרידור (תנועת החירות):

למה אתם יושבים בגיהנום כזה?

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

ואשר לשלושת התיקונים המוצעים עליידי הממשלה בהצעת חוק זו: ראשית כל, שואל חבר-הכנסת הכהן — למה שינויים? ברצוני להעיר כאן, כי משלושת השינויים שהממשלה מציעה, שניים אינם שום שינויים, היו קיימים לעולמים. הדבר האמור בסעיף הראשון: "נחלקו הדעות בין המועצה הדתית ובין הרשות המקומית, בנוגע להצעת תקציב שהוגשה לפי סעיף קטן (ב)(1), תכריע בדבר ועדה המורכבת מנציג שר הדתות ונציג שר הפנים" — הסדר זה קיים משנת 1953; כמשך כל השנים קיים הסדר זה, לפי הסכם בממשלה, ולפי הראות השר. אקרא לפניכם הוראה אחת כדי להראות שהסדר זה היה קיים בכל הזמנים. אני רוצה להביא הוראה זו לידעתי של חבר-הכנסת ריפתין, אשר שאל את השאלה: האם יש בזה משום הטעם הטוב להביא הצעה זו דווקא כאשר שרי הדתות והפנים בממשלה הנוכחית שייכים לגוש רציוני אחד? אני קורא מתורג"מ 11/58 מיום כ"ז בניסן תשי"ט (10 בנובמבר 1958): "2. תוך שלושים יום מיום שרשות המקומית קיבלה הצעת תקציב שהוגשה לה על ידי מועצה דתית בהתאם לסעיף 1(ב)(1) לחוק — (1) תאשר הרשות המקומית את הצעת התקציב ותודיע על כך בכתב למועצה הדתית; או (2) תודיע בכתב לשר הדתות, לממונה על המחוז ולמועצה הדתית כי נחלקו הדעות בינה ובין המועצה הדתית בנוגע להצעת התקציב ותפרט בהודעתה את חילוקי הדעות. 3. נמסרה הודעה לפי תקנה 2(2), תעביר המועצה הדתית את הצעת התקציב לוועדה המורכבת מנציג שר הדתות ונציג שר הפנים לשם ביורר חילוקי הדעות". חתום על החומר: דוד בן-גוריון, שר הדתות בפועל. הדבר קיים מאז שנת 1953, ואין בכך כל חידוש.

יצחק ה. קלינגהופר (המפלגה הליברלית):

עד תשט"ז זו היתה הוראה פנימית, בעוד שבאותה שנה הוכנס הדבר לתקנות.

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

הסדר כזה קיים לגבי כל הענינים במדינה. הממשלה מעבירה ענינים כגון אלה לשרים הנוגעים בדבר במקום להחליט בעצמה בישיבתה. השרים הנוגעים בדבר במקרה זה הם שר הפנים, המייצג את הרשויות המקומיות המשתתפות בשני שלישים מתקציב המועצות הדתיות, ושר הדתות, המייצג את המדינה המשתתפת בשליש של התקציב. השרים

צבי צימרמן (המפלגה הליברלית):
הכוונה היא לנציגי הממשלה, כשם שהכוונה היא לנציגי שר הפנים ושר הדתות.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

אני יכול להביא מאות דוגמות המוכיחות ששר אחד או שני שרים מכריעים בעניינים כאלה. צריך להתרגל אחר ולתמיד שיש לא רק שוויון בין אזרחים, אלא גם שוויון בין שרים. אני מצטער על שיש בכנסת חברים ואף סיעות שיש להם גישה שונה לשרים שונים, שבאחד הם רואים שר מדרגה ראשונה, ובשני — שר מדרגה שנייה. שר אחד יכול להכריע על עשרות מיליונים, ואילו שר שני לא יכול להכריע על אלפים ואף לא על מאות לירות.

חבר הכנסת ריפתין הפליג ואמר, שיכול להיות קוני פליקט בין הציבור הדתי והחילוני, ולכן הוא מציע שתכריע בענין ועדה של שני שרים שאחד מהם דתי והשני חילוני. הייתי מקבל הצעה זו, אלא שיגשימו אותה לכל אורך החזית ולא דווקא בפינה מצומצמת וקטנה זו.

כן אני רוצה לומר לחבר הכנסת ריפתין, שלא דווקא עכשיו מציעים הסדר זה. התחלנו בכך בשנת 1953, והדבר קיים כל הזמן. מדוע לשנות את המצב דווקא עכשיו? במשך כל הזמן היו שרי הדתות והפנים המחליטים בנדון. האם צריך להציע שינוי רק מפני שבמקרה שרי הפנים והדתות שייכים לסיעה אחת? האם הם פחות נאמנים למדינה ולענייניה? יתר על כן, כל מה שהשר עושה, עומד לביקורתה של הממשלה. וזה עומד לביקורת הכנסת בין כך ובין כך. כל החלטה של שר עומדת לביקורת של הממשלה ושל הכנסת. יש אחריות פרלמנטרית וביקורת.

חבר הכנסת ריפתין הוסיף ושאל: מדוע לא היה כך בימים שבריהודה היה שר הפנים? גם בימים שבריהודה היה שר הפנים היה קיים ההסדר. אני רוצה שבימי של שר הפנים שפירא הדבר לא יהיה שונה.

בעיה שניה היא בעיית האגרות. פה אינני מכין את כל הגישה ואינני מכין גם את מסקנתו של חבר הכנסת פרופסור קלינגהופר.

רבתי, מה נאמר בענין האגרות? האם אנו מציעים למסור ענין זה למועצת הדתות שיחליטו על האגרות? אנו מציעים שהמועצת הדתות, באישורו של שר הדתות, תהינה מוסמכת להטיל אגרות. מי בעצם מחליט? שר הדתות. כי הוא מאשר, הוא יכול לשנות או לא לשנות את שיעורן. זה המצב החוקי הקיים, אין בזה שום מידוש כלל וכלל. זה קיים לפי תקנות העדות הדתיות (ארגון), תשי"ז—1957, שהותקנו על פי פקודת העדות הדתיות. זה חוק, ואין בזה שינוי. יש בזה רק שיפור משפטי ולא יותר.

רבתי, אני פשוט מתפלא. היום ביקשתי את היועץ המשפטי של משרד הדתות, שיערוך לי רשימה של חוקים ותקנות, שבהם נאמר ששר אחד יכול לאשר אגרות. בעצמי או על פי המלצת ועדה. הוא התחיל לכתוב לי שני עמודים ואמר: מילאתי זאת, אם תרצה אכתוב עוד מאה עמודים. כמעט אין חוק שבו לא נאמר כי שר מאשר אגרות, המגיעות לעתים לעשרות מיליונים, לא ענין של סכומים קטנים כאלה. למשל: לפי פקודת העיריות ולפי צו המועצות המקומיות, שר הפנים מאשר אגרות; לפי חוק חינוך חובה — שר החינוך; לפי פקודת התעבורה — שר התעבורה; לפי פקודת החברות — שר המשפטים; לפי פקודת האגודות השיתופיות — שר העבודה; לפי פקודת האזרחות — שר

הנוגעים בדבר הם צריכים להכריע. הסדר זה היה קיים כל השנים, וייתכן שאלמלא הונס לחוק — היה ממשיך להיות קיים ולא היו עוררין עליו. אני סבור שהמשפטן שבי הניעני להכניס דבר זה לחוק, למען הסדר המשפטי הטוב.

אני מתפלא על ההסתערות מצד חברי הקואליציה. את האופוזיציה אני יכול להבין. הממשלה הסכימה על כך פה אחד, ומה אתם תובעים את עלבוננו של שר האוצר אשר נתן ירו לכך? שר האוצר לא סבר שבכך יפוח תקציב המדינה. נשאלת השאלה: האם אין בזה משום צרות עין? כאשר מר בן-גוריון כיהן כממלא מקום שר הדתות וחבר הכנסת בריהודה כיהן כשר הפנים — לא נשמעו כל טענות ומצב זה הניח את הדעת; כאשר מכהנים בתפקידים אלה שרים אחרים — המצב הוא שונה.

יצחק ה. קלינגהופר (המפלגה הליברלית):

לפי חוק המשמעת הקואליציונית לחול שיפור בשטח זה.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

אני סבור שחבר הכנסת קלינגהופר יכול להביא הרבה מאד דוגמות המוכיחות כי שר האוצר או שר המסחר והתעשייה מכריעים בעניינים של מיליונים ועשרות מיליונים לירות. אני רוצה להביא שתיים שלוש דוגמות מההכרעות הללו במשך שנה אחת. במשך כל שנת 1959/60 נתקבלו שלוש הכרעות. בכפריונה הציעה המועצה הדתית תקציב של 11,500 ל"י. בעוד שהרשות המקומית החליטה על תקציב של 7,000 ל"י. הענין הועבר להכרעת שני השרים, שרי הדתות והפנים, והם הגיעו לכלל הסכם על סכום של 8,974 ל"י. בקדימה החליטה המועצה הדתית על הצעת תקציב של 21,490 ל"י. בעוד שהרשות המקומית הציעה סכום של 11,784 ל"י. אותה ועדה משותפת החליטה על הצעת תקציב של 14,273 ל"י. באזור היתה ההכרעה לגבי סכום דומה.

רק פעם אחת קרה שהרשות המקומית החליטה לא לדון בהצעת התקציב, וזה היה ביהוד. המועצה הדתית החליטה על הצעת תקציב, ואילו הרשות המקומית אמרה שהיא איננה רוצה לתת שירותים דתיים. הענין הועבר לשרי הפנים והדתות, שקיימו ישיבה וסיכמו את הסכומים. ומה היו הבעיות השנויות במחלוקת? הדעות נחלקו בקשר למשכר רת הרבי, השוחט, השתתפות במקווה. האם עניינים כאלה צריכים להיות נדונים בממשלה בשיבתה? אלה הם עניינים פעוטים מסוג העניינים שמטפלים בהם במשרדים פקידים לא בכירים. אני מבקש קצת חוש של פרופרציה כאשר מדברים על נושא זה.

יצחק ה. קלינגהופר (המפלגה הליברלית):

מדוע נקבע בתוך המקורי משנת תש"ט, שאם יהיו חילוקי דעות בין רשות מקומית לבין מועצה דתית — יובא הדבר להכרעה בממשלה?

שר הדתות ז. ורהפטיג:

הייתי בשעתו בכנסת ועסקתי בענין. אם תשווה את המצב בתש"ט למצב של היום, תורה שחלה התפתחות גדולה גם מבחינה קונסטטוטיוני. כאשר נדון חוקים בשנת תש"ט, חשבו שהממשלה צריכה להחליט על כל דבר. כעבור שנתיים ראתה הממשלה שזה בלתי אפשרי. כל חקיקת הממשנה התי פתחה בשנים האחרונות. בשנת תש"ח, כאשר הובאו בפעם הראשונה למועצת המדינה הומנית עניני חקיקת משנה, ממש הודעתי. לאחר מכן התרגלנו שאי אפשר שהכנסת והממשלה יעסקו בכל ענין.

רוצה אגרה יותר קטנה, כדי לא להכביד על השירותים הדתיים. תסמוך על שר הדתות שהוא משתדל לפחות.

צבי צירמרן (המפלגה הליברלית):

אלה פרטים הנוגעים למועצות הדתיות?

שר הדתות ז. ורהפטיג:

לא למועצות הדתיות, אלא לשר הדתות. גם זה פסול?

חבריהכנסת צירמרן, תודה על האמת. שר התחבורה מטיל אגרות על כל מיני רשימות, ואין איש פוצה פה ומצפצף. האגרות שהוא מטיל מסתכמות בסכומים עצומים. שר הדתות אינו עושה זאת בעצמו. הוא מקבל המלצת המועצה הדתית והוא יכול לאשר או לא לאשר. יש הסדר בממשלה, שוועדות ממונות מטילות אגרות בעצמן, אפילו בלי אישור של שר. זה מותר. אבל כאשר שר הדתות עושה את הדבר — זה אסור.

הכל נובע מסיבה אחת, שמתחת לסף ההכרה קיימת אותה אפליה, שקיימת אצל רבים מחברי הכנסת בין יהודי דתי ולא דתי, לגבי שר דתי לעומת שר לא דתי. אחרת אי אפשר להסביר את התסביך הזה ולהבין מדוע אגרה זו שונה מאגרות אחרות.

התיקון השלישי — שלמעשה הוא התיקון היחיד, כי שני התיקונים הראשונים אינם אלא משקפים את המציאות כפי שהיא — הוא בתוספת האומרת שהמועצה הדתית היא תאגיד משפטי גם לענין קרקעות. מתוך הנסיון התברר שדבר זה הוא הכרחי. אחרת מתעכב בניגם של בתיכנסת ומקוואות הנבנים במסגרת התקציב המאושר. אם כן, מהו הפחד? לפי המצב החוקי במדינה קל מאד להתקין תאגידי משפטיים. כל אגודה עותומנית היא תאגיד. כל כמה יהודים יכולים להקים תאגיד. אם המדובר על מועצה דתית כתאגיד לצורך עניינים הקשורים בקרקעות — זה אסור?

הערה אחרונה לגבי הרכב המועצות הדתיות. נכון הדבר: זה שנים משתדלים אנו להציע חוק כולל לענין המועצות הדתיות. אנו חושבים על מועצות דתיות נבחרות. בענין זה אני מוכן להתפשר עם חבריהכנסת קלינגהופר ורוון, שהציעו בסיס מסוים לבחירות הללו. נכון הדבר כי יש חילוקי דעות מה צריך להיות בסיס הבחירות. אני הצעתי שהבסיס יהיה: פנקס שבו יירשמו כל המתפללים הקבועים בבתי הכנסת, שיהיו הבוחרים למועצה הדתית. אני יכול להבין שמישהו אחר מציע שירשמו בפנקס אלה שיש להם יחס חיובי לדת.

(ק ר י א ת ב י ג י י מ)

אני מדבר על הדבר. לא אנו שואפים. ברור שאנו שואפים למועצה דתית נבחרת. אבל כל עוד אין הסכמה לכך, וכל עוד איננו יכולים לרכוז רוב לחוק כזה — אנו מוכרחים לפעול במסגרת החוק הקיים. על כל פנים, בגלל השעה המאוחרת לא ארחיב את הדיבור על שאלה זו.

רצוני לסיים בהערה אחת לביקורת החרפה והקטלנית של חברי סיעות הקואליציה. הבאתי הצעת חוק זו לא בשמי הפרטי. בקריאות ביניים נשאלתי בשם מי אני מדבר, אם בשם הממשלה או בשמי הפרטי? אני מביא את הצעת החוק בשם הממשלה. בממשלה נתקבלה הצעת חוק זו פה אחת, אבל לא בנקל. במשך חודשים נערך דיון על חוק זה בממשלה ובוועדון. תיה, יכולתי איפוא לצפות מחברי הכנסת מהקואליציה, שלא

הפנים; לפי חוק בתי המשפט — שר המשפטים; לפי חוק נכסי נפקדים — שר האוצר; לפי פקודת המשקלות והמידות — ועדה. אני רוצה להוסיף: לא רק שרים, אלא גם ועדות ממונות. רק לפני שבועיים או שלושה שבועות נדונה בישיבת ועדת השרים לעניני חקיקה הצעת חוק תכנון, שם נתקלתי בוועדת התכנון הממונה, המטילה לא רק אגרות, אלא גם קנסות עצומים. וכאן המדובר במועצה דתית באישורו של שר הדתות, ועם זה נודעונו אמות הסיפים. שר הדתות מאשר אגרות. אין לך שר במדינה — פרט אולי לשר אחת, השר בלי תיק — שאינו מאשר אגרות. כל שר מאשר אגרות. אינני מדבר על היטלים או על תשלומי חובה, המגיעים למאות מיליוני לירות. ובכן, יש אמון מלא בענין זה, הכנסת נותנת את האמון. אבל כאשר הממשלה פונה לכנסת בבקשה לתת את האמון הזה לשר הדתות לאשר אגרות, אז אומרים: לא. מודעוים, גם מי שיושב בקואליציה הממשלתית הזאת. אין אמון לממשלה ואין אמון לשר שלה. מה חוסר האמון? „אם לא תאמינו — כי לא תיאמנו“. לא ייתכן לדרוש אמון ולא לתת אמון. בעיקר אי אפשר לעשות זאת לשוטפים. צריך להתרגל לזה, שגם שר הדתות שר במדינת ישראל.

אני רוצה להראות לכם מה הן האגרות, מגיין בא ענין האגרות. אגרות הן תשלומים בעד שירותים. ראשית כל, יש גם ביקורת של הרשות המקומית על האגרות, כי הן נכללות בתקציב, הטעון אישור על ידי הרשות המקומית. אלה הם תשלומים בעד שירותים, וזכוכים הם קטנים מאד. האגרות הללו מוצעות על ידי המועצה הדתית ומאושרות על ידי שר הדתות ומפורסמות ברשומות. אביא כמה דוגמות. תעודת הכשר לאטליו — 1 ל"י; תעודת חידוש הכשר לאטליו — 0.5 ל"י; תעודת הכשר חידעמנית בחודרה — 10 ל"י; תעודת הכשר לאטליו ל"י 6 חדשים בחודרה — 5 ל"י; תעודת הכשר למסעדות סוג ב' — 8 ל"י; תעודת הכשר למסעדות סוג ג' — 5 ל"י. אף בלי אגרות יקבלו המועצות הדתיות אותו התקציב. הן באות כדי להקל על תקציב המדינה. לכאורה, השירותים ניתנים חינם, ותקציב המועצה הדתית מכוסה בין כך ובין כך. היה פעם סגן שר הדתות — כפי שהתכבאו — „וריו“, שבא ואמר: צריך להכניס הסדר באגרות ולהעלות את ההכנסה, שהשירותים לא יינתנו חינם. צריך להגדיל את הציבור שישלם משהו — אמנם סכומים פעוטים. אז הטילו אגרות, שהלכו וגדלו מדי שנה בשנה. והיום הן מכניסות 1,900,000 לירות בשנה. הסכום הזה נכלל בתקציב המועצות הדתיות ומקל על תקציב המדינה בשליש אחד ועל תקציבי הרשויות המקומיות בשני שלישים. מה הרע בזה? אינני מבין גם את חבר הזכנסת קלינגהופר. הוא אומר: יש להטיל אגרות בעד שירותים — אבל מפני שזה ענין דתי, צריך להעביר לשר אחת.

יצחק ה. קלינגהופר (המפלגה הליברלית):

אני רק הצעתי שניתן השפעה מסוימת לרשות המקומית, ואדוני השר בעצם אמר דבר דומה בדבריו. לא רציתי לשלול, חלילה, משר הדתות את הסמכות. יש פה אייבהנה.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

חבריהכנסת קלינגהופר, התקציב של הרשות המקומית מכוסה על ידי גרעון שנוצר בתקציב המדינה. מדוע אתה תומך יותר ברשות המקומית מאשר בתקציב המדינה? לרשות המקומית יש השפעה, היא רוצה אגרה יולי גבוהה, זה משבע הדברים, כי היא רוצה להקל על התקציב שלה. המועצה

שניה ושלישית, כי החוק הוא חוק תקציבי ועיכוב קבלתו
 עלול להביא סבל רב לתושבי המדינה.

היו"ר י. סרלין:

לפנינו הצעה אחת, של שר הדתות — להעביר את החוק
 לוועדת הפנים. אני מעמיד הצעה זו להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את חוק תקציבי השירותים הדתיים
 היהודיים (תיקון), תשכ"ב — 1962, לוועדת הפנים
 נתקבלה.

היו"ר י. סרלין:

הישיבה הבאה — מחר בשעה 11.00. ישיבה זו נעולה.

יבוא את הממשלה בבזיון שהם ביוזא אותה עלידי קבלת
 הפנים שהם ערכו לחוק זה. לסיעות הקואליציה יש מוסדות
 רבים שבהם הן יכולות לברר את בעיותיהן, לפני שהן
 אומרות את דברן מעל במת הכנסת. אני מצטער על הביקורת
 שהוטחה נגד חוק זה על ידי סיעות הקואליציה, כי אני
 חושב שבזיון הממשלה הוא בזיון המדינה. אנו מרבים
 לדבר על שיתוף פעולה בין סיעות הקואליציה, ולמרות זאת,
 בשנת תשכ"ב אנו נמצאים בתקופת בראשית ואיננו יודעים
 כיצד לנהוג כאשר הממשלה הביאה הצעת חוק. רבותי חברי
 הכנסת, אם יש אפליה כזאת לגבי חוק או שר, יש בכך
 משום בזיון לא רק של הקואליציה והממשלה, אלא גם
 של המדינה.

אני מבקש, בשם הממשלה, להעביר הצעת חוק זו לוועדת
 הפנים. ואני מקווה שהוועדה תמהר בהכנת החוק לקריאה

הישיבה ננעלה בשעה 22.08.